

RUTTNER ERZSÉBET

A

P E D A G Ó G U S P Á L Y A

BÉKÉS MEGYE KÖZÉPISKOLÁSAINAK VÉLEMÉNYE
TÜKRÉBEN

Egyetemi doktori értekezés
SZEGED, 1983

"A pedagógus - láncszem a jelen és a jövő között. Lényegét csak a két pólus felől egyszerre közelítve remélhetjük megragadni!"

/A Magyar Pedagógiai Társaság
1977. évi közgyűlésének fel-
hívó mondata/

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	6
I. A vizsgálat előtörténete	14
II. A vizsgált tanulók várható esély mobilitásának elemzése	
- a szülők iskolai végzettsége	
- a tanulók állandó lakhelye	
- a tanulók neme	
- a tanulók szűkebb értelmű esély mobilitása	
- a szülők foglalkozása	
- a tanulók tartózkodási helye alapján	17
III. A tanulók érdeklődésének középpontjába eső pedagógusképző intézmények -Békés megyei szükséglet- nemenkénti megoszlás - szakválasztási elképzelések	39
a./ Pedagógusképző intézmények iránti érdeklődés	39
b./ Békés megye pedagógus-szükségletének és az 1982. évi tanulói -pedagóguspálya választását tükröző- szándék összevetése	44
c./ A vizsgálatban részt vett tanulók pedagógusképző intézménytípusonkénti és nemenkénti megoszlása	47
d./ A vizsgált tanulók szakválasztási elképzelései	47
IV. A pedagóguspálya választásában szerepet játszó tényezők	49
a./ E tényezők relatív gyakoriságának és szorosságának vizsgálata Spearmann-féle rangkorrelációs módszerrel	50
b./ A pályához szükséges ismeretanyag igényére vonatkozó tényezők /A/	61
c./ A választást befolyásoló pedagógus hatásokra vonatkozó tényezők /E/	63
d./ A választással kapcsolatos önismereti tényezők /B/	68
e./ A pálya presztízisére vonatkozó tényezők /C/	74
f./ A kedvező életmódra vonatkozó tényezők /D/	77

g./	A pedagógusképző intézménybe jutás esélyeire vonatkozó tényezők /F/	78
V.	A környezet véleménye és befolyása a vizsgált személyek pályaválasztási döntésében	79
VI.	A pedagóguspálya iránti vonzalom kezdete és tartóssága	81
VII.	Elképzelések a végzést követő elhelyezkedés esélyeiről, munkaköréről, a munkahely székelyéről	86
VIII.	Lehetőségek sikertelen felvételi vizsga esetén	88
IX.	Vélemények a jó pedagógussá válás feltételeiről	89
	a./ E feltételek relatív gyakorisága, valamint szorosságának vizsgálata Spearmann-féle rangkorreációs módszerrel	91
	b./ Az egyes feltételcsoportok fontosságát kiemelő válaszok elemzése	97
X.	Tulajdonságok melyekért szeretik, illetve nem szeretik a vizsgált tanulók tanáraikat	102
	a./ A jelölt tulajdonságok relatív gyakorisága és korrelációja	103
	b./ Első-, másod- és harmadsorban nem szeretik tanáraikat a tanulók, mert...	112
	c./ A tanár-diák viszonyról alkotott vélemények értelmezése	116
	d./ A tanár személyét jellemző állandó jegyek	118
	e./ A személyes kvalitáson alapuló tekintély	120
	f./ A tanár kontaktusteremtésének, szervezésének, módszereinek jegyei	122
XI.	Hogyan készülnek választott pályájukra a vizsgálatban résztvevők?	126
XII.	A felvételi vizsgák eredményessége a vizsgált tanulók szemszögéből	127

XIII. Összegzés	143
Felhasznált irodalom	151
1. sz. melléklet	157
Kérdőív	160

B E V E Z E T É S

A témaválasztás indoklása

A társadalomban újra meg újra felmerül a pedagógusok helyzetének, közérzetének és funkciójának kérdése. Ezen belül központi helyet foglal el a pedagógusképzés és az azt megelőző kiválasztás feladatának korszerű és körültekintő megoldása.

Rohanó világunkban egyre inkább követelménnyé válik, "a pedagógusnak nem elég csak annyit tudnia amit a mai iskolában tanítania kell, hanem - a tudományos gondolkodás képességének birtokában kutatási módszerek iránti érdeklődésének, önállóságának és alkotókész ségének fejlesztése útján - "a gyorsuló idő" körülményei között lépést kell tartania a tudományos fejlődéssel, alkalmaznak kell lennie az iskolai tananyag megújítására, és képesnek kell lennie a tanulói csoportok szoció-pszichikai jellemzőinek és az egyes tanulók személyiségének megismerésére" is /Ladányi Andor, 1983/

Az ilyen követelményeknek való megfelelés már a képzést és a kiválasztást megelőzően -a jelenleginél tudatosabb és hatékonyabb- pályaorientációt, a pedagógussá nevelés előkészítését segítő pedagógiai-pszichológiai fakultáció kiterjesztését igényli. S "ha valamely szakmának van lehetősége arra, akkor a pedagógusoknak igen, hogy befolyásolják, kik válasszák hivatásul ezt a tevékenységet /Kornidesz Mihály, 1982/.

Munkánkban az alábbi probléma megválaszolására vállalkoztunk.

Problémafelvetés

Hogyan vélekednek az előzőekről a ma tanítványai -a pedagógiai szituációk közvetlen szereplői- közül azok, akiket a pályáról szerzett pozitív vagy negatív benyomásaik győztek meg arról, hogy pedagógusok kívánnak lenni.

Milyen elvárásokat fogalmaznak meg ők a jövő tanárával szemben? Középiskolásaink véleményének, álláspontjának ismerete a jövő oktatásának fejlesztésekor nem lehet közömbös számunkra. Ugyanakkor középiskolai pályaaorientáló munkánkat teszi még tudatosabbá azon ismeretek összegyűjtése is, hogy szűkebb hazánk, Békés megye fiataljai közül kik /milyen környezetben élők, milyen referenciaszemélyek hatására döntők, milyen tanulmányi eredményü és önmagukat mennyire ismerők/ azok a fiatalok akik a jövő pedagógusai akarnak lenni.

A vizsgálat előtörténetének leírását követően munkánk elsőként a kik választják a pedagóguspályát kérdésre keresi a választ megyénk 4. osztályos tanulóinak körében szüleik iskolai végzettsége alapján vizsgált várható esély mobilitásuk elemzésével. Ennek függvényében ábrázoltuk lakóhely és nem szerinti megoszlásukat. Érdekes -s bizonyára összetársadalmi szinten is lényeges- problémákat vet fel a horizontális esély mobilitást mutató, tehát értelmiségi /felsőfokú végzettségű és külön a pedagógus/ szülők gyermekeinek a pedagógusképző intézmények közötti választása. Milyen az egyetemet végzett szülők gyermekeinek tudományegyetemek iránti érdeklődése, azaz milyen a "szűkebb" értelmű, horizontális mobilitásuk. Milyen választásuk realitásának mértéke tanulmányi eredményüket alapul véve a vertikális esély mobilitást mutatókhoz viszonyítva?

Jellemző-e a szülők foglalkozásának hatása a vizsgált tanulók pályaválasztására? Erre a kérdésre a szülők foglalkozás szerinti megoszlásának elemzésével kaphatunk választ. Ezen belül figyelmet érdemel a pedagógus és nem pedagógus szülők gyermekeinek, valamint a mezőgazdasági szakmunkás, segéd-, továbbá a szakképzetlen mezőgazdasági munkás szülők gyermekeinek pedagógusképző intézmények közötti megoszlása és tanulmányi eredményeik szórásának összehasonlítása.

Mely pedagógusképző intézmények iránt milyen fokú a megye fiataljainak /összességében és középiskolánkénti/ érdeklődése, s mindez milyen kapcsolatban van Békés megye leendő pedagógus-szükségletével? Ezekre a kérdésekre az anyag 3. fejezete ad választ. Ezt követően a jelentkezők pedagógusképző intézménytípusonkénti és nemenkénti megoszlását és a szakválasztási elképzelését vizsgáljuk.

"A pálya a személyiség életútjának munkával töltött szakasza... nem önálló létező valami, amire a személyiség rátalál, hanem hozzá tartozik, belőle fakad..." /Csirszka J./ Hogy jut hozzá, milyen tényezők motiválták? Erre az igen lényeges - hiszen "nincs az életben semmi fontosabb és érdekesebb az emberi cselekvés motivumainál" /Gorkij/ - kérdésre munkánk 4. fejezetében keressünk választ pedagóguspályára készülő tanulóik véleménye tükrében. Elemezzük a felvetett tényezők rangsorát, kiszámoljuk relatív gyakoriságukat, majd szorosságukat vizsgáljuk a Spearmann-féle rangkorrelációs módszerrel.

Szólunk a vizsgált személyek pályaválasztási döntését befolyásoló környezeti hatásról, a pályairánti vonzalmuk kezdetéről és tartósságáról.

A 7. és 8. fejezetben a pedagógusképző intézmény elvégzését követő elhelyezkedés esélyeivel, munkakörrel és a leendő munkahely székhelyével kapcsolatos nézeteket és esetleg sikertelen felvételi vizsga esetére fogalmazódó terveket rögzítettünk a vizsgált mintán belül.

A pedagógus személyiség kutatásának egyik legrégebbi módszere a társadalom és a tanulók által megkívánt személyiségjegyek összegyűjtése és csoportosítása. Ezt a módszert követi a 9. és 10. fejezet, amely a vizsgált tanulók véleményét foglalja össze a jó pedagógussá válás feltételeiről. Csoportosítjuk és rangsoroljuk a fentiek alapján azokat az emberi tulajdonságokat, melyekért szeretik, illetve nem szeretik tanáraikat fiataljaink. Értelmezzük a tanár-diák viszonyról, az állandó tanári

személyiségjegyekről, a kvalitáson alapuló tekintélyről, a kontaktusteremtésről, a szervezésről alkotott véleményeket és összevetjük a tudományos álláspontokkal.

A helyes pályaválasztásnak feltétele a munka világról alkotott valóságos kép ismeret^e, továbbá az önismeret és önmegfogalmazás, mint a személyiséggé válás fontos eleme. Ez fogalmazódik meg a vizsgálatban résztvevők pályára készüléseben.

Szakirodalmi áttekintés

A pályalélektani szakirodalom szerint a hivatáshoz való motiváció a személyiség legmélyebb rétegeiben gyökerező aktív állásfoglalás, amelynek iránya a választott pálya sajátos tevékenységei felé mutat.

W. Kessel /1970/ Clausra hivatkozva megállapítja, hogy a pedagógus hivatástudatát feltáró motivációk meghatározásánál figyelembe kell venni minden kialakult és relative stabil személyi előfeltételt, amely a pedagógiai munkával kapcsolatos. Ez a megállapítás a mi tanulmányunk szempontjából is jelentős. Ha a képzési koncepció és a gyakorlati pedagógia követelményei alapján körülhatároljuk a pedagógusmunka azon területeit, amelyek alkalmasak a motiváció vizsgálatára, akkor középiskolásaink motivációiból következtethetünk a középiskolák e pályára beállítódás érdekében tett felkészítő munkájának eredményességéhez szükséges személyi előfeltételek meglétére, illetve hiányára.

Véleményünk szerint azonban a teljes kép ismeretéhez látnunk kell tanulóink

- pályaválasztási motivumait;
- a tanári magatartással szembeni elvárásokat;
- a tanári munkához való viszonyulás mértékét.

A pályaválasztást befolyásoló motivumok vizsgálatát azért tartjuk szükségesnek, mert a pályadekvát motivu-

mok a hivatásra felkészítés ideje alatt erősödnek és a pedagógusmagatartás irányadó tényezőivé válnak. Az inaktív tartalmú ösztönző tényezők ismerete is lényeges, mert az oktató-nevelő munka koordinált megtervezésével, a nevelési módszerek megválasztásával a pozitív tényezők felerősíthetők, a negatívak pedig leépíthetők. Ebben a vonatkozásban lényeges Rubinstein megállapítása a motivumok jelentőségéről: "A kialakuló és saját útjait tudatosító személyiség kiinduló motivumainak és végcéljainak egysége áthatja az ember egész tudatos életét és ezáltal a körülményekhez alkalmazkodó és magának a személyiségnek a változásaitól függő, de mégis egységes vezérfonalat, általános irányvonalat kölcsönözhet az adott személyiség életének". /Rubinstein, 1974/

A pedagóguspályára jelentkezőket olyan motivumok kell, hogy irányítsák, amelyek a pedagógusmunka vállalására és elvégzésére készítetnek. A tanárjelöltek pályaválasztási indítékainak feltárásával foglalkozó tanulmányok -mert néhány szerzőt /G. Donáth Blanka, Ungárné, Komoly Judit/ kivéve középiskolás fiataloknál ezt kevesen vizsgálták- megállapítják, hogy a pályára ösztönzők megfelelnek az elvárásoknak. /Bereczki Sándor, 1970, Boros Dezső 1975, Kelemen László 1973, 1976, Papp János 1976/

Munkájuk alapján a motivumokat két nagy, belsőleg is differenciált csoportra lehet bontani. Egyrészt valamely tudományterület ismereteinek megszerzésére való törekvésre, másrészt a pedagógusmunka vállalásának készítésére. Ez utóbbi motivumcsoporthoz tartozik a tudás átadása iránti vágy, a gyermekszeretet, a nevelés iránti vágy, az embereken segíteni akarás, a társadalmi haladás szolgálata, a helyes tanár-diák viszony kialakítására törekvés.

A pályaválasztást befolyásoló motivumok ismerete mellett meg kell ismernünk középiskolásaink elvárásait a tanári munkáról és magatartásról, konkrét magatartás-

tulajdonságokról. Ezekben az elvárásokban azokat a magatartástulajdonságokat fogalmazzák meg elsősorban, amelyeket leginkább ismernek, amelyekkel korábban többször találkoztak és maradandó emléket őriznek. Megismerjük a tipikus preferált, illetve elutasított tanári magatartástulajdonságokat. Ezek ismerete irányjelző a képzés oktató-nevelő munkája számára is. Ennek birtokában konkrét nevelési feladatokat lehet megszervezni már a középiskolákban is.

Véleményünk szerint az elvárások mindig orientáló jellegűek. Így a középiskolák tanulói irányulást alakító, orientáló feladata számára nem lehet közömbös, hogy milyenek a tanulók pedagógusaikkal szembeni elvárásai. Ebben az irányban folyó kutatások egyértelműen hangsúlyozzák, hogy az elvárások alapján nem "az eminens" tanár magatartástulajdonságainak a meghatározására kell törekedni, hanem a pedagógusi tevékenység területe és azok követelményei alapján az elvárt pedagógusmagatartást jellemzők főbb karakterét kell megadni. E tulajdonságok ismeretében a tudatos alakítómunka kedvező eredményt hozhat a diákok motivációjában, majd magatartásában.

Grassel H. /1970, 1973/ a politikai-ideológiai területen a vezetői tevékenységben, az elért eredmények területén, és a társas kapcsolatok területén vizsgálta a sikeres pedagógus magatartását. Egyes kutatók azt a megoldást alkalmazták, hogy hallgatókat a legfontosabbnak ítélt magatartásról kérdeztek, és arról, hogy milyen tulajdonságokat tapasztaltak a véleményük szerint eredményesen dolgozó pedagógus magatartásában /Bereczki Sándor 1970, Klinker-Stopperam 1970/. Egységes vélemény alakult ki a vizsgálatok alapján, legyen a tanár vidám, segítőkész, igazságos, rendelkezzen jó magyarázó készséggel. Klinker-Stopperam az elvárásokat hasonlóan csoportosította, mint Grassel. Fiatal tanárok körében ugyanezzel a céllal végzett felméréseket Sipos Istvánné /1972/, és eredményei a fentieket megerősítették.

A sikeres pedagógus magatartásmódjával szemben a tanulók elvárják, hogy a tanár:

1. tanuló személyiségét tiszteletben tartsa;
2. követelményei magasak, de reálisak legyenek;
3. vegyen részt az iskolán kívüli munkában;
4. magatartása marxista legyen

/Klinker-Stopperam 1971, kiemeli: Grassel
1973/

W.Kessel /1970/ a pedagógusmunka szempontjából az alábbi területeket javasolja figyelembe venni: politikai-ideológiai munka, pedagógusi hivatás, ifjúság- és gyermekszerepet és a fiatal önmagához való viszonya. Figyelemre méltók azok a területek is, amelyeket T. Parson szociálpszichológiai megközelítéssel vizsgált. Az öt paraméterből álló rendszer alkalmazásával a pedagógus érzelmi telítettségét, vagy érzelmi közömbösségét, önmaga vagy a kollektiva felé irányulását lehet meghatározni.

Az amerikai Ryans P.G. /1964/ középiskolai tanárok megnyilatkozásait osztályba sorolta, s ez alapján a tanárok érzelmi beállítódásáról és viselkedésmódjukról kapott adatokat.

Gáspárné, Zauner Éva /1972/ és Ungárné, Komoly Judit kutatásai a tanárjelöltek pályaalakultságának a megállapítására vonatkoztak. A különböző magatartásformák iránti állásfoglalásról, s ezzel bizonyos mértékű beállítódásról adnak megbízható adatokat.

Célkitűzés

Az eddigi gondolatainkat összegezve a középiskolák pedagóguspályára orientáló munkájához elengedhetetlen a tanulók pályaválasztási indítékainak, a tanári munkára, magatartásra vonatkozó tapasztalatoknak elképzeléseknek, valamint a pedagógusmunkához és a tanári magatartáshoz való viszonyulásnak az ismerete.

Munkánkban ezen problémakörök áttekintésére vállalkozunk, kiegészítve az előzőekben vázolt kérdéscsoportokkal. Hipotéziseinket az egyes részfejezetek tárgyalásához illesztjük.

Ezt követően röviden bemutatjuk vizsgáló eszközeinket és azokat az eljárásokat /statisztikai/ melyeknek alkalmazásával adekvát összehasonlítást kívánunk elvégezni az általunk vizsgált minta alrendszerében.

Vizsgáló eszközök, feldolgozás módszere

Vizsgálatunk alapinformációit kérdőíves módszer segítségével gyűjtöttük össze. Felhasználtuk továbbá jónéhány középiskolában a beszélgetés lehetőségét, valamint a kollégiumi és pályaválasztási tanácsadó munkában szerzett tapasztalatainkat.

A meglévő adatokat és a zárt kérdésekre adott válaszokat matematikai módszerek segítségével feldolgoztuk. Kiszámoltuk a legfontosabb mutatókat /relatív gyakoriság, átlag, szórás, korreláció/, melyek további következtetések levonását tették lehetővé.

A rangsorolt pedagógus személyiségtulajdonságok közötti összefüggés keresésére Spearmann-féle rangkorrelációs módszert alkalmaztunk. A szemléletesség fokozása céljából táblázatokat, oszlop- és kördiagramokat és grafikonokat alkalmaztunk.

A vizsgáló eszközt mellékletként helyeztük el.

I.

A vizsgálat előtörténete

Tanárok, szülők, diákok érdeklődésének egyik közös központi kérdése hosszú idő óta, de főként napjainkban az iskola, mint társadalmilag fontos intézmény. Benne a pedagógus szerepe és jelentősége -az oktató-nevelő munka legjobb tárgyi feltételei között is- kiemelkedő és meghatározó. Annál is inkább az, mert "a mai ifjúság más igényekkel lép fel neveltetésének tartalmát, didaktikáját, módszerét illetően, mint a megelőző koroké. A pedagógia tudományának és gyakorlatának -ha meg akar felelni a társadalmi követelményeknek- szembe kell néznie ezekkel az igényekkel". /Koncz János, 1980./

E nem kis feladatba kívánunk bekapcsolódni szerény vizsgálatunkkal, amikor Békés megye e pályát választani szándékozó középiskolásainak "igényeit" próbáltuk feltérképezni és véleményüket a szakirodalmakkal összehasonlítva összegezni.

Elsőként szociológiai aspektusú áttekintést kívántunk nyerni arról, kik választják megyénkben a pedagóguspályát. Milyen a pályázók várható esély mobilitása?

Feltételezésünk szerint többen kényszerként választják e pályát, mert nem a pálya-, hanem az iskolaválasztás /mint presztizsszint/ szándéka által vezérelten, és tanulmányi eredményük, továbbá képességeik hiányai alapján más felsőfokú intézménybe sokkal kisebb eséllyel pályázhatnak.

További hipotézisünk a szakválasztás humán reál megoszlására vonatkozott, mely szerint igen kevés tanuló mutat érdeklődést a természettudományos szakok iránt.

Célkitűzésünk volt továbbá megismerni a pályázók választásában szerepet játszó legfontosabb tényezőket, véleményüket a jó pedagógussá válás feltételeiről; a szá-

mukra szimpatikus, illetve taszító tanári megnyilvánulásokat. Majd a tényfeltárás után kívántuk megfogalmazni azokat a feladatokat, amelyekben a középiskolák előreléphetnek tanítványaik pedagóguspályára orientálása terén.

A vizsgálatunkhoz az 1982-ben készült "Kérdőív a pedagóguspályára készülő középiskolásoknak /IV.o./ című anyagot használtuk /Apró Tibor, 1982./

A tényekre vonatkozó kérdésekkel a tanulók körülményeit, a zárt kérdésekkel pedig -melyeknél ennek ellenére lehetőséget biztosítottunk az önállóan megfogalmazott gondolatok lejegyzésére is- pályaválasztásuk motivumait, s annak fontossági sorrendjét kívántuk feltárni.

Mivel a kérdőívek kitöltését magunk irányítottuk, módunk volt a tanulók érzelmi, értelmi reagálását megfigyelni. Metakommunikációjukból, a kitöltött kérdőívek válaszaiból kedvező tapasztalatokat vontunk le. Őszinte, közlésvágygal mondtak véleményt, fűztek kommentárt a felvetett kérdésekhez.

A kimerítő terjedelmű kérdőív szabadon választható utolsó kérdésére /"Mi jutott még eszedbe?"/ meglepő módon -bár nem nagy számban- jól összefoglalták gondolataikat a tanulók, új színnel gazdagították a felvetett kérdéseket: véleményt alkottak a kérdőív hatásáról döntésük megerősítésében, a pályán már tevékenykedők életmódjáról, munkastilusáról. Némelyek megfogalmazták, miként kellene középiskolában külön is foglalkozni a pedagóguspályára készülőkel, milyen irányítást, milyen programokat igényelnének, s azt, hogy szükséges volna a pályára termettséget is mérni a pedagógusképző intézmények felvételi vizsgáin.

A kedvező tapasztalatok mellett tényként kell rögzítenünk, hogy a pályamotivációs tényezők felderítése során az egymáshoz hasonló, vagy egymástól viszonylag különböző motivumokat nem mindig tudták megkülönböztetni a vizsgált tanulók, avagy önmagukhoz viszonyították. Főként az egymástól különböző, jobban eltérő motivumokat kellett volna

a kérdőív zárt válaszainak tartalmaznia. Az árnyaltabbakat, ha élnek a válaszadókban, úgyis megfogalmazzák indokukban.

Vizsgálatunkat az 1981/82. tanévben végeztük Békés megye valamennyi gimnáziumában. Bevontuk továbbá azokat a szakközépiskolákat is, ahonnan -többéves tapasztalataink alapján- jónéhány fiatal szokott pedagógusképző intézményekbe jelentkezni. /Ezek a szakközépiskolák: Sebes György Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskola, a békéscsabai Egészségügyi Szakközépiskola, továbbá minden, a megye gimnáziumaival közös igazgatású szakközépiskola/.

Más forrásból nyert adatokkal kiegészíthető ez a kép: megyénk IV. osztályos szakközépiskolásai közül -akik nem kapcsolódtak be vizsgálatunkba- csekély számban ugyan /8 tanuló, melynek fele fiú!/, de felvételt nyertek pedagógusképző intézménybe.

A kérdőíves vizsgálatba bevont tanulók száma 257 fő, melynek 85 %-a /219 tanuló/ leány, 15 %-a /38 tanuló/ pedig fiú. Mindez elgondolkoztató tény, hiszen a pedagógusutánpótlás nevelésének hosszabb távon követelménye, hogy a "pedagógus-társadalom nemek szerinti összetétele nagy általánosságban kövesse a nemeknek a társadalomban, szűkebb értelemben a társadalmi munkamegosztásban kialakult arányát". /Koncz János, 1980 /

II.

A vizsgált tanulók várható esély mobilitásának elemzése

"... az iskolának igen jelentős szerepe van mind az egyéni¹, mind a kollektív² mobilitás előmozdításában. A jelenlegi feltételek mellett azonban sokkal inkább az egyéni, mint a kollektív mobilitás eszköze". /Ferge Zsuzsa, 1976 /

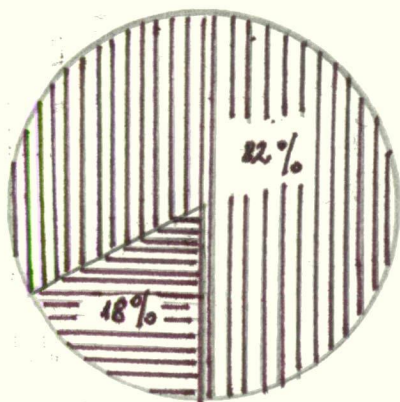
Hogyan tükröződik mindez Békés megye pedagóguspályára készülő 4. osztályos középiskolásainak pályaaorientációjában? Erre a kérdésre a vizsgálatban részt vett tanulók várható esély mobilitásának elemzésével kívánunk választ adni.

A várható esély mobilitás fogalmát azért vezettük be, mert a vizsgálatba bekapcsolódó tanulóknak nincsen megvalósult pályaelképzelésük, csupán szándékuk, tehát mobilitásukra csak sikeres felvételük esetén van esélyük.

Szüleikhez viszonyítva -esetleges pedagógiai tanulmányaik befejezése után- mely társadalmi rétegbe kívánnak kerülni, azaz milyen intergenerációs mobilitás esélyéről beszélhetünk esetükben?

- 1./ Egyéni mobilitás: "Az egyén struktúrán belüli mozgásra utal. Pozitívuma /még ha nem is előzi vagy kíséri kollektív mobilitás/ kétségtelenül az, hogy gátolja egyes rétegek, "kasztszerű" megmerevedését, biztosítja a rátermettek megfelelő helyre kerülését, ami kétségkívül össztársadalmi érdek. Ugyanakkor azonban adott esetben igen nagy terhet ró az egyénre, és emellett erősítheti az individualizálódási törekvéseket".
- 2./ Kollektív mobilitás: "... minden réteg helyzete javul, de a ma kedvezőtlenebb helyzetben lévők körülményei gyorsabb ütemben módosulnak, mint a többi társadalmi rétegé. Így a struktúrán belüli mai távolságok, különbségek fokozatosan csökkenhetnek és egy a mai nál magasabb gazdasági és kulturális szinten kibontakozhat az értékek és cselekvési formák sokkal nagyobb változatossága". /Ferge Zsuzsa, 1976 /

Vizsgálódásunkat /Kozma Tamás, 1977 / a szülők iskolai végzettségét gyermekük vágyával összehasonlítva végeztük.

Megállapításunk szerint horizontális esély mobilitás³ figyelhető meg a tanulók 18 %-ánál, mert apjuk /9 %/ vagy mindkét szülőjük /9 %/ szintén főiskolai vagy egyetemi végzettségű.

▨ : horizontális esély mobilitás

▧ : vertikális esély mobilitás

II.1. ábra

A vizsgált populáció 82 %-ára azonban a vertikális mobilitás⁴ jellemző egy-, két-, három- és néglépcsősben egyaránt.

Vertikális esély mobilitás

Egylépcsős mobilitás lehetőségén értjük amikor középiskolai végzettségű apa, vagy mindkét szülő gyermeke felsőfokú -pedagógusképző- intézetbe kíván jelentkezni. Ez a mobilitás a vizsgált tanulók 21 %-át érinti.

3./ Horizontális esély mobilitás: Amikor egyének, csoportok egy társadalmi együttesből olyan másik társadalmi együttesbe kerülnek át, -vizsgálatunkban feltételes átkerülésről van szó-, amely az előző együttesrel azonos rétegbe tartozik.

4./ Vertikális esély mobilitás: Az egyének vagy csoportok társadalmi rétegek közt változtatnak -most terveznek változtatni- helyet: "följebb", "lejjebb" kerülnek a társadalmi rétegek hierarchiájában". /Kozma Tamás, 1977 /

háromlépcsős

Legmagasabb %-ban a háromlépcsős esély mobilitás figyelhető meg, hiszen 80 személy /31 %/ apja vagy mindkét szülője 8 általános iskolai végzettségű, amíg gyermeke felsőfokú tanulmányokat kíván folytatni.

E mobilitást mutatóknak mintegy fele /16 %/ azon fiatalok száma akik csoportját a kétlépcsős esély mobilitás jellemzi, tehát szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezik az apa, vagy mindkét szülő.

A domináns /háromlépcsős/ esély mobilitás negyede /8 %-21 fő/ jellemzi a négylépcsős mobilitás mértékét, ami azt jelenti, hogy az általános iskolát el sem végzett apa vagy mindkét szülő gyermeke képességei és igényei alapján eljutott oda, hogy felsőfokú tanintézetbe jelentkezzen. Még figyelemre méltóbbá teszi ezt a számot az a tény, hogy ezek a tanulók -elért tanulmányi eredményük realitásával számolva- minden pedagógusképző intézeti típusba jelentkezés lehetőségével éltek.

A négylépcsős^s mobilitást mutató tanulók jelentkezési megoszlása a pedagógusképző intézetek~~ek~~ között

Óvónőképző intézetbe	5 fő	24 %
Tanítóképző főiskolába	8 fő	38 %
Tanárképző főiskolába	7 fő	33 %
Egyetemre	1 fő	5 %
ÖSSZESEN	21 fő	100 %

II.1. táblázat

Összességében a vertikális esély mobilitások a társadalom szempontjából pozitív jelenséget takarnak, hiszen csökkennek a társadalmi csoportok közötti kulturális-társadalmi távolságok. Az egyéni többlelépcsős mobilitásra törekvés mögött felfedezhető az a szülői óhaj is -amit a kérdőív kérdésére /Hogyan fogadták szüleid a döntésedet?/ adott 87 %-ban helyeslő és csak 4 %-ban lebe-szélő válaszok is igazolnak-, hogy "nálam többre vigye a gyermekem".

Ugyanakkor, ha a továbbtanulni szándékozó és ehhez reális alappal rendelkező tanulók számát az érettségizők számával hasonlítjuk össze, akkor ez a szülői óhaj -úgy tűnik- nem azonos a "többet tudjon, mint én" mondat tartalmával, hanem inkább a gyermek életkörülményeinek relatív javulása igényét fogalmazza meg, ami napjainkban nincs szoros összefüggésben a többlettudással, a tanulmányi előrelépés fontosságával. "A hetvenes évek végén a világgazdasági hatások eredményeként az elért életszinvonal megőrzése vált reális céllá. A fogyasztói igények növekedése azonban változatlan tendenciaként jelen van, s ez változatlanul fontossá teszi az anyagi tényezőket. Valószínű azonban, hogy a pályaválasztás során az anyagi tényezők nem egyformán fontosak minden társadalmi réteg számára.

A szülők anyagi szintje, az anyagi szükségletek ki-elégítettségének mértéke jelentősen differenciálja az anyagi tényezők fontosságát.

Ugyanúgy nagyfokú eltérések tapasztalhatók a szülők iskolázottsága, műveltségi szintje szerint is. Feltehető, hogy a magasabb műveltségű szülők gyermekei az anyagi helyzet-től függetlenül kevésbé preferálják jövőendő pályájukon az anyagi tényezők szerepét, mint a kevésbé iskolázott családokból származó fiatalok, s más tényezőknek -pl. alkotás, másokon való segítség, szociabilitás- nagyobb fontosságot tulajdonítanak". /Schüttler Tamás, 1982 /

Ezt támasztja alá vizsgálatunk is, hiszen a horizontális és egylépcsős esély mobilitást mutató -iskolázottabb és feltehetően magasabb műveltségű- szülők gyermekei alkották a pedagóguspályát választani szándékozók 18 % + 21 % = 39 %-át. /47+54/ fő = 101 fő/

A mobilitás foka nem volt vizsgálható a tanulók 6 %-ánál, mert nekik vagy nem él az édesapjuk /14 fő/, vagy nem tud róla /1 fő/. Magasnak ítéelhető ez az arány, de még inkább az, ha együtt szemléljük azon tanulókéval, akiknek az édesanyjuk nem él /2 %/. Összességében a meggyénkből pedagóguspályára jelentkező tanulók 8 %-ának valamelyik szüleje nem él.

Az esély mobilitás létszám szerinti alakulása

horizontális esély mobilitás

/5/	23 fő
/5/ - /5/	24 fő
ÖSSZESEN	47 fő
	18 %

vertikális esély mobilitás

Egy- lépcsős fő	Két- lépcsős fő	Három- lépcsős fő	Négy- lépcsős fő	Nem vizs- gálható mobilitás	létszám össze- sen
/4/	27/3/	7/2/	22/1/	8	
/4/-/4/	27/3/-/3/	33/2/-/2/	58/1/-/1/	13	
Össz.	54 21 %	40 16 %	80 31 %	21 15 fő 6% 8 %	210 fő 82 %

/X/: az apa iskolai végzettségének kódszáma

/X/-/X/: az azonos végzettségű szülők kódszáma

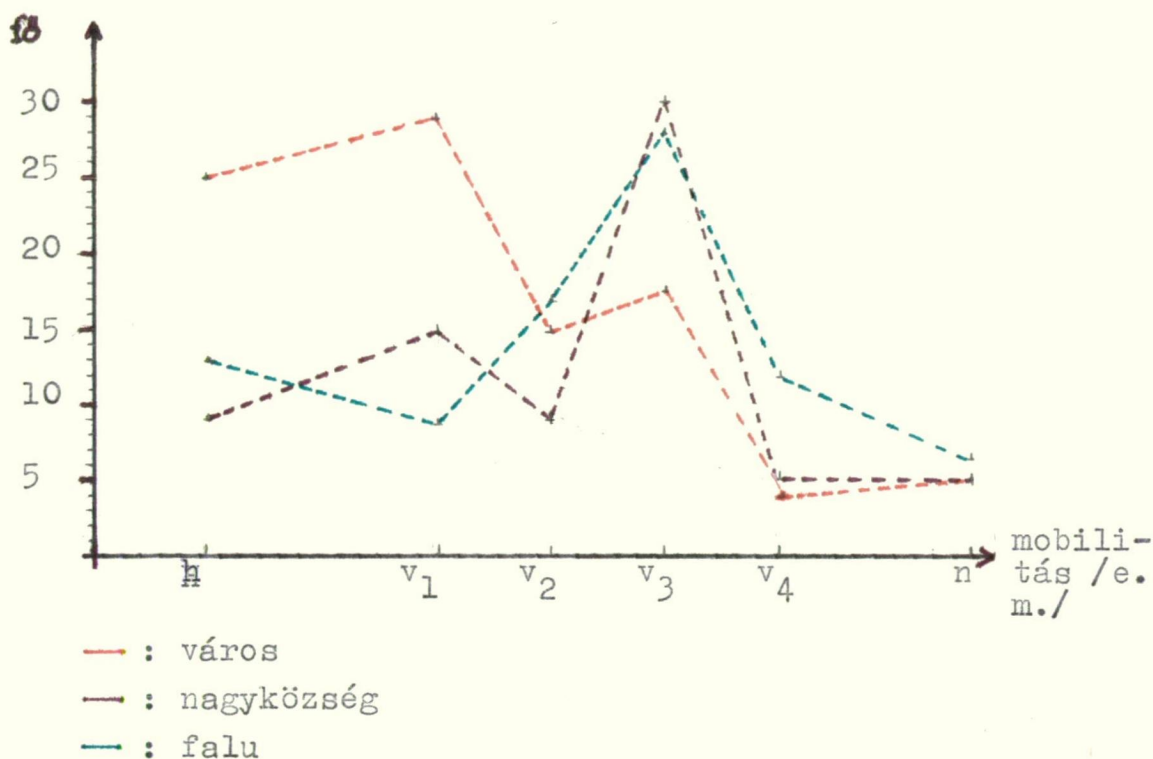
- X: 1, ha 8 általános iskolánál kevesebb a végzettség
 2, ha 8 általános iskola a végzettség
 3, ha szakmunkásképző intézet a végzettség
 4, ha középiskola a végzettség
 5, ha főiskola, vagy egyetem a végzettség

II.2. táblázat

A vizsgált személyek esély mobilitásának elemzése az állandó lakóhelyük függvényében

A vizsgálatban részt vett tanulók legnagyobb %-a /38 %/ városban él. Közel hasonló megoszlásban /29 % és 33 %/ tanulnak megyénk középiskoláiban nagyközségben és faluban lakó pedagóguspályára készülő fiataljaink is.

Esély mobilitásukat lakhelyük fg-ben vizsgálva megállapítható, hogy amíg városban lakó tanulókat főként a horizontális és az egylépcsős mobilitás jellemzi, addig a nagyközségi és falusi tanulók többsége 3 lépcsős mobilitást tükröz.

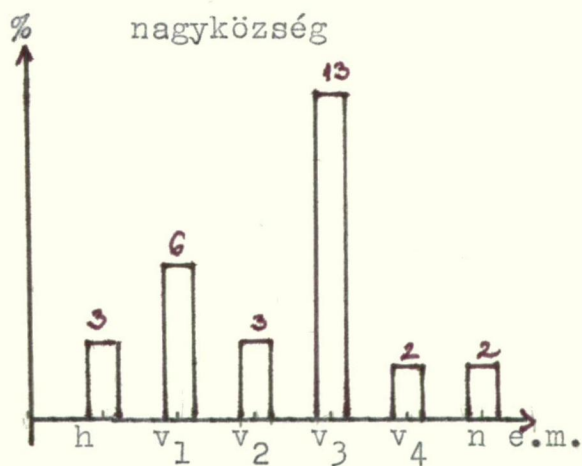
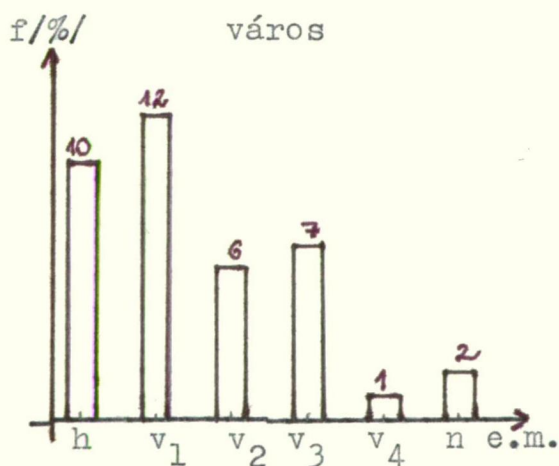

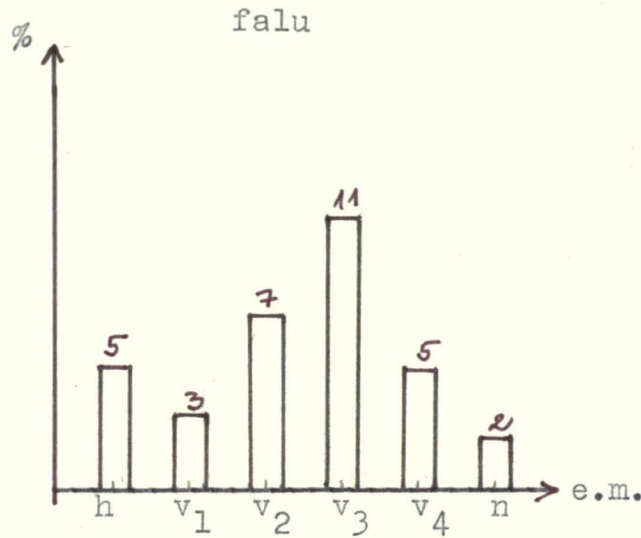
II.2. ábra

A különböző lakhelyű tanulók esély mobilitásának /e.m./ relatív gyakoriságát /f/ az alábbi oszlopdiagrammák szemléltetik:

a diagram jelzései: h : horizontális esély mobilitás

v ₁ : egylépcsős	-	"	-
v ₂ : kétlépcsős	-	"	-
v ₃ : háromlépcsős	-	"	-
v ₄ : négylépcsős	-	"	-
n : nem vizsgálható	"	-	-

II.3. ábra

Hasonlítsuk össze a megyei esély mobilitást a városi, nagyközségi és falusi tanulók esély mobilitásával, majd állapítsuk meg a különböző típusú települések tanulói esély mobilitásának egymáshoz viszonyított korrelációját!

e.m.	megyei		városi		$d_x = x - \bar{x}$	$d_y = y - \bar{y}$	$d_x \cdot d_y$	d_x^2	d_y^2
	f/x/%	\bar{x}	f/y/%	\bar{y}					
h	18		10		1	4	4	1	16
v ₁	21		12		4	6	24	16	36
v ₂	16	17	6	6	-1	0	0	1	0
v ₃	31		7		14	1	14	196	1
v ₄	8		1		-9	-5	45	81	25
n	6		2		-11	-4	44	121	16
	100					Σ	131	416	94

$$n = 6$$

$$s_x = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_x^2}{n-1}} = \sqrt{\frac{416}{5}} = 9,121$$

$$s_y = \sqrt{\frac{94}{5}} = 4,335$$

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n d_x d_y}{\sqrt{n-1} \cdot s_x \cdot s_y} = \frac{131}{5 \cdot 9,121 \cdot 4,335} \sim 0,662$$

A megyei esély mobilitáshoz viszonyítva a városi tanulók hasonló jellemzőit közepes mértékű $r = 0,66$ korreláció figyelhető meg.

e.m.	megyei		nagyközség				falu				város	
	d_x^2	d_x	$/z/\%$	\bar{z}	$d_z = z - \bar{z}$	d_z^2	$/h/\%$	\bar{h}	$d_k = k - \bar{k}$	d_k^2	d_y^2	d_y
h	1	1	3		-2	4	5		-1	1	16	4
v ₁	16	4	6		1	1	3		-3	9	36	6
v ₂	1	-1	3	5	-2	4	7	6	1	1	0	0
v ₃	196	14	13		8	64	11		5	25	1	1
v ₄	81	-9	2		-3	9	5		-1	1	25	-5
n	121	-11	2		-3	9	2		-4	16	16	-4
Σ	416					91				53	94	

$$s_x = 9,121 \quad s_z = \sqrt{\frac{91}{5}} = 4,266 \quad s_k = \sqrt{\frac{53}{5}} = 3,255$$

$$s_y = 4,335$$

e.m.	$d_x \cdot d_z$	$d_x \cdot d_k$	$d_y \cdot d_z$	$d_y \cdot d_k$	$d_z \cdot d_k$
h	-2	-1	-8	-4	2
v ₁	4	-12	6	-18	-3
v ₂	2	-1	0	0	-2
v ₃	112	70	8	5	40
v ₄	27	9	15	5	3
n	33	44	12	16	12
Σ	176	109	33	4	52

$$r_{xz} = \frac{\sum_{i=1}^6 d_x d_z}{5 s_x \cdot s_z} = \frac{176}{5 \times 9,121 \times 4,266} = 0,904$$

A nagyközségi tanulóknál / $r=0,90$ / szoros összefüggés tapasztalható lakóhelyük és esély mobilitásuk között.

$$r_{xk} = \frac{\sum_{i=1}^6 d_x d_k}{5s_x \cdot s_k} = \frac{109}{5.9,121.3,255} = \underline{\underline{0,734}}$$

A falusi tanulóknál ez az összefüggés / $r=0,73$ / közepesnek mondható.

$$r_{yz} = \frac{\sum_{i=1}^6 d_y d_z}{5s_y s_z} = \frac{33}{5.4,325.4,266} = \underline{\underline{0,357}}$$

A városi és nagyközségi tanulók esély mobilitása nem mutat összefüggést.

$$r_{yk} = \frac{\sum_{i=1}^6 d_y d_k}{5s_y \cdot s_k} = \frac{4}{5.4,335.3,255} = \underline{\underline{0,056}}$$

A város és falu hasonló jellegű összehasonlítása teljes függetlenséget mutat.

$$r_{zk} = \frac{\sum_{i=1}^6 d_z d_k}{5s_z \cdot s_k} = \frac{52}{5.4,266.3,255} = 0,748 \sim 0,75$$

Érdekes módon viszont a nagyközségi és falusi tanulók esély mobilitása már közepes korrelációt jelez.

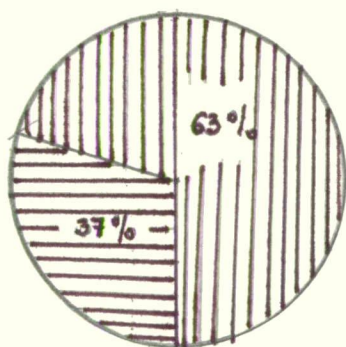
A tanulók esély mobilitása
nemek szerinti bontásban

A cimben jelölt kérdést vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy horizontális esély mobilitást arányaiban több mint kétszer /2,46 szoros/ olyan %-ban mutatnak a fiúk /37 %/ mint a lányok /15 %/. Ez azt jelenti, hogy a pedagóguspá-

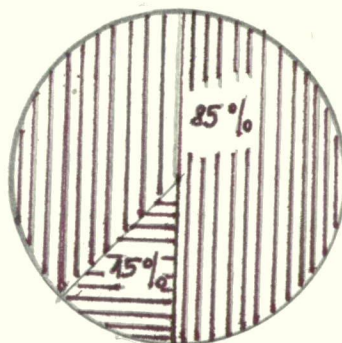
lyát választó fiúk többnyire felsőfokú végzettségű szülők gyermekeiből tevődnek ki. Mi lehet ennek az oka? Ha azt is figyelembe vesszük -amint a III.2. táblázat mutatja-, hogy többségük tanítóképző és tanárképző főiskolára jelentkezik, arra is következtethetnénk, hogy ezek a fiúk tanulmányi eredményük vagy képességeik szerényebb volta miatt más jellegű főiskolát /aminek követelményei inkább a természettudományos tárgyakhoz kötődnek/ nem mertek választani. "Ha ezt elvégzem, mégis van egy diplomám" elv alapján ebben -mint ahogy a kérdőívekből kitűnt- fokozottabb inspirációt kaptak szüleiktől is más esély mobilitást mutató társaikhoz viszonyítva.

A horizontális és vertikális esély mobilitás alakulása

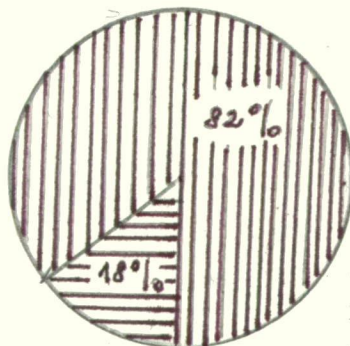
fiúkra

lányokra

összlétszámba
nézve

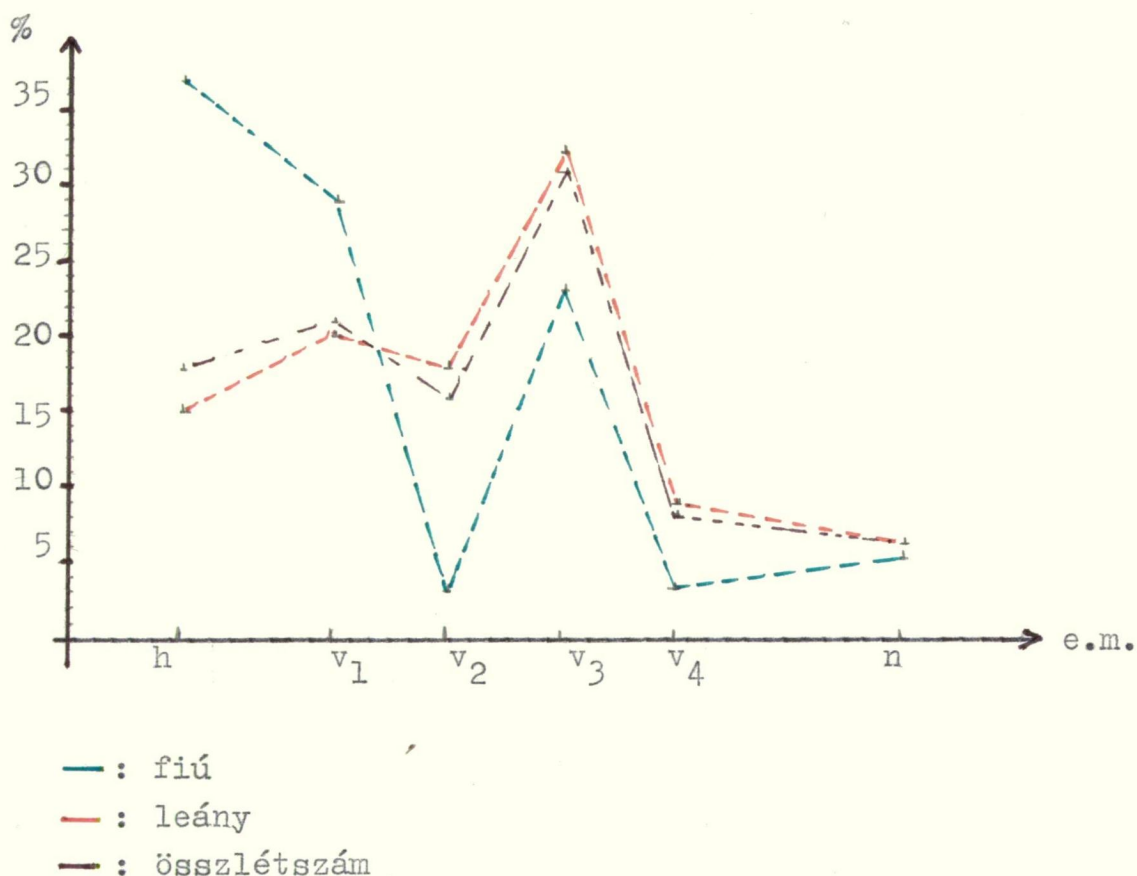
 : horizontális
 : vertikális

II.4. ábra

A fiúk vertikális mobilitásának bontását a lányokéval összehasonlítva végeztük el, melynek eredményét az alábbi táblázat alapján a grafikon szemlélteti:

	Egylépcsős		Kétlépcsős		Háromlép- csős		Négylép- csős		nem vizsg.	
mobilitású fiúk és lányok										
fiúk	11 fő	29 %	1 fő	3 %	9 fő	23 %	1 fő	3 %	2 fő	5%
lányok	44 fő	20 %	39 fő	18%	70 fő	32 %	30 fő	9 %	13 "	6%

A nemek megoszlása esély mobilitásuk függvényében

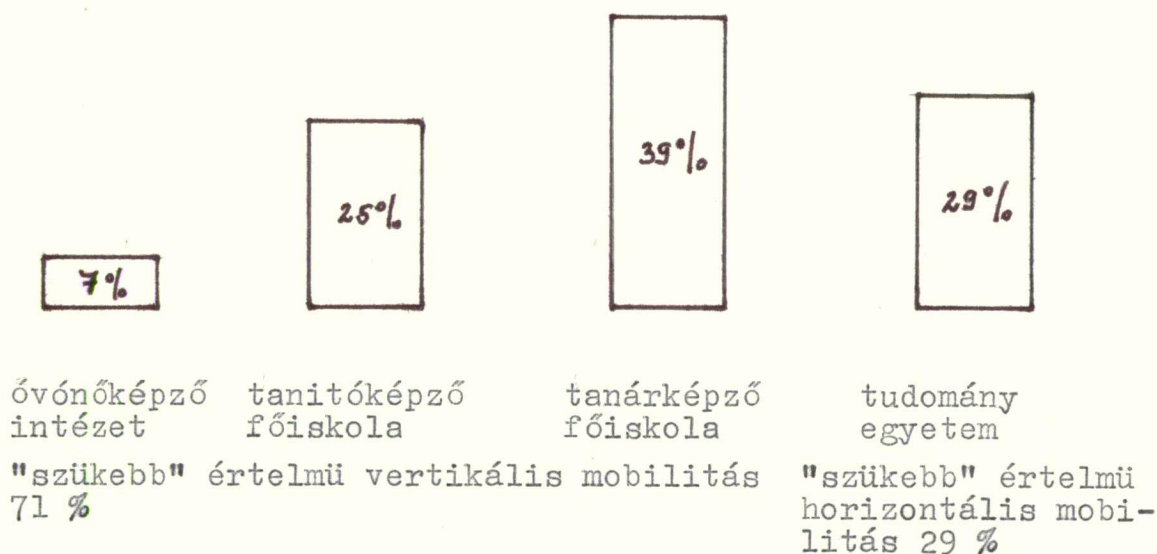

Az adatok között folytonossági összefüggés nem érvényesül, csak a szemléltetés kedvéért kötöttük össze.

II.5. ábra

"Szűkebb értelemben" vett esély
mobilitás vizsgálata

A horizontális mobilitást mutató csoporton /47 fő/ belül megvizsgáltuk, hogy az egyetemet végzett szülők /28 fő/ gyermekei közül hányan mutatnak "szűkebb" értelemben vett horizontális mobilitást, azaz hányan jelentkeznek tudományegyetemre. Ez a szám 8 fő, a vizsgálatban részt vettek 29 %-a. A további 20 fő /71 %/ "szűkebb" értelemben vertikálisan lefelé mobilizálódik, melynek részleteit a diagram szemlélteti.

II.6. ábra

Tehát tapasztalható, hogy a vertikális mobilizáció lefelé még ilyen "szűkebb" értelemben is elég korlátozott, illetve legnagyobb számarányban az egylépcsős figyelhető meg /39 % tanárképző főiskolát választó/.

Ha az egyetemet végzett szülők 28, és a pedagógus szülők ilyen pályára készülő 32 gyermekének pedagóguskép-

ző intézmények közötti megoszlást összehasonlítjuk:

ped.képző int.	egyetemet v. pedagóg.				d_x	d_y	$d_x d_y$	d_x^2	d_y^2
	szülők	gyermekai	\bar{x}	\bar{y}					
	x	y							
óvónőképz. i.	2	3			-5	-5	25	25	25
tanítók. főisk.	7	9			0	1	0	0	1
tanárképző fői.	11	7	17	8	4	9	36	16	81
tud.egyetem	8	3			1	-5	-5	1	25
	Σ 28		32			Σ 56	42	132	

$$s_x = \sqrt{\frac{42}{3}} = 3,741 \quad s_y = \sqrt{\frac{132}{3}} = 6,633 \Rightarrow r_x = \frac{56}{3 \times 3,741 \times 6,633} = 0,752$$

=====

szoros korreláció figyelhető meg. Ebből arra következtethetünk, hogy mind a két szülőtypus információi alapján befolyásolni tudja gyermekét abban, hogy ne mobilizálódjon lefelé. Az információk beszerzése után, melyre nekik sokkal inkább van is igényük mint a többi szülőtársnak, még a gyengébb tanulmányi eredmény esetén is felsőoktatási intézményben való tanulásra ösztönzik gyermeküket.

Ha a fenti számításaink alapján az egyetemet végzett, továbbá a nem egyetemet végzett szülők gyermekeinek felsőoktatási intézmény-választása közötti korrelációt vizsgáljuk, nem találunk összefüggést.

ped.képző int.	nem egyetemet végzett szülők gyermekai	\bar{k}	d_k	d_x	$d_x d_k$	d_k^2
	k					
óvónőképző int.	43		-14	-5	70	196
tanítóképző főisk.	92	57	35	0	0	1225
tanárk. főisk.	74		17	4	68	289
tudom.egyetem	20		-37	1	-37	1369
	Σ 229			Σ 101	3079	

$$s_x = 3,741 \quad s_k = \sqrt{\frac{3079}{3}} = 32,036$$

$$r_{xk} = \frac{101}{3 \times 3,741 \times 32,036} = 0,28$$

A II.6. ábra által szemléltetett "szűkebb értelmű" lefelé mobilizálódás korlátozott voltát támasztják alá az egyetemet végzett szülők gyermekeinek felvételi tantárgyakban elért érdemjegyei is, melyek között a közepes osztályzat 30 %-ban figyelhető meg, amíg a nem egyetemi végzettségű szülők gyermekeinél ez a jegy csak 21 %-ban fordul elő. Ugyanakkor elégséges osztályzattal egyetlen ezen csoportbeli tanuló sem jelentkezett, míg a nem egyetemi végzettségű szülők gyermekei közül 3-an /2 %/ próbáltak ilyen eredménnyel jelentkezni /óvónőképző intézetbe/. A tudományegyetemre jelentkezőknél is a fenti tendencia figyelhető meg, nevezetesen az, hogy relative kevesebb jeles eredményű tanuló próbálkozott az egyetemi végzettségű szülők gyermekei közül, amint ezt az alábbi táblázat szemlélteti:

2 jegy/tanuló	Egyetemi		Nem egyetemi	
	végzettségű szülők egyetemre jelentkező gyermekének a felvételi tantárgyakból szerzett 4.o. félévi érdemjegyei			
	8 fő		27 fő	
Jó	4 db	25 %	9 db	17 %
Jeles	12 db	75 %	45 db	83 %

II.3. táblázat

A szülők foglalkozása és ennek
hatása a vizsgált tanulók pályaválasztására

Érdekes megállapítások tehetők a szülők foglalkozásával kapcsolatban is, amely valamilyen motiváló erővel mindenképpen hat a tanuló pályaválasztásakor.

Bár az 1981. évi indítékvizsgálat /Schüttler Tamás 1982/ eredményei szerint a szülők -általában a családma nem annyira közvetlenül, hanem inkább közvetetten, a családi szocializáció mechanizmusain keresztül, az értékrendszer "átörökitődése" útján befolyásolják gyermekeik pályaválasztását, így e motívum fontosságának jelentős csökkenése tapasztalható. A szülői, családi akarat módosító hatásának csekély fontosságát mutatja az is, hogy a családi hagyomány követése mint indíték, a legutolsó helyre került".

Ezeket a megállapításokat nemcsak jelen vizsgálatunk -mí szerint a tanulók pedagóguspálya választásával kapcsolatos döntését szüleik 87 %-a helyeselte, s pusztán 4 %uk nem értett egyet gyermeke elképzeléseivel, és akarta lebeszélni választásáról-, de a mindennapi pályaválasztási tanácsadó gyakorlatunkból szerzett eddigi tapasztalataink is cáfolják.

Véleményünk szerint ma is lényeges szerepet játszanak a szülők gyermekeik pályaválasztásában. Ugyanakkor ez a szerep a régitől eltérő formát öltött; demokratizálódott szülő-gyermek viszonyban nyilvánul meg.

"Kortünet, hogy a régi, merev tekintélyelvi kapcsolat a szülők és gyermekek között átalakulóban van egy fesztelenebb jellegű kapcsolattá. /pl: kölcsönös tegezés, több mindenről lehet beszélni a szülővel stb./ Negatív esetben ez a gyermek elhanyagolásához, a kapcsolat lazulásához, pozitív formájában azonban szorosabb és kétoldalúbb kapcsolathoz - vezethet". /G. Donáth Blanka, 1977/

Tehát a szülők egyre nyitottabban kezelik gyermekeik pályaválasztási elképzeléseit, egyre jobban teret engednek gyermekeik spontán igényeinek, törekvéseinek. Ugyanakkor elengedhetetlenül fontos, hogy gyermekük személyiségének ismerete alapján- őszinte véleményükkel segítsék ön- és pályaismeretük gyarapodását, de úgy, hogy a fiatal ezt valóban baráti segítésként, ne pedig kényszerként élje meg. Ehhez viszont segítséget kell nyújtani a szülőknek. Azaz szorosabb és céltudatosabb kapcsolat, "hid" kiépítésére van szükség a nevelés tudománya és a családok spontán nevelési gyakorlata között.

A vizsgálatban résztvevő tanulók szüleinek foglalkozása szerinti megoszlását a II.4. táblázat szemlélteti.

A szülők foglalkozás szerinti
megoszlása

Szülők foglalkozása	Apa		Anya	
	fő	%	fő	%
Pedagógus	16	6	27	11
Szellemi dolgozó	65	25	75	29
Ipari szakmunkás	49	19	17	6
Mezőgazdasági szakmunkás	15	6	5	2
Betanított munkás	28	11	41	16
Segédmunkás	10	4	8	3
Szakképzetlen mg-i munkás	12	5	10	4
Bedolgozó	-	-	7	3
Egyéb	47	18	62	24
Nincs szülő	15	6	5	2
Összesen:	257	100	257	100

II.4. táblázat

Megállapítható belőle, hogy a tanulók legmagasabb %-ánál a szülők szellemi dolgozók /25 % apa, ill 29 % anya/. Ha ezt a kérdést nemenkénti bontásban vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a fiúk szülei relatíven kétszer akkora %-ban /45 % apa, 42 % anya/ szellemi dolgozók,

mint a lányoké. Ez összefüggésben van azzal, hogy a szellemi foglalkozású szülők fokozottabban óhajtják fiúgyermekük felsőfokú pályán való továbbtanulását, mint a többi szülő /a 38 fiúból 23-an/61%/ szellemi dolgozó szülők gyermekei/. Ezt a tényt még érdekesebbé teszi az, hogy az említett fiúknak 52 %-a városi lakós, ami arra enged következtetni, hogy a városi szellemi dolgozók családja erősebb hatást gyakorol gyermekére továbbtanulásával kapcsolatban még akkor is, ha a tanulmányi eredmény -a közepes érdemjegyek magasabb számarányát tekintve /5. táblázat/- gyengébb.

A faluban élő, hasonló fiúk számaránya ugyanakkor közel kétszerese a vizsgálatunkban részt vett nagyközségi fiúknak. Ez megyénk falvaiban is a visszafelé mobilizálódás elleni fokozott törekvést látszik alátámasztani a fiúk körében.

A szellemi dolgozó szülők
fiúgyermekinek településtípusonkénti száma
és érdemjegyeik alakulása

	fiúk		eredményjegy		
	száma	%	db	%	
város	12	52	Jeles	13	54
			Jó	7	29
			közepes	4	17
			Σ	24	
nagyközség	4	17	jeles	3	38
			jó	3	38
			közepes	2	24
			Σ	8	
falu	7	31	jeles	6	42
			jó	6	42
			közepes	2	14
			Σ	14	
Σ		23	100		

II.5. táblázat

A II.4. táblázat szerint külön kategóriában vizsgált pedagógus szülők számaránya /apa 6 %, anya 11 %/ alacsonynak tekinthető. Ezt a tendenciát igazolja a /4. kérdőívi kérdés/ pedagógus pályán tevékenykedő más családtaggal rendelkező tanulók száma /20 fő ~ 7 %/ is, ami a pálya választásával kapcsolatos családi tradíciók csökkenését jelenti, s aktuális érvényűvé teszi Platon szavait, miszerint "a gyermekeknek nem atyjuk, hanem saját képességeik szerint kell pályát választaniuk". Meglátásunk szerint azonban más értelmiségi pályákon a tradíció feladása kevésbé érzékelhető. Feltevésünk alapján ennek presztizs, illetve anyagi és erkölcsi elismerésbeli okai vannak. Ezt igazolják a pedagóguspálya vonatkozásában a 6/5. kérdésre kapott alacsony válaszszerkezetek is, továbbá a "pályák, foglalkozások köré épült presztizsképzetek vizsgálata" /Perlai-Xantus, 1979/ című anyag is.

Ugyanakkor a pedagóguspálya megbecsültségéről kedvezőtlenül vallanak maguk a pedagógusok is. "A keresetek relative alacsony színvonala a jó erőket a pályáról elszívja és már a képzésnél kontraszelekciós mechanizmusokat indít el". Továbbá "a közvélemény is úgy véli, hogy a pedagógusoknak nem is kell sokkal több megbecsülés". /Ferge Zsuzsa, 1971/

Természetesen ezzel csökken a pálya vonzereje, holott "szédtően szép korunkban a tanítók, tanárok, oktatók állnak a legkritikusabb poszton". Ezért a legtehetségesebb fiatalok közül kellene verbuválni a jövőbe induló nemzedékek kiképzőit". /idézi Marx Györgyöt Koncz János, 1980/

Megvizsgáltuk azt is, hogy a pedagógus szülők gyermekei mely pedagógusképző intézetet választják legnagyobb %-ban. E választásuk a tanárképző főiskolára esett /54 %/, míg a tanítóképző főiskola iránt csak 28 %-os igényt fogalmaztak meg. Az óvónőképző intézet és a tudományegyetemek iránt egyforma érdeklődést tanúsítottak /9 %/.

Összehasonlítva ezeket az adatokat a nem pedagógus szülők gyermekeinek választásával, az előbbi esetben nagyobb szóródás tapasztalható.

Pedagógusképző intézetek	Pedagógus		Nem pedagógus	
	szülők			
	fő	%	fő	%
Óvónőképző	3	9	42	19
Tanítóképző	9	28	90	40
Tanárképző	17	54	68	30
Tud.egyetem	3	9	25	11
Összesen:	32	100	225	100

x	\bar{x}	y	\bar{y}	$d_x = x - \bar{x}$	d_x^2	$d_y = y - \bar{y}$	d_y^2
9		19		-16	256	-6	36
28		40		3	9	15	225
54	25	30	25	29	841	5	25
9		11		-16	256	-14	196

$$n = 4$$

$$\Sigma 1362$$

$$\Sigma 482$$

$$s_x = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_x^2}{n-1}} = \sqrt{\frac{1362}{3}} = 21,307 \quad s_y = \sqrt{\frac{482}{3}} = 12,67$$

Tanulmányi eredményét tekintve e két csoportra az alábbi megállapítások tehetők:

	pedagógus szülők gyermekeinek					nem pedagógus gyermekjeinek érdemjegyei				
	fő	%	\bar{x}	d_x	d_x^2	fő	%	\bar{y}	d_y	d_y^2
elégsé- ges	-	-		-20	400	6	1		-19	361
közepes	11	17		-3	9	78	18		-2	4
jó	22	34	20	14	196	172	38	20	18	324
jeles	31	49		29	841	188	42		22	484
nem jelölt-	-	-		-20	400	6	1		-19	361
Σ	64	100			1846	450	100			1534

$$s_x = \sqrt{\frac{1846}{4}} = 21,48$$

$$s_y = \sqrt{\frac{1534}{4}} = 19,58$$

Pedagógus										Nem pedagógus	
szülők gyermekeinek a felvételi tantárgyból elért eredményei											
óvónő-képző		tanító-képző		tanár-képző		egyetem		összesen		összesen	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
elégséges	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1
közepes	3 50	7 39	1 3	-	-	11 34	78 18				
jó	3 50	6 33	13 38	-	-	22 69	172 38				
jeles	-	5 28	20 59	6 100	31 97	188 42					
nem jelölt	-	-	-	-	-	-	-	6 1			
Összesen	6 100	18 100	34 100	6 100	64 érd.	450 érd.					
					32 tanuló-nál	225 tanuló-nál					

II.6. táblázat

Mindkét csoportba tartozók érdemjegyei között a jeles és jó eredmény a legtöbb, de a pedagógus szülők gyermekei között annak ellenére, hogy érdemjegyeik szórása nagyobb a nem pedagógus szülők gyermekeinél, mégis relative kevesebb a közepes, valamint elégséges érdemjegyet vivő tanuló. Mindez azt igazolja, hogy a pedagógus-szülő közvetlen tapasztalatait -a képzőintézet igényéről, a képzésről, munkakörülményekről- saját gyermeke fokozottabban -a belül élő szemével- hasznosítja szemben a nem pedagógus szülők gyermekével.

A szellemi dolgozó szülők számarányát /25 % apa és 29 % anya/ leginkább az "egyéb" /18 % apa 24 % anya/ és az ipari szakmunkás /19 % apa, 6 % anya/ foglalkozásuak %-os megoszlása követi. Mig messze elmarad ezektől az értékektől a mezőgazdasági szakmunkás és a segéd- valamint a szakképzetlen mezőgazdasági munkás szülők számaránya.

Ennek okai összetettek. Az utóbbi 3 foglalkozási kategóriába eső szülők gyermekei /37 fő/ már azzal is igen jelentős lépést tettek, hogy többnyire 8. általános iskolát -esetleg kevesebbet- végző szüleikhez képest nekik sikerült középiskolát végezniük. Ezen szülők gyermekeinek 78 % leány. Így számukra megfelelő tanulmányi eredmény elérése esetén az egyik legvonzóbb felsőfokú pálya -hiszen a leggazdagabb minta /minimum 12 év tapasztalata/ ebből áll rendelkezésükre- csak a pedagógus^{pálya} lehet. Ebben az elképzelésükben 70 %-ukat a szülők is messzemenően támogatták, míg 8 %-uk szüleinek nem volt véleményük, "ahogy jónak látod" elvet vallották. A 37 tanuló többsége a tanítóképző és tanárképző főiskolát kívánja választani, amit az alábbi adatok és szórásuk is reprezentál.

mg-i szakmunkás, segéd- valamint szakképzetlen mg-i munkás szülők gyermekinek pedagógusképző intézet - választása

	fő	%/z	\bar{z}	d_z	d_z^2
óvónőképző intézet	5	14		-11	121
tanítóképző főiskola	15	41		16	256
tanárképző főiskola	13	35	25	10	100
tudományegyetem	4	10		-15	225
n = 4	37	100			702

$$s_z = \sqrt{\frac{702}{3}} = 15,29$$

A vizsgálatban részt vett tanulók tartózkodási helye

A vizsgálatban részt vett tanulók 70 %-a középiskolai tanulmányait szüleivel lakva végezhetette. Albérletbe csupán 2 %-uk kényszerült, amíg az 1 %-nyi egyéb helyen lakók kivételével a többi tanuló számára /69 fő ~ 27 %/ kollégiumi férőhely volt biztosítva. Ez a szám a pedagóguspályát választóknak több mint egynegyede, ami azért is figyelemre méltó, mert ebben az intézményben a mindennapok pedagógiai munkáját, a különböző nevelési alaphelyzeteket az iskolai formától eltérően látva, átélve tudják a tanulók önmagukat e pálya igényeivel együtt mérlegre tenni.

A tanulók tanítási időn túli együttléte, az egyénileg, ill. csoportosan szervezett és spontán programok, a közösen szerzett élmények mind olyan többletet jelentenek a pedagóguspályára készülő fiatalok számára, melyhez foghatóhoz a kollégiumi évek nélkül nem juthattak volna. A hétköznapi egyéni és csoportos sikereinek, valamint kudarcainak átélése, vagy szemlélőként való tapasztalása mind-mind fontos nevelési módszerekkel ismerteti meg az ezekre "problémaérzékeny", nevelési kérdések iránt érdeklődő diákokat.

Kiemelt jelentőségű számukra a jól működő kollégiumi diáktanácsban való közreműködésük és ennek során szerzett tapasztalatuk is. A fokozódó önállósodás vonzó lehetősége, ugyanakkor az önkormányzó képesség elsajátításának nem mindig könnyű útjai nagyon sok pedagógus személyiségjegye /felelősségérzet, tenniakarás, együttérzés, tapintat, türelem, humor, őszinteség stb./ kibontakozásának lehet a kezdeményezője.

A sok csoporttárs gondjának, örömének, élettervének, családi háttérének ismerete, nevelési problémák zökkenőmentes, vagy kevésbé fájó megoldásában a nevelőtanárral való közreműködés, vagy a probléma közvetítése nevelője

számára, mind olyan pedagógiai empiriát nyújt a pálya iránt érdeklődő tanulóknak amelyből, ha ambícióit tanáraik észreveszik és különböző módon /spontán beszélgetések, figyelő, értő hallgatások, a problémák megfogalmazása, önkormányzati megbízatásokból adódó lehetőségek felhasználása/ kiaknázzák, akkor sikerül tanítványaikban méltó utódjukat vágniuk, majd megtalálniuk.

III.

A tanulók érdeklődésének középpontjába eső pedagógusképző intézmények -Békés megyei szükséglet- nemenkénti megoszlás szakválasztási elképzelések

a./ Pedagógusképző intézmények iránti érdeklődés

A vizsgált tanulók körében minden pedagógusképző intézet iránt mutatkozik érdeklődés, mértéke azonban lényeges eltérést mutat.

A jelen társadalmi szükséglete figyelhető meg a tanítóképző főiskolák felé irányulás %-ában, ami a legmagasabb /38 %~ 99 fő/ a pedagógusképző intézmények között. Ugyanakkor felvetődik a kérdés, az esetleges végzést követő években is fennáll-e ez a szükséglet ismerve a 70-es évek végének lefelé ivelő születésszám alakulását?

Valamivel kedvezőbb elhelyezkedési perspektíva mutatkozik a tanárképző főiskolákba irányuló 85 fő /33 %/ számára. Legkisebb érdeklődés /28 fő~ 11 %/ a tudományegyetemek tanár szakjai iránt van megyénkben, pedig a 70-es évek közepének demográfiai csúcsa ezen fiatalok végzésére eléri a középfokú iskolákat. Ez azonban az éremnek csak az egyik oldala. Ugyanis a 28 fő választása a tanulmányi eredménye, szaktudományok iránti érdeklődése és képességei alapján, amit a XII. fejezetben részletezett 57 %-os felvételi arányuk is igazol, a legmegfelelőbbnek tekinthető. Legtöbbjük /24 tanuló/ azonban humán szakot választott, ahol többszörös volt a túljelentkezés.

Meg kell még emlitenünk az óvónőképző intézetet, amelyben a vizsgálatban részt vett személyek 18 %-a kíván továbbtanulni -ami a megyénk számára dominens Szarvasi Óvónőképző Intézet 1982. évi keretszámának 36 %-át jelenti-, és a tanárképző főiskolához sorolt gyógypedagógiai, valamint testnevelési főiskolát ahol 1-1 Békés megyei tanuló akarja tanulmányait folytatni.

Vizsgálatainkban szereplő valamennyi tanuló esélyét nagymértékben növeli az a tény, -mint amit Inkei Péter "A továbbtanulási esélyek területi eloszlása" című cikke jelez-, hogy "az átlagosnál jobbak a továbbtanulási esélyek az Alföld közepén és déli részén, a Szolnok-Békéscsaba-Kecskemét határolta térségben élő fiatalok számára".
/Inkei Péter, 1980/

Esélymeghatározó szerepe van továbbá Békés megye várható pedagógusszükségletének is a fiatalok felvételét befolyásoló külső tényezők között. Ezért célszerű összehasonlítást végeznünk a vizsgált tanulók szándéka és megyénk pedagógusszükséglete között, amit a b./ pontban tekintünk át.

Most vizsgáljuk meg középiskolánként a pedagógusképző intézmények iránti érdeklődést.

Az óvónőképző intézet iránt legnagyobb érdeklődést abszolút értelemben a szarvasi Vajda Péter Gimnázium tanulói mutatnak 8 fő jelentkezésével, ami iskolájukban hasonló %-arányt jelent a tanítóképző- és a tanárképző főiskola választási %-ával.

A tanítóképző főiskolát legmagasabb létszámban /11 fő/ a békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnázium tanulói választották. Ez a szám pedagóguspályára készülő tanulók legmagasabb %-át /37 %/ jelenti. Hasonlóan sok tanuló /10 fő~83 %/ jelölte ezt az iskolatípust a battonyai Mikes Kelemen Gimnázium diákjai közül is, ami azt igazolja, hogy a városi és nagyközségi középiskolákban a tanítói pálya iránti vonzalom egyformán erős a tanulók körében. Mindezt a fenti iskola sok éves hagyományai is táplálják a tanulóknál.

A tanárképző főiskola különböző szakjaira a gyulai Erkel Ferenc és az orosházi Táncsics Mihály Gimnázium tanulói kivántak a legnagyobb számban /17 fő/ jelentkezni, és ezzel iskolájuk pedagóguspályára készülő diákjainak 45 %, illetve 53 %-át alkotják, ami náluk is a legmagasabb a pedagógusképző intézmények választásában.

A tudományegyetemek tanár szakjai iránt ugyancsak a gyulai Erkel Ferenc Gimnázium diákjai mutatták a legnagyobb vonzódást abszolút / 7 fő/ és relatív /18 %/ értelemben egyaránt.

Összességében tekintve a pedagóguspálya iránti érdeklődést, az tapasztalható, hogy a legtöbb tanuló /38 fő/ az Erkel Ferenc Gimnáziumból, a Táncsics Mihály Gimnáziumból /32 fő/ és a Rózsa Ferenc Gimnáziumból /30 fő/ jelentkezett pedagógusképző intézetbe.

E három középiskolából a pedagóguspályára jelentkezők /100 fő/ közel felét /39 %-ot/ alkotják Békés megye ezen hivatást választani szándékozó fiataljainak. Részletesebben e jelenséget, évtizede tapasztalható, hogy míg a gyulai és orosházi gimnáziumból a pedagóguspályára jelentkezések növekednek az addig alacsonyabb ilyen irányú orientációhoz képest, addig a Rózsa Ferenc Gimnáziumban elmentéses tendencia figyelhető meg, ami ezen középiskola társadalmi hatékonyságának megváltozását igazolja. Ugyan- is amíg az 1960-as években a gyulai és orosházi gimnáziumból kevesebben jelentkeztek pedagógusképző intézménybe, mert a továbbtanulási esélyük más felsőoktatási intézménybe is megvolt, addig a Rózsa Ferenc Gimnáziumból dominensen a pedagógusképző intézményekbe jelentkeztek a fiatalok, mert más jellegű felsőfokú tanintézetbe kisebb volt a felvételi esélyük.

Az elmúlt negyedszázad azonban felerősíti a Rózsa Ferenc Gimnáziumban a más pályákra való esély növekedését, s ezért csökken a pedagóguspályák iránti érdeklődés. Állíthatjuk ezt annál is inkább, mert amíg a gyulai és orosházi gimnáziumban 3, addig a Rózsa Ferenc Gimnáziumban 5

negyedik osztály volt az 1981/82-es tanévben. Tehát a jelentkezők számában mutatkozó kicsiny eltérés/ 38, 32, 30 fő/ méginkább alátámasztja az előbbi megállapításunkat.

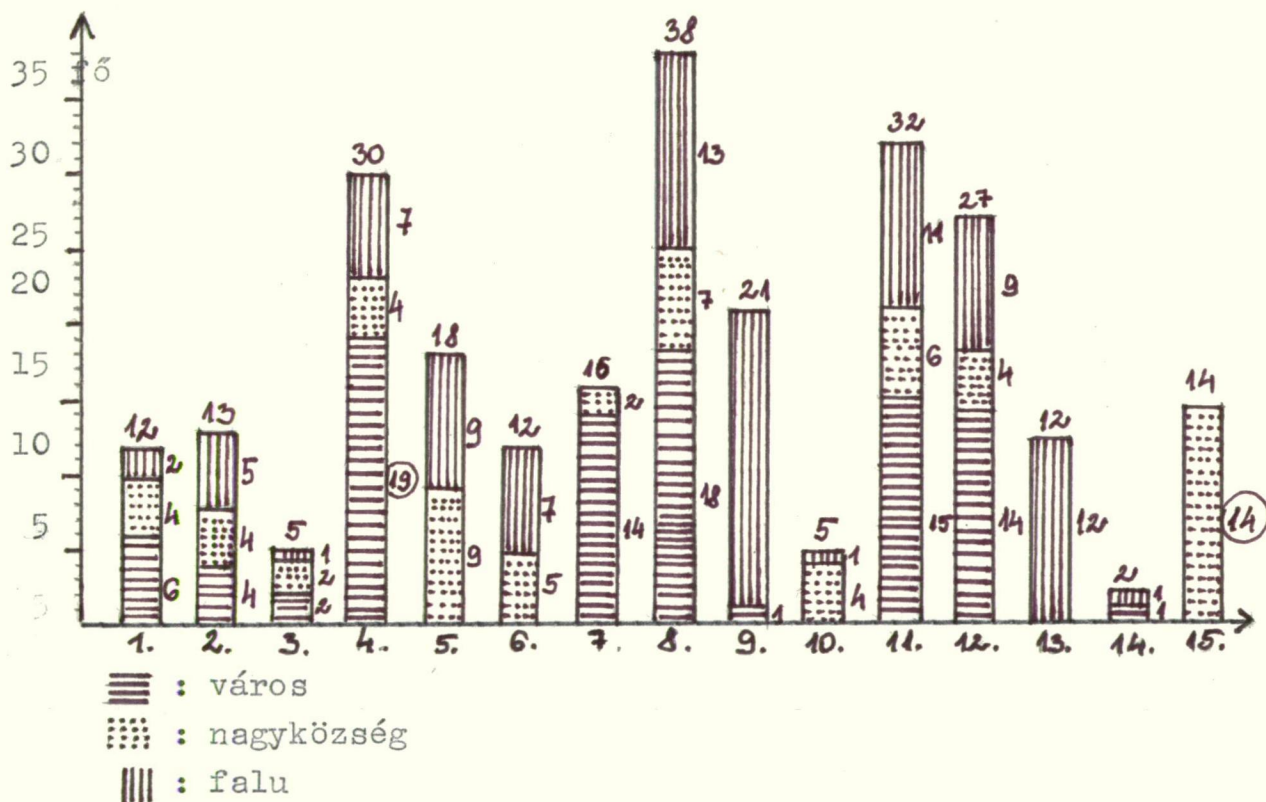
Tekintsük át a vizsgálatban részt vett középiskolák pedagóguspályára jelentkező tanulóinak megoszlását a pedagógusképző intézménytípusok között, melyet a III.1. táblázat szemléltet.

Középiskola	óvónők. intézet		tanítók főisk.		tanárk. főisk.		tudomány egyetem		össze- sen
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő
1. Szlovák Gimnázium	2	17	4	33	3	25	3	35	12
2. Sebes-György Szakközépisk.	5	38	5	38	3	24	-	-	13
3. Ady Endre Gimnázium	2	40	3	60	-	-	-	-	5
4. Rózsa Ferenc Gimnázium	5	17	11	37	9	30	5	16	30
5. Péter A. Gimnázium	4	22	8	44	5	28	1	6	18
6. Mikes Kelemen Gimnázium	-	-	10	83	-	-	2	17	12
7. Szegedi Kiss I. Gimnázium	3	19	9	56	3	19	1	6	16
8. Erkel Ferenc Gimnázium	5	13	9	24	17	45	7	18	38
9. Petőfi S. Gimnázium	1	5	9	43	9	43	2	9	21
10. Hunyadi J. Gimnázium	2	40	2	40	1	20	-	-	5
11. Táncsics Mihály Gimnázium	4	13	8	25	17	53	3	9	32
12. Vajda P. Gimnázium	8	30	8	30	9	33	2	7	27
13. Román Gimn.	2	17	6	50	3	25	1	8	12
14. Eü. Szakközépi.-	-	-	2	100	-	-	-	-	2
15. Kiss L. Gimn.	2	14	5	36	6	43	1	7	14

III.1. táblázat

Az alábbi ábrán a fenti 15 iskola pedagóguspályára jelentkező tanulóinak állandó lakóhely szerinti megoszlását kívánjuk bemutatni.

A koordinátarendszer vízszintes tengelyén a középiskolák /III.1. táblázatban feltüntetett/ sorszámát mértük fel, míg a függőleges tengelyen a tanulók számát kívánjuk szemléltetni. Azért nem a számadatok %-os megoszlását vizsgáltuk ábránkon, mert ugyanazok a viszonyszámok a különböző létszámú középiskolák esetén igen eltérő jelentkező-létszámot takarnának, ami a település szerinti megoszlásuk képszerű bemutatását gátolná.

III.1. ábra

Mint megfigyelhető, városi tanulók legtöbben /19 fő/ a Róza Ferenc Gimnáziumban választották a pedagóguspályát, amíg a nagyközségi tanulók közül legnagyobb számban /14 fő/ a gyomai Kiss Lajos Gimnáziumból jelentkeztek.

A faluban élő és e pályát választó tanulók legnagyobb számában /20 fő/ a mezőberényi Petőfi Sándor Gimnázium növendékei. Ezt az adatot a városi jelentkezők számával összehasonlítva kedvező arányt tapasztalunk, amit megerősít a város - falu összesített adatainak összevetése is. Eszerint a vizsgált tanulók 36 %-a városban lakó, amíg 38 %-a faluban él. A többi tanuló /26 %/ lakóhelye nagyközség volt.

b./ Békés megye pedagógus-szükségletének és az 1982. évi tanulói - pedagóguspálya választását tükröző - **szándék** összevetése

Pedagógus munkakör	Békés megye szükséglete	A vizsgált tanulók szándéka	
Óvónő /1984/85/	43	45	
Tanítónő /1985/86/	18	99	5,5-szeres
Ált.iskolai tanár /1986/87/	18	84	4,7-szeres
Gyógypedagógus /1986/87/	2	1	
Középiskolai tanár /1987/88/	24	28	
ÖSSZESEN:	105	257	2,4-szeres

III.2. táblázat

A két adatcsoportból kitűnik, hogy a megye szükségletéhez képest 2,4-szeres volt az 1981/82-es tanévben érettségiző tanulók pedagóguspálya iránti érdeklődése. Ezen belül is leginkább a tanító és általános iskolai tanár vonatkozásában magas, 5,5-szeres és 4,7-szeres ez a szám. Milyen tényezők befolyásolják e nagy szándék-szám szükségletéhez igazodását? Az első ilyen "rosta" a felvételi vizsga, melynek eredményét XII. fejezetben részletezzük. Lényeges tényező a képző intézményekben való eredményes helytállása a tanulóknak, melyek mértékére csak az idő tud majd választ adni, mint ahogy a munkábaállás helye /a megyében maradás, vagy elkerülés/ is a későbbiekben fog eldőlni.

Szerényebbnek tűnik a szükséglethez viszonyítva a középiskolai tanári pálya iránti érdeklődés, amit a közel meg-egyező számok mutatnak.

Miért kevésbé népszerűek a tudományegyetemek tanár szakai Békés megyében?

A kérdés ilyen felvetése csak összességében állja meg a helyét, ugyanis kari, illetve szakos bontásban már egészen más tapasztalható. A tudományegyetemek bölcsészettudományi karára kívánt jelentkezni az egyetemre aspirálók 86 %-a, /24 fő/. Tehát ez a kar igen népszerű a középiskolásaink körében. Ezen belül is a magyar-történelem szakpár, amelyre -az országos keretszám 1982-ben 65 volt- 9 Békés megyei tanuló /egyetemre jelentkezőink 32 %-a/ akart menni.

Ugyanakkor a természettudományi karokra megyénkből csak 4 tanuló /14 %/ jelentkezett.

A karok iránti lényeges érdeklődésváltozások néhány okának megfogalmazására a későbbiekben kívánunk kísérletet tenni. Ilyen megközelítésben vizsgálva a tudományegyetemek népszerűségét a fent jelzett problémák nem csak megyei, hanem országos jellegűek.

Vizsgáljuk meg a tudományegyetemek más pedagógusképző intézményekhez viszonyított kisebb mértékű vonzását megyénk fiataljai körében. A vélhető okokat az alábbiakban látjuk:

- magasabb szintű tantárgyi érdeklődés és jó tanulmányi eredmény,
- a pedagóguspálya presztizsszintje.

A vizsgálatban részt vett tanulók 4. osztály félévi eredményeinek ismeretében megállapíthatjuk, hogy többségüknél -tehát a nem egyetemre pályázó tanulóknál- erősebb a továbbtanulási kedv, mint az eredményekben realizálódó -egyetemi igényű- tudásszint. Ezért döntésük többnyire esélylatolgatás, végül abba a pedagógusképző intézetbe jelentkeznek ahová eredményük alapján nagy valószínűséggel nyerhetnek felvételt.

Az egyetemi igényű tudásszinttel rendelkező negyedikesek közül igen sokan a felvételi tantárgyak iránti érdeklődésüket -főként ha azok reál jellegűek- a szintén jelenlévő pedagógiai elé helyezve inkább a foglalkozási presztizshierarchia magasabb fokán álló pályák /pl: orvos, jogász, mérnök stb./ közül választanak.

"Ma a foglalkozások presztizsének és vonzásának alapját a tudás, a tanultság, a társadalmi megbecsülés és a jövedelem együttesen képezi". /Perlai-Xantus, 1979/ Hogy a pedagóguspályán e presztizsképző feltételek az előbb említett pályákhoz viszonyítva nem biztosítottak a megfelelő fokon, azt Ferge Zsuzsa több vizsgálatában megállapította. Mint említi /Ferge Zsuzsa, 1971/: "a pedagóguspálya károsan alacsony megbecsültsége tény". Megváltoztatása elengedhetetlen. Az anyagi megbecsültség -amelyen több központi intézkedés kíván fokozatosan javítani- biztosíthatja, hogy "a kontraszelekció fokozatosan megszűnjön, és hogy a magasabb fizetéseket olyanok kapják, akik nemcsak formailag, de lényegileg is megfelelnek a pálya követelményeinek. Segítene ezen minőségi bérezés kialakításában a szakmai - tudományos fokozatok bevezetése is.

A pedagógusoknál ~~oly~~ fontos erkölcsi megbecsülést is fokozná ez a szakmai tudományos hierarchia, hiszen "egyrészt racionálisan kiszámítható, törekvéseket ösztönző perspektivákat nyit, tudatosítja, hogy érdemes jó pedagógusnak lenni, másrészt azt is nyilvánvalóvá teheti, hogy rossz pedagógusnak viszont nem érdemes a pályán maradni. Valójában nemcsak a gyerekek, ~~a~~ mi a tanul~~ók~~ink is utaltak rá-, de a tanárok is tudják, hogy ki a "jó" és ki a "rossz" tanár. De ezt mindaddig nem ismerhetik el, amíg a pedagógustársadalom, mint egész érzi magát "üldözöttnek", és amíg a pályáról való elkerülés nem szankció, vagy kudarc, hanem -többnyire- jutalom".

c./ A vizsgálatban részt vett tanulók pedagógusképző intézménytípusonkénti és nemenkénti megoszlása

Pedagógusképző intézmény	Fiú fő	%	Leány fő	%	Össze- sen	Az össz- létszám intézetén- kénti megosz- lása %
Óvónőképző int.	-	-	45	100	45	18
Tanítóképző főis- kola	12	12	87	88	99	38
Tanárképző főisk.	21	25	64	75	85	33
Tudományegyetem	5	18	23	82	28	11
Összesen	38	15	219	85	257	100

III.3. táblázat

Ezen alacsony fiúlétszámok mögött -az eleve $\frac{1}{3}$ -os középiskolai létszámukon túl- a náluk fokozottan felvetődő pályaresztizs kérdése és a gyorsabb önállósulással járó anyagi igény is megfigyelhető. "... bátrak, sőt merészek, mernek kockázatot vállalni, nagy bennük a szabadság és függetlenség vágya..." állapítja meg B. Zazzo a serdülőkorú fiúk önmagukról alkotott személyiségképének vizsgálatakor /Kiss Tihamér, 1978/. S mindehhez társul az előző fejezetben feltárt mobilitás, tehát a szülők elvárásai még tovább fokozzák ezt a jelenséget.

d./ A vizsgált tanulók szakválasztási elképzelései

Mind a tanárképző főiskolákra, mind a tudományegyetemekre aspirálók körében igen jelentős érdeklődés mutatkozik a humán tudományokhoz kapcsolódó szakok iránt. A tanárképző főiskolákra jelentkezőknek 68 %-a, a tudományegyetemekre pályázóknak 85 %-a kíván ilyen szakot választani. Ezen belül is legmagasabb a magyar-történelem és a magyar-orosz párosítást kérők száma:

főiskolán 22 % /18 fő/ és 15 % /12 fő/
egyetemen 32 % / 9 fő/ és 18 % / 5 fő/

Meghökkenítően alacsony megyénkben a reál tudományokhoz kapcsolódó szakpárok választása úgy főiskolán /27 fő/, mint egyetemen /4 fő/. A főiskolai reál szakok közül leg-
többben /8 fő/ a földrajz-rajz szakot választják, míg e-
gyetemen ez a matematika-fizika szakra jellemző 3 fővel.
Ezen nagy eltolódások mélyebb okaira vizsgálatunk nem
derített fényt, tapasztalataink szerint azonban az min-
denképpen a humán érdeklődés dominanciáját erősíti a
pedagóguspályán, hogy sokkal kisebb a humán beállított-
ságot igénylő más pályák köre. Sőt a felsőfokú taninté-
zetek között -a művészeti főiskolák és a tudományegyete-
mek bölcsész karain kívül- csak a pedagógusképző intéz-
ményekben tudják a fiatalok ilyen érdeklődésüknek megfe-
lelően képezni magukat.

Érdekesnek tűnik a két tudományterület szakjaihoz való
vonzódásnak a nemek közötti megoszlása is,

	Főiskolán				Egyéb fő-iskolán		Egyetemen			
	humán		reál		fő	%	humán		reál	
	szak						szak			
	fő	%	fő	%			fő	%	fő	%
fiú	9	43	12	57	-	-	3	60	2	40
leány	47	76	15	24	2	100	21	91	2	9

III.4. táblázat

mert amíg a fiúk két tudományterület iránti érdeklődése
közel hasonló mértékű, addig a lányoknál mindez erősen a
humán terület irányába tolódik el.

Ezt a tényt tárják fel férfiasság-nőiesség tesztek is:
"..a férfiak jobban érdeklődnek a technikai, tudományos
dolgok iránt, míg a nők inkább nyelvészeti, zenei, művé-
szeti dolgok felé vonzódnak általában". /Gergely Jenő,
1981/

IV.

A pedagóguspálya választásában szerepet játszó tényezők

"A személyiségnek önmegvalósítására irányuló természetes szükséglete tükröződik életútjának megválasztásában, amely többéves, bonyolult s olykor ellentmondásos fejlődési folyamat eredménye". Milyen tényezők befolyásolják ezt az eredményességet?

"Az egyes életpályák vonzása egyfelől a társadalom anyagi és erkölcsi megbecsülése, másfelől egyes szerepekre érzett képességek és egyéb személyiségtulajdonságok felismerése". /idézi B. Zazzo szavait Kiss Tihamér, 1978/. Hogyan jelentkezik ennek szerepe a vizsgált tanulók véleményében? Erre a 6. kérdőívi kérdésnél felsorolt 23 tényező közül a legfontosabb öt kiválasztásával válaszoltak a fiatalok. /A válaszokkal kapcsolatos megszorítás többeknél a bőség zavarát idézte elő - ahogy a megjegyzéseknél ennek hangot adták, de a kiválasztást mindannyian elvégezték.

A tényezők választását jellegük szerint az alábbi csoportokba gyűjtve kívánjuk elemezni:

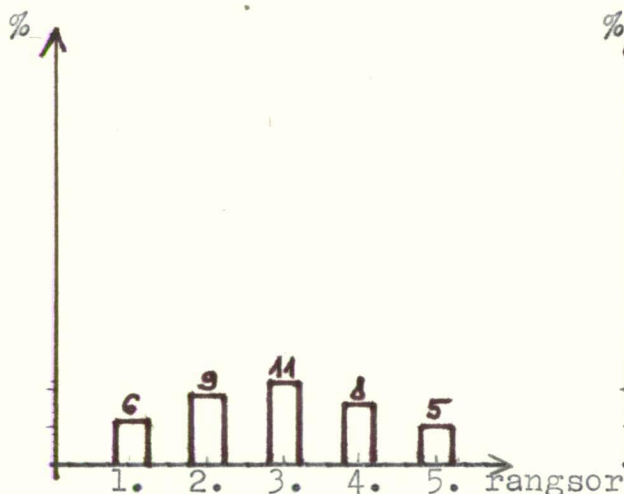
- A./ A pályához szükséges ismeretanyag igényére vonatkozók
/1., 2., válaszok/
- B./ A választással kapcsolatos önismereti tényezők
/3., 4. válaszok/
- C./ A pálya presztizsére vonatkozók
/5., 6., 7. válaszok/
- D./ A kedvező életmódra vonatkozók
/8., 9., 10., 11., 12. válaszok/
- E./ A választást befolyásoló pedagógus-hatásokra vonatkozók
/13., 14., 15., 16., 17. válaszok/
- F./ A pedagógusképző intézetbe jutás esélyeire vonatkozók
/18., 19., 20. válaszok/
- G./ Egyéb indokok /21., 22., 23. válaszok/

a./ A pedagóguspálya választásában szerepet játszó tényezők relatív gyakorisága, és szorosságának Spermann-féle rangkorrelációs módszerrel való vizsgálata
A választott tényezők relatív gyakoriságának ábrázolása oszlopdiagramokkal:

A./ A pályához szükséges ismeretanyag igényére vonatkozó válaszok /1. és 2./

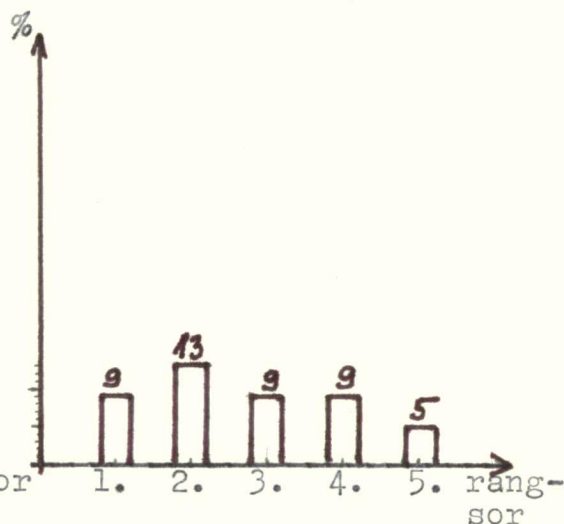
1. válasz

Általános és szakműveltség
szerezhető

2. válasz

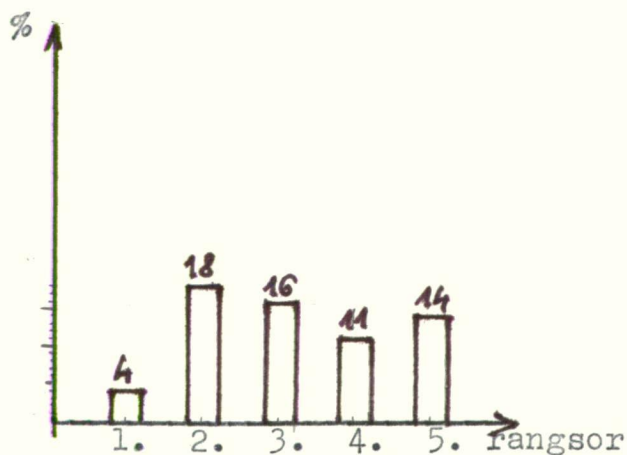
A tantárgy érdekessége
vonzott

B./ A választással kapcsolatos önismereti tényezők /3., 4./

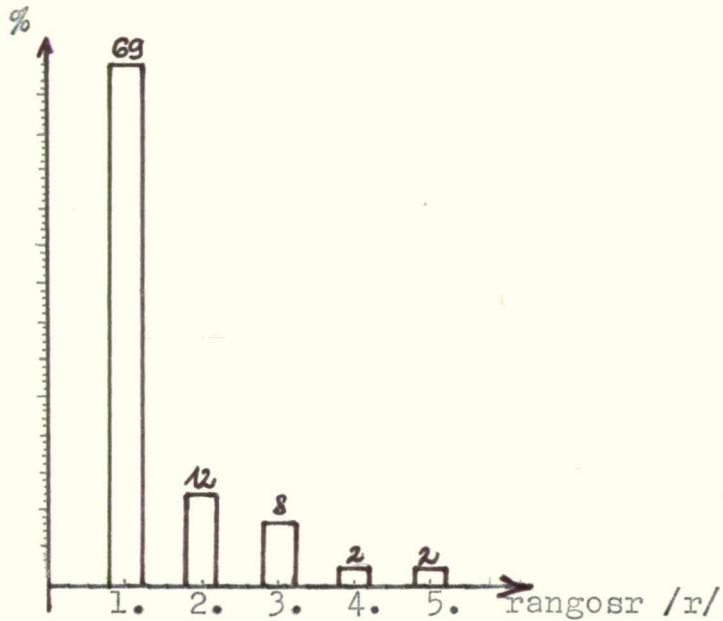
3. válasz

Képességeinek megfelelő ez a pálya

4. válasz

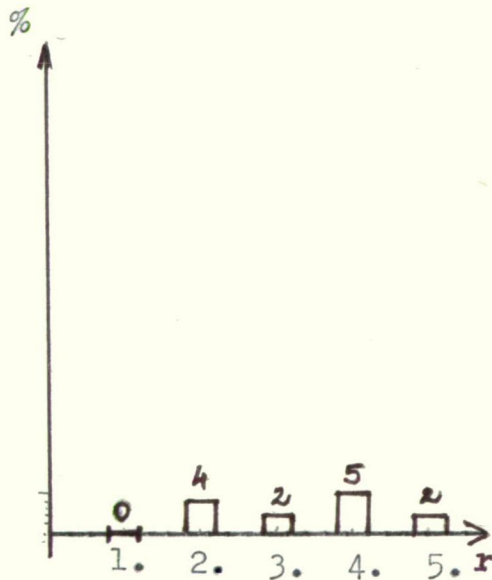
Szeretem a gyerekeket nevelni,
tanítani

C./ A pálya presztizsére vonatkozók /5, 6, 7, /

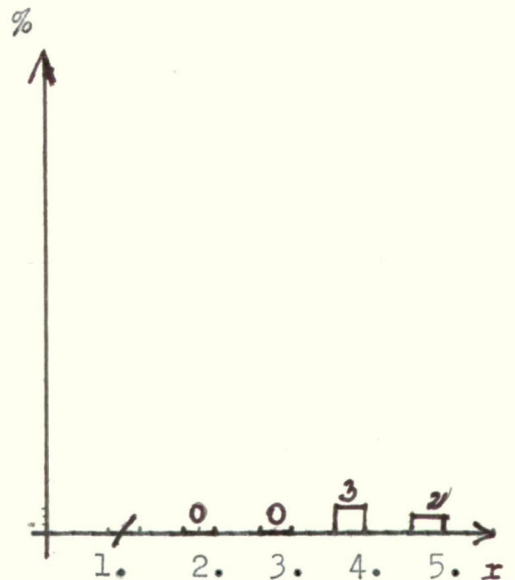
5. válasz

Fontos és megbecsült
pálya

6. válasz

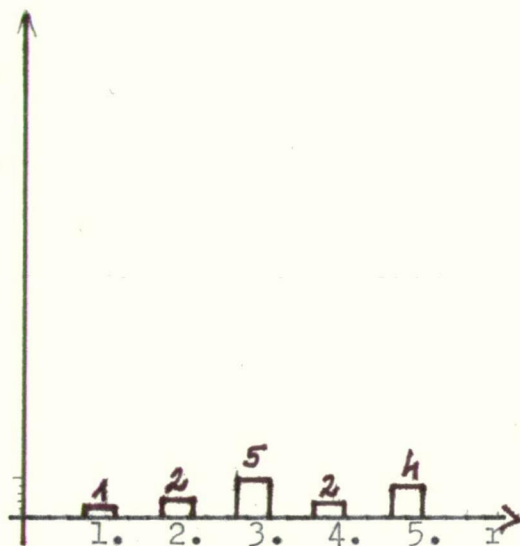
Tekintélye van a
pedagógusnak

7. válasz

Diplomás pályát akarok választani

%

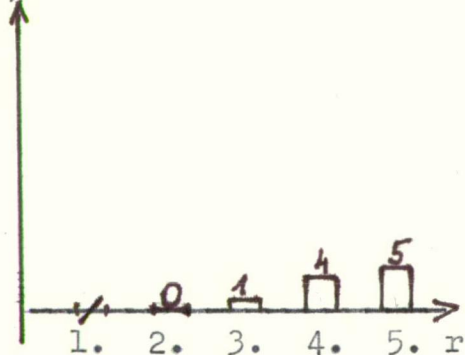

D./ A kedvező életmódra vonatkozók /8, 9, 10, 11, 12/

8. válasz

Fizikailag nem nehéz munka

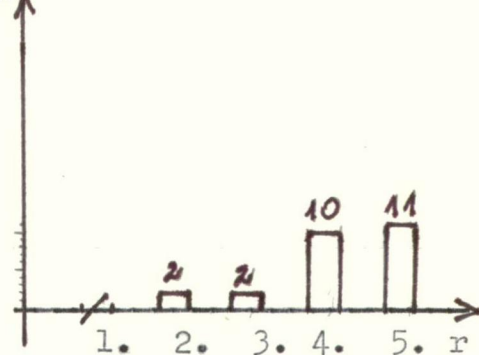
%

9. válasz

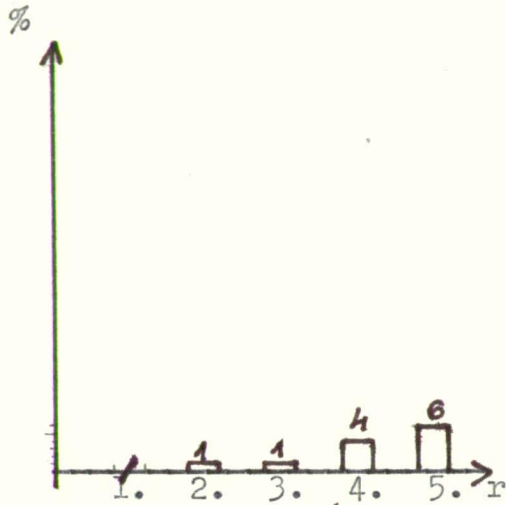
Kedvező foglalkozás a nők számára

%

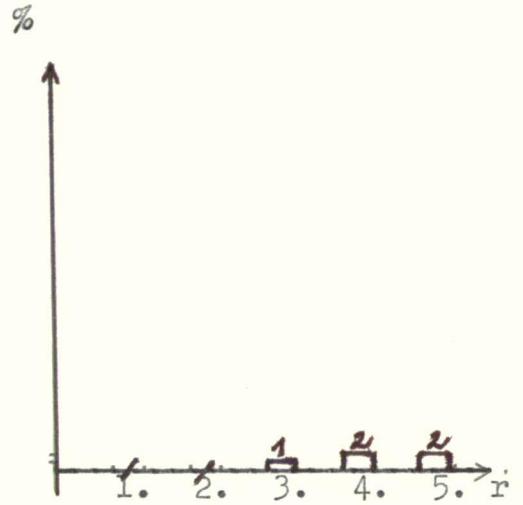
10. válasz

Csábító a téli és nyári
szünet

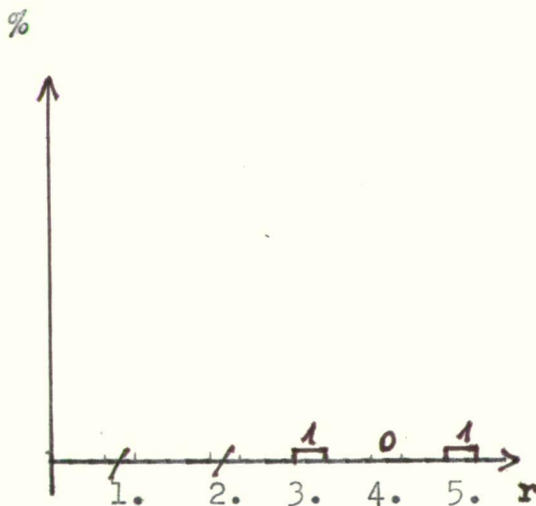
11. válasz

Kevés a pedagógus óraszám-
a, kötetlenebb a munkai-
deje

12. válasz

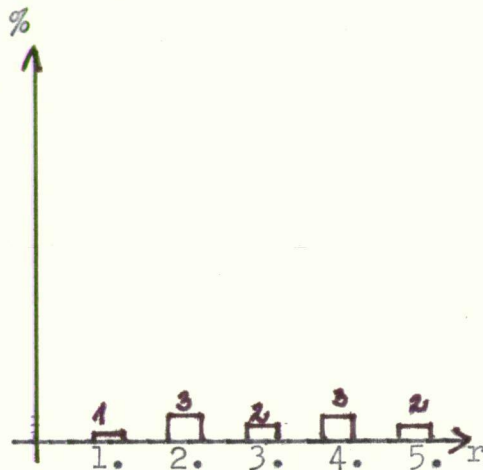
Tiszta munka, elegánsan
lehet öltözni

E./ A választást befolyásoló pedagógus-hatásokra vonatkozó /13, 14, 15, 16, 17/

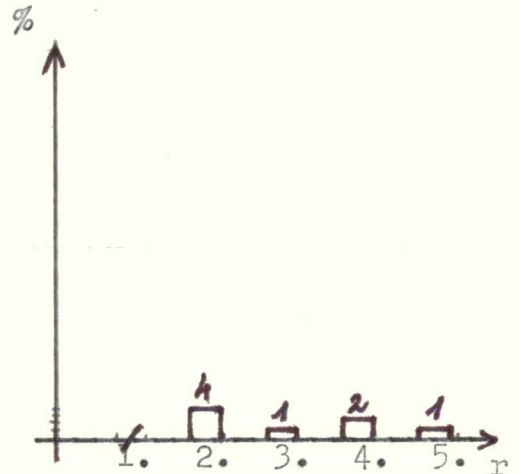
13. válasz

A családban lévő pedagógusok hatása

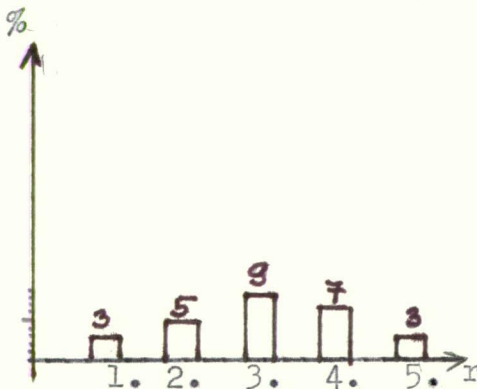
14. válasz

Az óvónéni kedvező egyéniségének hatása

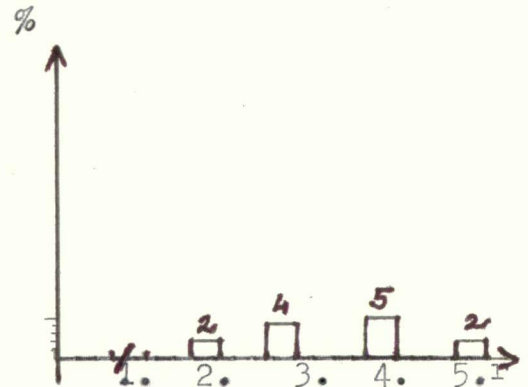
15. válasz

Általános iskolai tanárom egyéniségének hatása

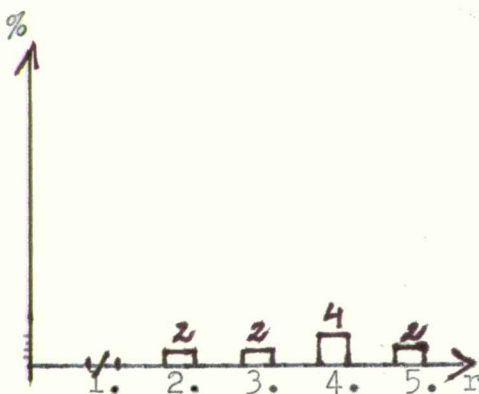
16. válasz

Középiskolás tanárom erős hatása

17. válasz

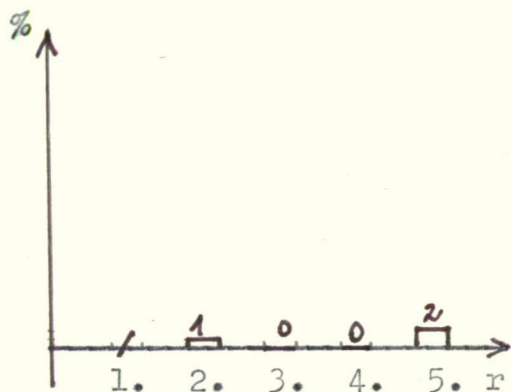
Általában tanárain erős hatása

F./ A pedagógusképző intézetbe jutás esélyeire vonatkozó
/18, 19, 20/

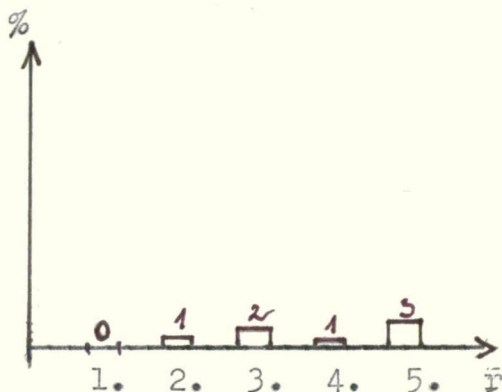
18. válasz

A ped.képző intézmények sok
fiatalt vesznek fel, így
szerényebb tudással is be
lehet jutni.

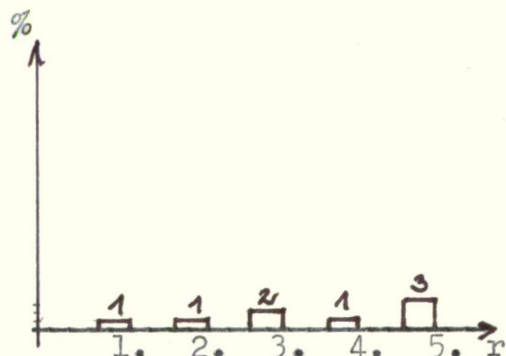
19. válasz

Végzés után kedvezőek
az elhelyezkedési lehe-
tőségek

20. válasz

Más felsőfokú szakképző inté-
zetbe tudásom alapján nincs
esélyem

G./ Egyéb indokok /21,22, 23/

21. válasz

Nem csupán a pedagóguspályán
hasznosíthatók a szerzett is-
meretek

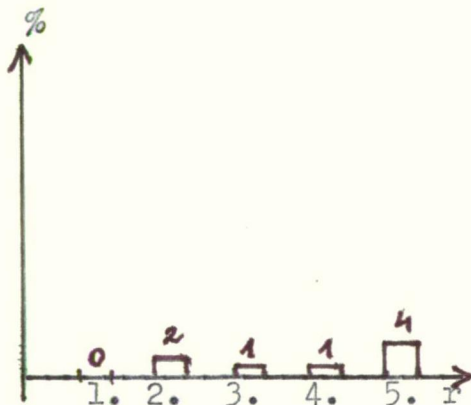
22. válasz

Barátaim tanácsolták,
alkalmasnak tartanak a
pedagóguspályára

23. válasz

Egyéb /külső megjelenés/

A felvetett tényezők szorosságának vizsgálata
Spearman-féle rangkorrelációs módszerrel

	1.	2.	3.	4.	5.	r	1.	2.	3.	4.	5.
A.	15	22	20	17	10	A.	4	1	2	3	5
B.	73	30	24	13	16	B.	1	2	3	5	4
C.	1	6	7	10	8	C.	5	4	3	1	2
D.	-	3	6	20	25	D.	5	4	3	2	1
E.	4	16	18	21	10	E.	5	3	2	1	4
F.	1	3	4	2	8	F.	5	3	2	4	1
G.	6	20	21	17	23	G.	5	3	2	4	1

1./ Az A. csoport /A pályához szükséges ismeretanyag/ a többi /B, C, D, E, F, G/ tényezőcsoporttal a vizsgált 5 helyen az alábbi módon korrelál:

d	1.	2.	3.	4.	5.	d ²	1.	2.	3.	4.	5.
A-B	3	-1	-1	-2	1	/A-B/ ²	9	1	1	4	1
A-C	-1	-3	-1	2	3	/A-C/ ²	1	9	1	4	9
A-D	-1	-3	-1	1	4	/A-D/ ²	1	9	1	1	16
A-E	-1	-2	0	2	1	/A-E/ ²	1	4	0	4	1
A-F	-1	-2	0	-1	4	/A-F/ ²	1	4	0	1	16
A-G	-1	-2	0	-1	4	/A-G/ ²	1	4	0	1	16
n = 6						Σ	14	31	3	15	59

$$r = 1 - \frac{6 \times \sum d^2}{n/n^2 - 1} \quad r_1 = 1 - \frac{6 \times 14}{6 \times 35} = 0,6 \quad r_3 = 1 - \frac{3}{35} = 0,914 \sim \underline{\underline{0,91}}$$

$$r_2 = 1 - \frac{31}{35} = 0,114 \sim \underline{\underline{0,11}}$$

$$r_4 = 1 - \frac{15}{35} = 0,571 \sim \underline{\underline{0,57}}$$

$$r_5 = 1 - \frac{59}{35} = -0,685 \sim \underline{\underline{0,69}}$$

A tanulók pályához szükséges ismeretanyag igényére vonatkozó válaszaik a rangsorolásukban az öt különböző helyen különböző korrelációt mutatnak a többi pedagógiai pálya választását befolyásoló tényezővel.

Szoros / $r_3 = 0,91$ / korreláció figyelhető meg a 3. helyen. Tehát a tanulók rangsorában 3. helyen függ össze a legnagyobb mértékben az ismeretanyag igénye a többi tényezővel.

A rangsor más helyein a függőség egyáltalán nem, sőt teljes értékű függetlenség tapasztalható.

2./ A B. csoport /A választással kapcsolatos önismereti tényezők/ többi /C, D, E, F, G/ tényezőcsoporttal való korrelációja a rangsor 2. 3. 4. és 5. helyén:

	2.	3.	4.	5.		2.	3.	4.	5.
B-A	2	-1	2	-1	/B-A/ ²	1	1	4	1
B-C	-2	0	4	2	/B-C/ ²	4	0	16	4
B-D	-2	0	3	3	/B-D/ ²	4	0	9	9
B-E	-1	1	4	0	/B-E/ ²	1	1	16	0
B-F	-1	1	1	3	/B-F/ ²	1	1	1	9
B-G	-1	1	1	3	/B-G/ ²	1	1	1	9
n = 6						12	4	47	32

$$r_2 = 1 - \frac{12}{35} = \underline{\underline{0,66}}$$

$$r_4 = 1 - \frac{47}{35} = - \underline{\underline{0,34}}$$

$$r_3 = 1 - \frac{4}{35} = \underline{\underline{0,89}}$$

$$r_5 = 1 - \frac{32}{35} = \underline{\underline{0,09}}$$

A megfelelő képességek és gyermekszeretet igényét megfogalmazó B csoport szintén a 3. helyen korrelál a többi tényezőcsoporttal. Ennek mértéke / $r_3 = 0,89$ / szintén szorosnak tekinthető. A többi helyen azonban nem tapasztalható összefüggés a fenti tényezőcsoportok között.

3./ A C. csoport /A pálya presztizsére vonatkozó válaszok/ többi /A, B, D, E, F, G/ tényezőcsoporttal való korrelációja a rangsor öt helyén:

	1.	2.	3.	4.	5.		1.	2.	3.	4.	5.
C-A	1	3	1	-2	-3	/C-A/ ²	1	9	1	4	9
C-B	4	-2	0	4	-2	/C-B/ ²	16	4	0	16	4
C-D	0	0	0	-1	1	/C-D/ ²	0	0	0	1	1
C-E	0	0	1	1	-2	/C-E/ ²	0	0	1	1	4
C-F	0	1	1	-3	1	/C-F/ ²	0	1	1	9	1
C-G	0	1	1	-3	1	/C-G/ ²	0	1	1	9	1
n = 6							Σ 17	15	4	40	20

$$r_1 = 1 - \frac{6 \times 17}{6 \times 35} = \underline{\underline{0,51}} \quad r_3 = 1 - \frac{4}{35} = \underline{\underline{0,89}}$$

$$r_2 = 1 - \frac{15}{35} = 0,57 \quad r_4 = 1 - \frac{40}{35} = \underline{\underline{0,14}}$$

$$r_5 = 1 - \frac{20}{35} = \underline{\underline{0,43}}$$

A számítás eredményeként megállapítható, hogy a pálya presztízisére vonatkozó tényezők szintén a rangsor 3. helyén mutatnak függőséget, melynek mértéke $r_3=0,89$ /ugyancsak szorosnak mondható.

A többi helyen laza függőség, illetve teljes függetlenség figyelhető meg a felsorolt tényezőcsoportok választásában.

- 4./ A D. csoport /A kedvező életmódra vonatkozó tényezők/ többi /A, B, C, E, F, G/ tényezőcsoporttal való korrelációja a rangsor öt helyén:

	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>	<u>5.</u>		<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>	<u>5.</u>	
D-A	1	3	1	-1	-4	/D-A/ ²	1	9	1	1	16	
D-B	4	2	0	-3	3	/D-B/ ²	16	4	0	9	9	
D-C	0	0	0	1	-1	/D-C/ ²	0	0	0	1	1	
D-E	0	1	1	1	-3	/D-E/ ²	0	1	1	1	9	
D-F	0	1	1	-2	0	/D-F/ ²	0	1	1	4	0	
D-G	0	1	1	-2	0	/D-G/ ²	0	1	1	4	0	
n = 6							Σ	17	16	4	20	35

$$r_1 = 1 - \frac{17}{35} = \underline{\underline{0,51}} \quad r_3 = 1 - \frac{4}{35} = \underline{\underline{0,89}}$$

$$r_2 = 1 - \frac{16}{35} = \underline{\underline{0,54}} \quad r_4 = 1 - \frac{20}{35} = \underline{\underline{0,43}}$$

$$r_5 = 1 - \frac{35}{35} = \underline{\underline{0}}$$

A kedvező életmódra vonatkozó tényezőcsoport a pálya presztízisére vonatkozó tényezőkéhez hasonló jellegű $/r_3 = 0,89/$ korrelációt mutat a rangsor öt helyén.

5./ Az E. csoport /A választást befolyásoló pedagógus-hatásra vonatkozó válaszok/ többi /A, B, C, D, F, G/ tényezőcsoporttal való korrelációja a rangsor öt helyén:

	1.	2.	3.	4.	5.		1.	2.	3.	4.	5.	
E-A	1	2	0	-2	-1	/E-A/	2	1	4	0	4	1
E-B	4	1	-1	-4	0	/E-B/	2	16	1	1	16	0
E-C	0	0	-1	-1	2	/E-C/	2	0	0	1	1	4
E-D	0	-1	-1	-1	3	/E-D/	2	0	1	1	1	9
E-F	0	0	0	-3	3	/E-F/	2	0	0	0	9	9
E-G	0	0	0	-3	3	/E-G/	2	0	0	0	9	9
n = 6								17	6	3	40	32

$$r_1 = 1 - \frac{17}{35} = \underline{\underline{0,51}}$$

$$r_3 = 1 - \frac{3}{35} = \underline{\underline{0,91}}$$

$$r_2 = 1 - \frac{6}{35} = \underline{\underline{0,83}}$$

$$r_4 = 1 - \frac{40}{35} = \underline{\underline{0,14}}$$

$$r_5 = 1 - \frac{32}{35} = \underline{\underline{0,09}}$$

Az eddigiektől eltérő módon a pedagógusok hatására vonatkozó tényezőcsoport többivel való korrelációja két helyen is, a rangsorban 2. $/r_2 = 0,83/$ és harmadik helyen egyaránt szorosnak tekinthető, míg a többi helyen itt is a laza függés, illetve teljes függetlenség figyelhető meg.

6./ Az F. csoport /A pedagógusképző intézetbe jutás esélyeire vonatkozó válaszok/ többi /A, B, C, D, E/ tényezőcsoporttal való korrelációja a rangsor 1, 2, 3, és 4. helyén:

	1.	2.	3.	4.		1.	2.	3.	4.
G-A	1	2	0	1	/G-A/ ²	1	4	0	1
G-B	4	1	-1	-1	/G-B/ ²	16	1	1	1
G-C	0	-1	-1	-3	/G-C/ ²	0	1	1	9
G-D	0	-1	-1	-2	/G-D/ ²	0	1	1	4
G-E	0	0	0	+3	/G-E/ ²	0	0	0	9
G-F	0	0	0	0	/G-F/ ²	0	0	0	0
n = 6					Σ	17	7	3	24

$$r_1 = 1 - \frac{6 \times 17}{6 \times 35} = \underline{\underline{0,51}}$$

$$r_3 = 1 - \frac{3}{35} = 0,91$$

$$r_2 = 1 - \frac{7}{35} = \underline{\underline{0,8}}$$

$$r_4 = 1 - \frac{24}{35} = \underline{\underline{0,31}}$$

A pedagógusképző intézetbe jutás esélyeire vonatkozó tényezők a pedagógus-hatásra vonatkozó E. csoporthoz hasonló módon / $r_2 = 0,8$ és $r_3 = 0,91$ / szoros korrelációt mutatnak rangsorban második és harmadik helyen a többi tényezőcsoporttal.

b./ A pályához szükséges ismeretanyag igényére vonatkozó tényezők /A/

Bármely hivatás betöltéséhez megfelelő érdeklődéssel "pályaválasztási érdeklődéssel" kell rendelkezni.

Ezen "sok olyan érdeklődés összegét értjük, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a foglalkozással elérhető életcélhoz" /Gergely Jenő, 1981/. Tanulóink elsősorban a gyermekszeretet és valamely tantárgyak iránti vonzalomtól vezérelten érdeklődnek a pedagóguspálya iránt.

Az A./ csoportba sorolt 1. sz. válasz száma és %-os aránya azt igazolja, hogy meglepően kevés tanuló érzi választásában fontos szerepet játszónak a magas általános- és szakműveltség megszerzésének lehetőségét /39 % ~ 101 fő/. Ezen belül is legmagasabb %-ban /11 % ~ 29 fő/ a rangsorban a 3. helyre került ez a tényező, 1. helyen legfontosabbnak pusztán a tanulók 6 %-a érezte, ami az öt helyezés arányszámai közül a legalacsonyabb.

Elképzelhető, hogy a magasabb általános- és szakműveltség iránti igény kifejlődése inkább a felsőfokú tanulmányok időszakára tehető? Mert, hogy a pedagóguspályán tevékenykedők számára legdominánsabb igényné ez a tényező válik azt Ferge Zsuzsa pedagógusok körében végzett vizsgálatainak számadatai

/Általános iskolai pedagógusok 82 %-a, szakmunkásképző intézetben dolgozók 67 %-a és a gimnáziumban valamint szakközépiskolában tanítók 83 %-a említette legfontosabb pedagógusvonásnak az általános- és szakmai műveltség meglétét és állandó fokozását/

is igazolják. /Ferge Zsuzsa, 1980/

Nagyobb számarány /46 % ~ 117 fő/ jellemzi a "tantárgy érdekessége vonzott" 2. sz. választ, ami azt látszik bizonyítani, hogy a választás előtt állók -még az óvónőképző intézetekbe /20 %/ és tanítóképző főiskolákra jelentkezők /34 %/ is- lényegesnek érzik a felvételi tantárgyak iránti /közvetlen, esetleg közvetett/ érdeklődést.

Természetesen ez a tényező a tanárképző főiskolákra /64 %/, és egyetemre /71 %/ jelentkezőknél -ahol a pedagógus-hivatás valamely szakon keresztül történő gyakorlására készülés miatt komplexebben fűződnek a motiváló tényezők- még dominánsabban jelentkezik. A válaszok rangsorolását figyelembe véve a tantárgyi érdeklődést legmagasabb %-ban /13 %/ döntő tényezőnek 2. helyen érzik a vizsgált személyek. Megállapításainkat támasztják alá beszélgetéseink is a vizsgált személyekkel.

226. sz. személy fiú /népművelés-testnevelés szakra jelentkező/

"... elhatározásomban sok tényező játszott közre, de a döntő a sport iránti szerelmem volt".

246. sz. személy leány /orosz-testnevelés/

"Tetszik és érdekel az orosz nyelv, rendszeresen sportolok, nagy a mozgásigényem. Más tárgyakból nem tudok ilyen eredményt felmutatni.

"Az érdeklődés azon a területen fejlődik ki, ahol valaki sikeresen elégíti ki igényeit. Azok a tevékenységek, melyeket sikeresen végzünk továbbra is érdekelni fognak bennünket. Néha az ilyen kifejtett érdeklődés állandóvá válik, valamilyen módon a foglalkozásválasztással elérhető életcélhoz kapcsolódhat. /Gergely Jenő, 1981/

c./ A választást befolyásoló pedagógus hatásokra vonatkozó tényezők /E/

Célszerű megvizsgálni a tantárgyi érdeklődésnek e hatásokkal való kapcsolatát is.

rangsor	1.		2.		3.		4.		5.		Össz.	
válaszok sorszám	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
2.	23	9	34	13	24	9	23	9	13	5	117	46
E.	11		41		46		52		27		177	
13,14,15,16,17		4		16		18		20		11		69

IV.1. táblázat

Összességében a pedagógus-minta hatása lényegesen nagyobb /69 %/, mint a tantárgy iránti érdeklődés /46 %/, mégis figyelemre méltó, hogy a tanulók rangsorában ez utóbbi több mint kétszer olyan nagy számban szerepel az 1. helyen.

A második és harmadik helyen fokozatosan nő a pedagógus-hatás és a 4. helyen a legnagyobb mértékű /20 %/. A tanulók jelentős %-a /69 %/ döntésében a környeze-

tében levő pedagógusoknak tulajdonít kardinális szerepet.

A pályaválasztás egyetlen foglalkozás választása esetén sem belső ügye a gyermeknek, hanem egész környezetéé. Méginkább fokozódik ezen belül a tanár szerepe, ha a pedagóguspályára orientálódás során várja véleményét tanítványa. Helyzete kettős: egyrészt könnyű, hiszen ezt a pályát ő ismervén a legjobban, könnyen képes a szintén jólismert tanuló élményigényével megfeleltetni a pedagóguspálya élménytartalmát. A tanulóknak is sok esetben csak erről a foglalkozásról van a modell erejével ható tapasztalatuk, hiszen egész eddigi életüket a családban, az óvodában és az iskolában élték le, minden fontos dolog itt történt velük.

Másrészt igen felelősségteljes szerepet vállal a tanár, hiszen véleményalkotása, személyes példája az amelyből a jövő leendő pedagógusa "építkezni" kíván, hogy "szakmaibb és közéletibb legyen" /idézi: Balázs Mihályt Koncz János, 1980/. Ez egy bizonyos fokú jövőbelátást és kitűnő emberismeretet igényel a ma pedagógusától.

Vizsgálatunk szempontjából érdekes lehet az is, hogy tanáraik példája mely életkorban hatott leginkább a tanulókra, mikor alakult ki pályaeorientációjuk?

Tapasztalataink szerint ezt a példát a vizsgált tanulóknak az általános iskolai pedagógusok /15. sz. válasz/jelentették, hiszen az öt helyen összesen 72 tanuló /28 %/ jelölte ezt a tényezőt. Ezen belül is a 3. helyen rangsorolták a legtöbben.

Megállapításunk ellentmond a pályairányítással kapcsolatos vizsgálatok eredményének /Gergely Jenő: A középiskolai fakultáció szerepe a pályaválasztásban című előadás/, mely szerint az általános iskolai évek nem készítetik a diákokat arra, hogy meghatározott pályák iránt érdeklődjének. /Az ált.iskolások 25 %-a nem ismerte szülei foglalkozását, többnyire tudatukban a munkahelyről alkotott szülői véle-

mény fedte le az adott munkatevékenységet és az ehhez szükséges képességeket/.

Hogy a pedagóguspályát választó fiatalok többségének pályaválasztási döntésében az ált.iskolai tanárúknak volt döntő szerepe, ez azt mutatja, hogy a közvetlenül ható és egészében funkcionáló pályaképet, célképzetet megfogalmaztató modell már ebben a korban is érdeklődést felkeltő tud lenni.

A vizsgálatunkban szereplő tanulók szerint:

295. sz. személy lány /óvónőképző intézetbe jelentkező/

"Nagyon szerettem és tiszteltem ált.iskolában a tanárait. Azóta szeretnék tanítónő lenni, s azóta ki is tartottam emellett".

235. sz. személy lány /J.Gy. Főisk. magyar-történelem/

"Általános iskolában a magyar-történelem tanárom volt a kedvencem, tiszteltem, becsültem őt. Középiskolás koromban ez a vonzalom inkább az említett tárgyak iránt erősödött meg".

244. sz. személy lány /óvónőképző intézet/

"Óvodás korom óta dédelgetett elhatározásomat a felsőtagozatban egyik kedves tanárom segítette. Benne az emberséges magatartását találtam követendőnek".

309. sz. személy leány /tanítóképző főiskola/

"Hatással volt rám édesapám /ő ált.iskolai tanár/, aki nek az óráira gyakran bejutottam".

325. sz. személy leány /J.Gy. magyar- történelem/

"Választott tantárgyaimat szeretem a legjobban. Ebben főleg ált.iskolai történelem tanáromnak van elsődleges szerepe".

294. sz. személy lány /tanítóképző főiskola/

"Nagyon kedves és szimpatikus volt az ált.iskolai tanárom! Talán akkor gondoltam először a pedagóguspályára".

79. sz. személy leány /óvónőképző intézet/

"Először a tanárok, később a tantárgy szeretete hatott rám".

237. sz. személy lány /tanítóképző-népművelés/

"A gimnáziumban a magyar és történelem tanárom ember-sége, segítőkészsége vonzott. Mindenki érezte az órá-in, hogy igazán szereti a tárgyat és nem a könyvet ma-gyarázza, hanem gondolkodtat".

235. sz. személy lány /J.Gy. magyar-történelem/

"Igazi humanisták voltak a magyar és történelem taná-raim".

87. sz. személy leány /tanítóképző főiskola/

"tanárom lelkesedése volt számomra a legvonzóbb. Én is legalább ilyen akarok lenni..."

89. sz. személy leány /tanítóképző főiskola/

"szimpatikus volt egész fellépése, megjelenése, ahogy mások gondjaival képes volt foglalkozni mikor saját problémái sokkal súlyosabbak voltak. Igazi pedagógus volt".

103. sz. személy leány /tanítóképző főiskola/

"Egy-két ált. iskolai tanáromra felnéztem, mert mindig meg tudta tartani a tekintélyét, az anyagot mindig rend-szerezetten, érthetően továbbította, és ígéretét min-dig betartotta".

A pozitív példákban előforduló tanárok azt tudták megérez-tetni a fiatalokkal, hogy a "bizalom és érdeklődés a fiata-labb és idősebb között olyan kölcsönös ajándék, amiről kár volna lemondaniuk". /G. Donáth Blanka, 1977/ Természetesen nem kívánható, hogy minden diák, minden tanárával személye-sen baráti viszonyba kerüljön. De az igenis cél, hogy egyet-len diákunk se érezze azt, hogy tanárai megértésére és ta-nácsára nem számíthat. És cél az is, hogy az iskolában olyan légkör alakuljon ki, hogy a diákoknak fontos legyen tanára-ik véleménye az élet különböző kérdéseiről.

A volt óvó néni hatása /14. válasz/ a tanulók pályaválasz-tásában pusztán 7 %-os, ugyanakkor annak intenzitása az óvónőképző intézet megjelölésében /a 19 fő "óvó nénim ked-vező egyénisége hatott rám", válaszából 14 fő óvónőképző intézetben kíván továbbtanulni /74 %-os/ /IV.2/b. táblázat/ A rangsor tekintetében legmagasabb számban a 2. helyen so-rolják a válaszadók ezt a hatást.

A "középiskolai tanárom erős hatása" /16. sz. válasz/ jóval kevesebb /32 fő ~ 13 %/ tanulónál domináns, mint az általános iskolai pedagógusé. Ez azért is meglepő, mert a 14-18 éves kor az amelyben jó pedagógiai érzékkel, felkészültséggel és a személyes példamutatással lehet a leginkább e hivatás választásában megerősíteni a tanulókat. Ugyanakkor elgondolkodtatóak azok a kérdőíven található megjegyzések is melyek pont ezen tanári követelmények hiányára utalnak némely középiskolában.

89. sz. személy véleménye:

"Egy igazi vérbeli pedagógus tanítani is tud. Én még csak egy ilyen tanárnővel találkoztam".

91. sz. személy véleménye:

"A gyermekben van az igazság és ezt megtartani bennük nagyon nehéz, de jó lenne. A gyermeki őszinteség, igazságérzet és mondás becsületére válna néha egy felnőttnek is".

86. sz. személy véleménye:

"Elsősorban saját példájával neveljen a pedagógus és ne az úgynevezett papolással".

101. sz. személy véleménye:

"Sok olyan pedagógus van, aki beskatulyázza a tanulóit. Az első eredményekhez viszonyítja a tanuló tudását".

104. sz. személy véleménye:

"Elhatározásomban a pedagógusok nem játszottak szerepet".

A 16. sz. tényezőt kiemelő 32 tanuló közül 69 % /22 fő/ tanárképző főiskolára, vagy egyetemre kíván jelentkezni, míg a többiek /10 fő/ a tanítói pálya választásában kaptak inspirációt középiskolai tanáraiktól. /IV.2/a,b táblázat/. A rangsor tekintetében legtöbbször a 4. helyen jelölik ezt a hatást.

rangsor									Válaszok sor-				
válaszok sorszáma		1.	2.	3.	4.	5.	Össz.	%	száma	Óvónőképző intézet	Tanítónőképző főiskola	Tanárképző főiskola	Tudomány egyetem
Óvónő	14	-	9	3	5	2	19	7	13	14	2	3	-
Ált.isk. tan.	15	7	14	24	18	9	72	28		74 %			
Középisk. tan.	16	1	6	9	11	5	32	13	16	-	10	11	11
										69 %			

IV.2.a. táblázat

IV.2.b. táblázat

d./ A választással kapcsolatos önismereti tényezők /B/

E válaszcsoporthoz 3., 4. válaszainak jelölését vizsgálva A.G. Kovaljov megállapítása -"Az ifjúkorban a személyiség életörömmel teli és optimista... bizik önmagában, saját lehetőségeiben, ... abban, hogy álmait megvalósítja. /A.G. Kovaljov, 1972/ - látszik tanulóink által is igazolva. Hiszen a pálya választásának fontos tényezőjeként tartja számon a "képesseégeimnek megfelel ez a pálya" 3. sz. választ a vizsgált tanulók 63 %-a /161 fő/. A rangsorban is 2. helyen jelöli a legtöbb /47 fő/ tanuló, ami a 2. válasz legmagasabb számánál 13-mal magasabb.

Felvetődik ugyanakkor a kérdés, hogy valóban eljutottak-e ezek a tanulók gondolataikban saját képességeik és a pedagóguspálya által megkívántak /pl. tervezés, leleményesség, alkotó jelleg, tapintatosság, igényesség/ összevetéséig? Vagy képességeik között inkább a felvételi tantárgyak igényelte speciálisok kerültek csak önvizsgálatuk reflektorfényébe? Esetleg ezekben olyan komplexen tudtak kidomborodni a pedagóguspálya által megkívántak is, hogy fölösleges volt a kérdésfelvetés? Erre kérdőíves módszerünk mellett a velük

való beszélgetés útján kaphatunk inkább választ.

"A serdülő élettere -s ezzel szorosan kapcsolatban a pályaválasztása azon a reflexión nyugszik, amelyet saját készségeinek számbavétele, hierarchizált értékrendszere tudatában és eszmei énje megvalósulásának jövőbeni elgondolása alapján folytatott". /Kiss Tihamér 1978/.

A tanulókkal való beszélgetések egészére legjellemzőbb vonások kiemelésére vállalkozva azt tapasztaltuk, hogy szavaik a változatosságot tükrözik, de közös vonásuk, hogy a pedagóguspályához szükséges képességeiket hogyan értékelik.

A vizsgált személyek mondatai arról vallanak, hogy a "Ki vagyok én?" "Mire vagyok képes?" "Mely területen valósíthatom meg önmagam kiteljesedését?" kérdések foglalkoztatják őket.

304. sz. személy /tanárképző főiskola, nagyváros/

"Csak ezen a pályán tudom magam elképzelni. Ez áll hozzám a legközelebb..."

305. sz. személy /tanárképző főisk. magyar-ének/ /város/

"Elsősorban szeretném megszerzett tudásomat továbbadni, nevelni a gyerekeket és megszerettetni velük a művészeteket".

Sokszor csak implicit módon fogalmazták meg saját -és nemcsak szaktárgyi vonatkozású- képességeiket a pályakövetelményeinek felsorolásával:

296. sz. személy /tanítóképző főiskola/ /város/

"A beszédet tartom a legfontosabbnak, a gyermekeknek meg kell érteniük tanítójukat. A tanárnak személyes kapcsolatteremtés, az egyénenkénti elbírálás jelenti a legfontosabb tennivalót".

298. sz. személy /óvónőképző főiskola/ /falu/

"Jó ez, hogy a diákok véleménye iránt érdeklődnek, mert így el kell gondolkodnunk azon, hogy milyen pedagógusok szeretnénk lenni és milyen nem. És mindenki igyekszik megvalósítani az elképzeléseit".

301. sz. személy tanár /J.Gy. magyar-történelem/ /város/
"Ugy érzem, hogy idősebb gyerekekkel könnyen tudnék bánni. Megérteném őket és ők engem. A szakomhoz azért ragaszkodom, mert ezt szeretném és ezt akarom tanítani".
292. sz. személy /tanítóképző főiskola/ /város/
"Az általam választott pálya szerintem egybeesik képességeimmel".
293. sz. személy /óvónőképző intézet//nagyközség/
"Számomra a legfontosabb, hogy a gyerekeket szeretni kell. Ha ez hiányzik, akkor el sem szabad kezdeni. Nem az a fontos, hogy könnyű, nem kell keményen dolgozni, hanem az, hogy gyerekek közelében élek, dolgozom".
311. sz. személy /óvónőképző intézet/ /falusi/
"Nagyon szeretem a kisgyermeket, érdekel az életük, gondolkodásuk lelkiviláguk. Őket formálni, nevelni lehet, minden jót megtanítani velük. Még ők a mesék világában élnek, izelítőt lehet adni nekik az életből".
294. sz. személy /tanítóképző főiskola/ /nagyközség/
"Örülök, ha valamire én taníthatok meg valakit. Ha az ismereteimből valamit átadhatok valakinek". Ugyanakkor "türelmesebbnek kell lennem!"
83. sz. személy /ELTE, magyar- 2 id.nyelv/ /város/
"legfontosabb, hogy magát a tanítást érezzem hivatásnak".
85. sz. személy /tanítóképző főiskola/ /nagyközség/
"... kiskoromban mindig iskolásat játszottam, nagy életmény volt, ha tudásomat átadhattam másnak".
117. sz. személy /JATE, magyar-történelem/ /nagyközség/
"Azt tudjuk másokkal is megszerettetni, amit mi is szívesen csinálunk, élvezünk. Én nagyon szeretek magyarázni, szeretem, ha a tekintetek rám szegeződnek és látom, milyen érdeklődést kelt amit mondok".
230. sz. személy /JATE, orosz-magyar//falu/
"Szeretnék a diákok körében népszerű, ugyanakkor szigorú, kemény pedagógus lenni. Így lehet sikeresen dolgozni".

231. sz. személy /KLTE, biol.-kémia/ /falu/

"Nyugodt, kiegyensúlyozott munkavégzés, határozottság, igazságosság, emberi tartás, őszinteség - ez a tanári pályán nélkülözhetetlen".

"Igen komoly pedagógiai feladatot jelent olyan gyerekekkel együtt lenni, akiknek a tanár nemcsak a tanárt kell hogy jelentse, hanem a szülőt is kell pótolnia. Ehhez a szerephez elengedhetetlen a bizalom és az őszinteség. Megpróbálom!"

/Ez a lánytanuló végzés után gyermekotthonban kíván elhelyezkedni!/"

"Ha valaki nem azért jelentkezik pedagógusnak, mert másnak nem tudja elképzelni magát, akkor igen kicsi a valószínűsége annak, hogy valaha is megközelíti az "ideális pedagógust".

252. sz. személy /J.Gy. magyar-orosz/ /város/

"A modern tanárnak nem elég saját szakterületét ismerni, hanem a tudomány más ágai iránt is érdeklődni kell. Korunkban a tudományágak összefonódnak, ez megköveteli az olvasottságot, a sokoldalú műveltséget. Erre kell felkészülnöm, s ez nem is kevés".

273. sz. személy /tanítóképző főiskola/ /város/

"olyan típusú ember vagyok, aki azt szereti, ha zajlik körülötte az élet. Hol lehet ezt jobban elképzelni, mint a pedagóguspályán?"

316. sz. személy /ELTE, román-magyar szak/ /falu/

"Nincsennek nagy vágyaim, de számomra van valami vonzó abban, hogy mindazokat az ismereteket, amelyekkel tanulásom során találkozom, átadhassam a gyerekeknek".

"A középiskolás évek jelentik a diákok számára az útkeresést, az életbe való bekerülést. Az itt szerzett ismeretek döntőek a későbbi életre, ezért fontos a feladósságteljes munka, amit igazán szeretek és akarok végezni".

335. sz. személy /tanítóképző főiskola/ /nagyközség/

"Szerintem először képességeinkkel legyünk tisztában, utána jöhetnek a választás egyéb szempontjai és a mások véleménye".

238. sz. személy /óvónőképző intézet/ /nagyközség/

"Játszottam a gyerekekkel az óvodában és nagy sikernek érzem azt, hogy úgy hallgattak, mintha óvónő lennék".

Az idézett tanulói gondolatok igen széles skáláját bejárták az önismereti tényezőknek. Utaltak az ismeretanyag mélységének és mennyiségének, valamint a retorikai képességek fontosságára. Elengedhetetlennek vélik a tanulókkal való identifikációt, továbbá a szociális értelemben vett kapcsolatteremtés képességének meglétét minden pedagóguspályára jelentkező fiatalnál.

A 4. sz. válasz által képviselt gyermekszeretetet játssza a legnagyobb szerepet a pedagóguspálya választásában. A rangsorban 1. helyen jelölte a vizsgált tanulók 69 %-a /176 fő/, de az 5. hely valamelyikén fontosnak ítélte 93 %-uk /238 fő/. Ez az arány meglepően jónak ítéltető, hiszen az emberekkel való szoros kapcsolat igénye alapvető a személyiség működése, fejlődése, valamint a pálya szempontjából.

Ugyanakkor hasonlítsuk össze ezt az eredményt is -mint ahogy a szakmai és általános műveltség /1. válasz/ vizsgálatánál tettük- a pedagóguspályán tevékenykedők ilyen irányú véleményével. /Ferge Zsuzsa, 1980/. Itt meglepően tapasztaljuk, hogy a pedagógusok legmagasabb %-ánál, az általános iskolában tevékenykedőknél is a gyermekszeretet csak 78 %-ban jelzett pedagógusvonás, amit 82 %-os aránnyal megelőz náluk az általános műveltség igénye.

Első megközelítésben tehát elképzelhető, hogy a szakmai és általános műveltség iránti igény kifejlődése nem közép-, hanem a felsőfokú tanulmányok időszakára tehető, s ez okozza a pálya iránt érdeklődő diák és a pályán lévő szakember értékrendjében feltárható különbségeket.

Közelebbről értelmezve az eltérést, felvetődhet azonban a kérdés, hogy összemérhető-e a két vizsgálatban nyert adat? Azonos fogalomrendszerben gondolkodnak-e a pedagógusok és a tanulók a szakmai és általános műveltséget, valamint a gyermekszeretetet illetően? Van-e a tanulóknak egzakt elképzelése a gyermekszeretet fogalmaköréről? Nem sorolják-e ide mindazon pedagógiai elveket, módszereket, melyet a pedagógusok a szakműveltség címszó alatt tartanak számon?

Ezekre a kérdésekre fény inkább az interjú-módszer alkalmazásával deríthető.

A tanulók a gyermekszeretetet, mint pedagógussal szemben támasztott követelmény boncolgatása során -pályaismeretük, elhivatottság-érzésük mélységétől függően- sok olyan személyiségjegyet /eszmeiség, mély meggyőződés, szuggesztivitás, tekintély, közlőképesség/ említettek, ami a fenti fogalmat nem takarja. Ugyanakkor a tanulók iránti megértés és szeretet lényegét többé-kevésbé érezték.

83. sz. személy

"Szeretem a saját korosztályomat és "kiöregedve" is szeretnék velük foglalkozni. Érdekelnek a problémáik".

92. sz. személy

"Jó dolog, hogy az embernek "vissza kell bújnia" abba a korba, ahol véleményt kell alkotnia".

237. sz. személy

"Az igazi jó tanárok inkább szeretnek az osztályban lenni, mintsem a tanáriban".

117. sz. személy

"Mindenkiben, úgy hiszem van valami jó, kell valami pozitívnek lenni, mert akkor talán már nem is lehetne ember. Mindenki szeretetre vágyik. A gyermekek talán még tisztábban, mélyebben mint a felnőttek, őszintebben. Ehhez kell, hogy a pedagógus segítő kezet nyújtson feléjük".

A megfogalmazások módját figyelmen kívül hagyva megállapítható, hogy a diákok érzik "A jó pedagógusnak lélekben mindig fiatalnak kell maradnia: egy kicsit az is marad minden igazi pedagógus". /Kelemen László, 1981/

A nevelő gyermekszeretetén ma elsősorban a fejlődő ember iránti megbecsülés és vonzódás érzését értjük, ami nem jelent elnézést és gyengeséget a diákokkal szemben. "A gyermek megérzi a nevelői magatartás mögött -még a szigor és követelés mögött is- a pedagógus "szívét". /Kelemen László, 1981/

285. sz. személy

"Csodáltam tudását és stilusát. Nagyon eredményesen és emberségesen tudott büntetni, a jó útra téríteni".

298. sz. személy

"A tanár ne csak tanár legyen, hanem "ember" is, tehát megértsen bennünket, vegye figyelembe véleményünket, adjon tanácsot szaktárgyától eltérő területen is".

234. sz. személy

"Tanárom, akinek egyénisége vonz, minden gyermeknek egyfomán segített, ha szükség volt rá. Ha kértük, még szabadidejét is feláldozta ránk. Nagyon szerette a gyerekeket. A tanulásban azonban nem engedett, mindig be kellett tartani a szabályokat".

253. sz. személy

"Testnevelő tanárom mindig megtalálta velünk a megfelelő hangnemet. A kötelező feladatok mellett tudott időt szakítani a játékra is. Szimpatikus jellem volt".

267. sz. személy

"Szereti a hivatását, a tananyagon kívül számos érdekességgel teszi az órákat hangulatossá. Soha sem fárad el, mindig van türelme a gyerekekhez".

335. sz. személy

"Szeretetre méltó volt tanárom őszintesége, kedvessége, segítőkészsége, türelme".

325. sz. személy

"Azt a tanárt szereti a diák, akivel bármilyen problémáját megbeszélheti, óráján nem érzi úgy magát, mint a Bastille-ban, közvetlen légkör uralkodik, jól magyaráz, mindenkinek leköti a figyelmét".

e./ A pálya presztizsére vonatkozó tényezők /C/

"Ma a foglalkozások presztizsének és vonzásának alapját a tudás, a tanultság, a társadalmi megbecsültség képezi". /Perlai-Xántus, 1979/ Mennyire érzik ezt a vizsgálatban résztvevő tanulók?

Válaszok s.sz.	1.	2.	3.	4.	5.	Összesen	
						fő	%
/5/	1	9	7	(12)	6	35	14
/6/	-	1	2	(7)	6	16	6
/7/	3	4	(13)	5	11	36	14
						Σ 87	34

IV.3. táblázat

Az 5., 6., 7. számú válaszok választási számarányát tekintve 34 % tartja lényegesnek a pálya presztizsének szerepét a döntésben. A diplomás pálya iránti vonzalom /7. sz. válasz/, mint indíték 36 tanulónál /14 %/ figyelhető meg. Rangsorban legmagasabb számban pedig a 3. helyen található.

Hogyan is fogalmazódik meg ez a vágy, vagy ennek bírálata a tanulók nyelvén?

238. sz. személy /óvónőképző intézet/ /nagyközség/

"Sokan nem gondolják meg alaposan, hogy alkalmasak-e ilyen pályára, csak azért jelentkeznek, hogy tanulhassanak, pontosabban, hogy diplomájuk legyen, de nem akarnak pedagógusok lenni".

86. sz. személy /külföldi egyetem/ /város/

"Sok ember csak azért választja a pedagóguspályát, mert jól hangzik. Mások szakbarbárok, akik egy-egy tárgyból kiválóak, akikből kiváló szakemberek lennének, de nem jó pedagógusok."

282. sz. személy /óvónőképző intézet/

"Szerintem manapság egy nőnek feltétlen szükséges valamilyen diplomát szerezni".

297. sz. személy /óvónőképző intézet/ /falu/

"Ha már gimnáziumot végeztem és ez nem ad szakmát, akkor diplomát akarok szerezni. Az óvónőképző pedig képességeimnek is megfelel, és csak két éves".

298. sz. személy /óvónőképző intézet/ /falu/

"Elsősorban az a jelentős, hogy szeressem azt amit csinállok, de a képességeimnek megfelelően diplomát is akarok szerezni".

Meglepően alacsony a pálya "tekintélyére" épülő motívum /6. sz. válasz/ választása. Összesen 16 tanuló /6 %/ említi. Ez pozitív és negatív jelenségként is értékelhető. Eldöntéséhez azonban a tekintély eredetének értelmezését is meg kellett volna adnunk a kérdőívet kitöltők számára. Tudniillik azt, hogy a tekintélyen a 6. sz. válaszban a környezet által elismert emberi értéken, személyes rokon-szenven alapuló tekintélyt értünk-e, vagy a pedagógus helyzetéből fakadót. Ha az első értelmezésben vártunk válaszokat, úgy e meglehetősen alacsony szám igen elgondolkasztató.

A pálya fontosságára és megbecsültségére vonatkozó 5. sz. válaszok száma /35 fő/ alátámasztani látszik azt a közvéleményt, hogy ezen a téren a pedagógus-társadalom nem áll a presztizshierarchia azon szintjén, melyen "a jövő társadalmát nevelő szerepénél fogva" állnia kellene.

298. sz. személy

"A pedagóguspályát ma nem az álomszakmák között emlegetik, de mégis van benne valami szép".

231. sz. személy

"Fontos pálya, bár nem kellően megbecsült pálya".

326. sz. személy

"Nehéz pálya, jó idegeket és kitartást kíván".

335. sz. személy

"túl sok a tanárok elfoglaltsága, azért idegesek, türelmetlenek az órán".

94. sz. személy

"A tanár széles kritika középpontjában áll, sokszor igazságtalanok vele szemben. Persze vannak hibái, amiket felül kellene vizsgálnia és javítani rajta".

"Az emberek fokozott figyelemmel kísérik mindennapi tevékenységét. Ő neveli a jövő felnőttjeit, világalkító embereit, és nem mindegy, hogy hogyan".

109. sz. személy

"Kevés az eszményi pedagógus".

83. sz. személy

"A tanár is ugyanolyan ember mint a többi, de az, hogy a többi ugyanolyan embert taníthatja, valahogy föléjük emeli. A tanítást nem munkának, missziónak tartom".

Ez az individuális szemléletet idéző vélemény nem idegen a pedagógus lélektanának kutatóitól sem, mint ahogy Adelson /Pedagógiai szociálpszichológia 1976/, A tanár mint modell című tanulmányában olvasható. A szerző a pedagógust valamiféle küldetéses, magányos harcosnak /sámán, lelkes, misztikus gyógyító/ képzei.

88. sz. személy

"Anyagi szempontból nem mindig kifizetődő ez a pálya, mert aki csak a pénz miatt választaná ezt a "szakmát", annak nem tünne szépnek és nem bírná soká".

224. sz. személy

"Számomra vonzó, hogy sok a testnevelő tanár szabadideje, sportosan járhat, s közvetlen viszonyt alakíthat ki diákjaival".

f./ A kedvező életmódra vonatkozó tényezők /D/

Hogyan jelentkezik a pedagóguspálya által meghatározott életmód a vizsgált tanulók választásában?

	1.	2.	3.	4.	5.	fő	Ossz. %
/7/	-	1	3	10	(12)	26	10
/10/	-	1	2	10	(15)	28	11
/11/	-	-	2	5	(5)	12	5
/12/	-	-	1	1	(2)	4	2
/9/	-	6	4	25	(29)	64	25
					Σ	134	52

IV.4. táblázat

Természetes módon a pályára jellemző kedvező életmód jelentős szerepet játszik a választásban. A tanulók 52 %-a /134 fő/ jelölte ennek fontosságát.

Legnagyobb %-ban a "kedvező foglalkozás a nők számára" /9. sz. válasz/ figyelhető meg, de a rangsorban az 5. helyen domináns. Ez az adat hűen tükrözi a pedagóguspályával kapcsolatos közfelfogást és a tanulók környezetének befolyásoló hatását.

Kevésbé fontos szerepet játszanak a vizsgált tanulók választásában a "fizikailag nem nehéz munka" /8. sz. válasz/ és a "csábító a pedagógus téli, tavaszi és nyári szünete" /10. sz. válasz/ tényezők /10 % ~ 26 fő 11 % ~ 28 fő/. Rangsorban legmagasabb számban az 5. helyen helyezkednek el. Igen kicsi szerepe van a megye pedagóguspályára készülő tanulói választásában -s az is rangsorban az 5. helyen- a "kevés az óraszám, kötetlenebb a munkaideje, több a szabadideje" /11. sz. válasz/ és a "tisztá munka, elegánsan lehet öltözni" /12 sz. válasz/ tényezőknek, ami a magasabb, igényesebb célokban megfogalmazódó választásra utal.

g./ A pedagógusképző intézménybe jutás esélyeire vonatkozó tényezők /F/

Kis számban /50 fő ~ 19 %/ tulajdonitanak jelentőséget a tanulók az e csoportbeli tényezőknek, ugyanakkor véleményük társadalmi ismeretet tükröz.

117. sz. személy

"Én mindenképpen tanítani akarok. Nehéz elhelyezkedni magyar-történelem szakos diplomával, de egyenlőre optimista vagyok".

245. sz. személy

"Falun kedvezőek az elhelyezkedési lehetőségek, így hát megpróbálom".

95. sz. személy

"Sokan elmondták, hogy nem sok esélyem van, mégis megpróbálom. A J.Gy. Tanárképző Főiskola magyar-történelem szakára szeretnék jelentkezni. Nagy fába vágtam a fejszémet, mert -ahogy diáktársaimtól hallom- ez a főiskola nem nagyon szereti a "közgéseket". Véleményem szerint belőlük is lehet jó, sőt még jobb pedagógus,

mint egy gimnáziumi tanulóból".

Az esélyegyenlőtlenséget ismeri fel a vizsgált személy a középiskolatispusok különbözőségéből adódóan.

301. sz. személy

"A felvétellel kapcsolatban: jó lenne, ha a diákokat tudásuk szerint értékelnék, és nem pedig más "külső" dolgok, beavatkozások játszanának, döntő szerepet".

A különböző iskolatispusból érkező tanulók esélyismerte korábban végző iskolatársaitól szerzett információkat is tükrözi.

Az F. csoportbeli /20. sz./ választ "más felsőfokú intézetbe tudásom alapján nincs esélyem" 7 %-ban /19 fő/ jelölték. Közülük 10-en tanítóképző, 6 fő pedig tanárképző főiskolába jelentkezett.

V.

A környezet véleménye és befolyása a vizsgált személyek pályaválasztási döntésében

"A pedagógus akkor válik jó nevelővé, ha az élethez való egész viszonyulásában alapvető motivumként szerepel a nevelői készenlét". Ez a nevelői beállítódás különböző ösztönzők, azaz motivumok összefonódása alapján jön létre. Kialakulását erősen befolyásolják az előzetes külső tapasztalatok, ismeretek". /G. Donáth Blanka, 1977/

A kérdőíves vizsgálatban szereplő tanulók döntéséről: "pedagógus szeretnék lenni" környezetének véleménye /9. kérdőívi kérdés/ összességében összecsengő. A szülők, tanárok, osztálytársak és barátok igen magas %-ban helyeslik a választást. A négy csoport közül leginkább a szülők /87 %/, azonos mértékben /69 %/ a tanárok és a barátok, míg

legkisebb %-ban az osztálytársaik /56 %/ alkottak helyeslő véleményt.

A barátok pozitív hatására már a döntést megelőző szakaszban épített a vizsgált tanulók 16 %-a /41 fő/, ami az előző fejezetben elemzett a "barátaim tanácsolták, mert alkalmasnak tartanak a pedagóguspályára" /6/22/ válaszra adott szavazatokból is kiderül. A barátok szava látszik egyben a legkritikusabbnak is. A pályáról lebeszélők között ők vannak a legtöbben /5 % ~ 14 fő/.

A tanulóknak tudniuk kell, hogy mihez mérjék egyéni hajlamaikat, illetve milyen téren és mennyire kell kiegészíteniük, ha a pedagóguspályára mennek. Csak ennek függvényében alakulhat ki a hiteles feladattudatuk. Kik segíthetnek ebben a legintenzívebben? Kiknek lehet ebben legmegalapozottabb véleményalkotásra érett ismerete a tanulóval és a pályával kapcsolatban? Természetesen a pedagógusoknak. Meglepő, s a pedagógusok felelősségével kevéssé összeegyeztethető, hogy a tanulók 28 %-ánál /72 fő/ tanáraiknak nem volt véleményük diákjaik döntésével kapcsolatban. Az ezirányú tanári passzivitásnak bizonyára egyenes következménye, hogy az osztálytársak is kevesebb odafigyelést tanusítanak társuk iránt, amit a 42 %-os /~109 fő/ "nem volt véleményük" arány is mutat.

VI.

A pedagóguspálya iránti vonzalom kezdete
és tartóssága

Mikor ébred fel, s milyen tartós lehet a fiatalok vonzalma a pedagóguspálya iránt?

N.V. Kuzmina megállapítása szerint a pedagógiai képességek kialakulása már óvodáskortól kezdődően nyomon követhető.

/N.V. Kuzmina, 1963/

Erről vallanak a vizsgálatban részt vett tanulók is:

244. sz. személy

"Kétévesen óvodába kerültem, szinte az óvónők neveltek fel. Szerettek, mert ragaszkodó voltam, és mert már akkor is foglalkoztam a gyerekekkel, segítettem a kisebbeket. Későbbi években is gyakran visszalátogattam..."

110. sz. személy

"Az óvónőm volt mindig a példaképem, nagyszerű pedagógiai érzékkel rendelkezett".

Az óvoda érdeklődést felkeltő szerepét a pedagóguspálya iránti vonzalom kialakulásában a vizsgált tanulók 5 %-a jelöli /10/4. válasz/, ugyanakkor -a választásukban döntő szerepet játszó pedagógusaik jellemzésénél- igen sokan emlékeznek vissza kedvenc óvónőjükre, akinek gyermekszerepete eszményként él bennük.

Igen jelentős, 64 % /166 fő/ azon tanulók száma, akiket az általános iskolában értek olyan benyomások a pedagóguspálya vonatkozásában,

102. sz. személy

"Mindig kedvesen segített a gyengébbeknek, megértette, hogy nem mindenki egyforma képességű".

94. sz. személy

"Szimpatikus, megnyerő volt következetessége, humanitása, és szaktudása. Ebben szeretném őt követni".

109. sz. személy

Azt szerettem benne, hogy feladattudattal és kötelességérzettel rendelkezett.

melyek meghatározók voltak pályaválasztási döntésükben. Erre utal Roger Gal /Koncz János, 1980/ is amikor a pedagógus-utánpótlás kiválasztásának elveit vizsgálva leszögezi: "Minden eddigi vizsgálatunk azt bizonyítja, bármennyire hasznos is a jövő pedagógusok érdeklődése a tanítandó tantárgyak, vagy technikák iránt -különösen a felsőbb osztályokban működőknél-, a tanítói hivatást meghatározó főbb motiváció az ember fejlődése iránt a különböző művelődési javak hatására, a gyermekek szeretete és végül a nevelés társadalmi jelentőségének felismerése".

A pedagóguspálya iránti érdeklődésük tartósságát a vizsgálatban részt vett tanulóknak 84 %-a /216 fő/ fogalmazta meg. Közülük 35 % /116 fő/ közben más pályával is szimpatizált, végül mégis csak visszatért eredeti elképzeléséhez, a pedagóguspályához, ami döntésük megfontoltságát látszik alátámasztani.

A tartósságot jellemző számadat még így is, vagy ezzel méginkább igazolja a pályára termettség figyelemmel kísérésének fontosságát minden nevelő-oktató intézményben /az óvodától a középiskoláig/.

Ezt húzta alá az Ötödik Nevelésügyi Kongresszus vitájában az egyik felszólaló is amikor kifejtette, "helyeselné, ha a pedagógusképző intézetek felvételi rendje olyan lenne, hogy a jelentkezők pályaalakalmasságát az elméleti szaktárgyi felkészültséggel egyenrangú szempontoknak tekintenék. Már általános iskolás korban figyelemmel lehetne kísérni azt a gyermeket, aki kedvet érez a pedagóguspályához -jelen vizsgálatunk résztvevőinek 69 %-ában a pedagóguspálya iránti vonzalom óvodában, vagy általános iskolás korban ébredt fel először-, a középiskolában pedig alapos pszichológiai és pedagógiai tesztek segítségével olyan jellemzést készíteni a tanulókról, amelyekből világosan kiderül a pedagóguspályára való rátermettség". /Koncz János, 1980/

"A fejlett szocialista társadalom építése, a tudományos-technikai forradalom egyik alapvető és új követelménye

a pedagógusképzésben a pedagógus-társadalom mind magasabb szintű önreprodukcióját megteremteni. Amik értelmében az utánpótlás megfelelő adottságok, készségek alapján történő kiválasztása, ... a pedagógustársadalom feladatainak része.

A pedagógusképző intézetbe való felvételkor messzemenően figyelembe kell venni a jelölteket küldő pedagógusközösség véleményét, amelynek tartalmaznia kell a több éves megfigyelés gyakorlati pedagógiai konzekvenciáit, azokat a jegyeket, amelyek a pedagóguspályán sajátos követelmények, és a fiatal fejlődésének különböző szakaszaiban megfigyelhetők. A pedagógus-utánpótlás biztosításának ezt az intézményes irányító és szűrőrendszerét mindenképpen szükséges kialakítani". /Koncz János, 1980/

Valójában tehát a pedagógussá válás igen hosszú folyamat, mely egész fiatal korban a pedagógus adottságok csiráinak felismerésével, ápolásával kezdődik -amiben igen felelősségteljes feladat hárul a fiatal tanítójára- és magába foglalja a pedagógusmagatartás pályára vonzó, vagy taszító elemeit is.

Ezek szerint azonban "a társadalmi munkamegosztásban nincs a pedagógusi hivatáson kívül egyetlen olyan munkaterület sem, amelynek gyakorló résztvevői olyan hosszú ideig és egybefüggően vennének részt saját utánpótlásuk pályaalkalmasságának felismerésében, pályára irányításában és a hivatásra való alkalmasságának legszélesebb kifejlesztésében, mint a pedagógusok". /Koncz János, 1980/

Ebben az összefüggésben még kardimálisabb szerepet kell, hogy játszon a középiskolai pedagógusközösség tapasztalata, véleménye a pedagógusképző intézménybe küldött pályázóról. "Egy pedagógusközösségnek ugyanis rendelkeznie kell azokkal a tapasztalati tehetségmérő normákkal, amelyek alapján meg tudja állapítani, hogy a pedagógusképző intézetbe pályázó -a szakismeretei mellett- rendelkezik-e azokkal a pályaalkalmassági ismérvekkel, amelyekkel egy leendő pedagógusnak 16-18 éves koráig már rendelkeznie kell". /Koncz János, 1980/

Nem kellene ezt tudatosítva a pedagógusokban, álláspontjukra a felvételi döntéskor építve, felelősségteljesebb véleményalkotásra ösztönözni őket? Annál is inkább, mert "a pedagógustársadalomnak tudatosult etikai felelősséggel kell rendelkeznie saját utánpótlása intézményes nevelésében". /Koncz János, 1980/

A pedagógusjelöltek folyamatos kiválasztása, pályára küldése több feladatot állít a középiskolák felé: egyebek között a pedagógusadottságok felszínre kerülésének egyik területe az ifjúsági szervezetben végzett munka, amelynek pozitív hatását igazolja az a tény is, hogy a vizsgálatban résztvevők 53 %-a /134 fő/ ifjavezető, vagy egyéb KISZ funkciót betöltő tanuló. A másik, igen fontos tényező a pedagógushivatásról -a pályaválasztásnál nem nélkülözhető- ismeret biztosítása, amely a középfokú oktatási intézmények fakultatív tantárgyai között, vagy diákköri formában látszik megoldhatónak.

Fakultatív tantárgyként -nevelési alapismeret cím alatt- /12. kérdés/ a vizsgált tanulók csupán 14 %-ának /35 fő/ volt lehetősége a pedagógushivatásról bővebb ismereteket gyűjteni, ők azonban döntésükkor messzemenően hasznosították az ott szerzett ismereteket.

109. sz. személy

"Megismerkedtem életkori sajátosságokkal. Segítséget nyújt a felvetődő problémák előre látásában. Szeretek az emberek érzelmeivel és lelkivilágával foglalkozni".

110. sz. személy

"Megismertem a nevelés alapjait, s így jobban motiválta pályaválasztásomat".

111. sz. személy

"Mind elméletileg, mind gyakorlatilag sokat segített".

118. sz. személy

"Megerősített a hivatás vállalásában, rádöbrentett a feladatok nehézségére. Roppant izgalmas, érdekes

és egyben nehéz. Megmutatott egy távlati célt, van mit csinálnom az életben, amit értelmes feladatnak tartok".

A többiek, vagy nem olyan középiskolába jártak ahol már bevezették ezen tárgy oktatását, vagy a felvételi tantárgyakat tanulták helyette. Békés megye gimnáziumai közül az 1981/82-es tanévben csak 3 gimnáziumban tanulhatták ezt a tantárgyat az érdeklődők. Ez a pedagóguspályára készülés szempontjából nem kielégítő a megyében, mint ahogy a tanulók maguk is megfogalmazták ezzel kapcsolatos igényüket:

84. sz. személy

"Szükséges több olyan programot összeállítani a középiskoláknak, ami segít a pedagóguspályát megismereni".

226. sz. személy

"Többet kellene foglalkozni, beszélgetni tanárainknak velünk a pedagóguspályáról".

Ezt néhol pedagógiai diákkörök alakításával igyekeztek pótolni, ahova a tanulók 7 %-a /17 fő/ járt.

228. sz. személy

"Csak úgy lehetne véleményt alkotni arról, hogy valaki alkalmas-e vagy sem a pedagóguspályára, ha gyerekek közé vinnék és foglalkoztatnák, miközben megfigyelnék azt, hogy hogyan tud a gyerekekre hatni".

Ez a javaslat hasonlít a Komoly Judit által említett globális módszerre, mely "alkalmat ad -a pedagógusképző intézményekben a pedagógusi alkalmasság vizsgálata során- a jelöltnek arra, hogy képességeit a gyermekkel való foglalkozásban még a felvétel előtt /hospitálás, ifjúsági mozgalom/ megmutathassa. Alkalmazása azért problémát okoz, mert nem nagyon lehet képzetlen fiatalokra gyermekeket bízni." /Komoly Judit, 1978/

A "nevelési alapismeretek" tantárgy hiányát felismerve az 1982/83-as tanévben már a megye gimnáziumainak több-

ségében bevezették. Mindez tovább erősíti a pedagóguspályára jelentkező tanulók e pályára vonatkozó ismeret-kultúráját.

VII.

Elképzelések a végzést követő elhelyezkedés esélyeiről /munkaköréről, a munkahely székhelyéről/

Milyen elképzeléseik vannak a vizsgált tanulóknak a végzésüket követő elhelyezkedésükről? Hol, milyen munkahelyen kívánnak majd tevékenykedni? Ezekre a kérdésekre a 13. és 14. kérdőívi válaszok alapján kapunk feleletet.

Az óvónőképző intézetbe jelentkezők közül mindannyian óvodában szeretnének elhelyezkedni. A többi pedagógusképző intézetet választók elképzelése részben egyoldalú ismeretet árul el, vagy ismerve a munkakörülményeket, ezért nem akarják elfogadni a nem közvetlen oktatással kapcsolatos munkaköröket. Kevesebb lehetőséget látnak leendő szaktárgyaik oktatására, egyszóval presztizscsökkenésként értékelnék ha a megszerzendő diplomájukkal nem az iskolai oktató munkában, vagy az ő majdani végzettségükhöz nem feltétlenül kötött oktató munkában kellene elhelyezkedniük.

Bizonyára mindezzel magyarázható, hogy gyermekotthonban csak 4 fő, szakközépiskolában 2 fő, napköziben, kollégiumban 1 fő kíván majdan tevékenykedni.

Meghökkenítő az a megyei adat is, hogy szakmunkásképző intézetben egyetlen személy sem tervezi a munkába állását. Felvetődik a kérdés: mennyire ismerheti, ismerheti-e egyáltalán egy középiskolás tanuló a szakmunkásképző intézeti tanárok feladatát. Legtöbbször a pedagóguspályát személyes tapasztalataikkal megalapozva választ-

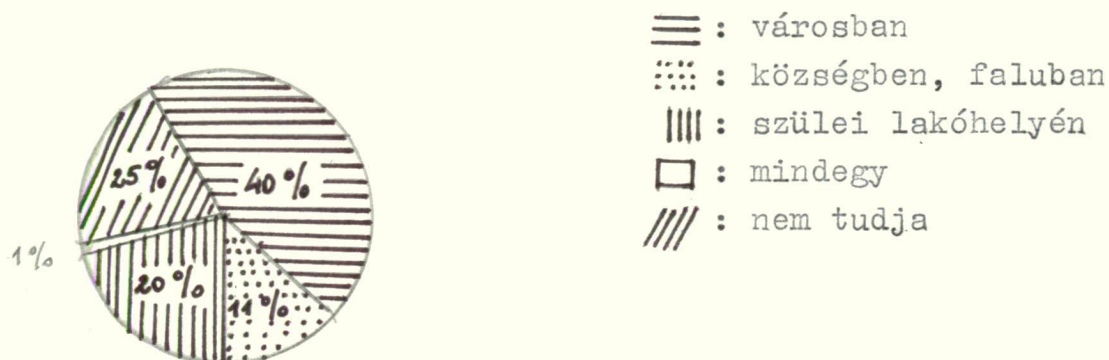
ják, így -ha csak környezetük befolyásoló hatása nem motiválja őket- érthető is, hogy kiesik ismeretük köréből az ebben az iskolaformában való tanítás lehetősége.

Egyébként "az egész pedagógusképzésben nem esik szó arról, hogy mennyiben sajátos a szakmunkásképzőben az oktatás, vagy más módon kifejezve, a szakmunkásképző számára nem képzünk közismereti tanárt". /Ferge Zsuzsa, 1979/ Ezzel függhet össze a mi tapasztalatunk is, hogy tanulóink válaszában nem találtunk utalást szakmunkásképző intézetben való elhelyezkedés megfogalmazására. Feltehető, hogy sem ismeretük, sem konkrét tapasztalatuk nincs e pedagógusi területre vonatkozóan.

A tudományegyetemre jelentkező 28 tanulóból 21-en gimnáziumban akarnak tanítani. Ez az arány teljesen azonos Ferge Zsuzsa vizsgálati anyagának megállapításával. Eszerint a közvélemény "több-kevesebb joggal úgy véli, hogy a gimnáziumban legmagasabb az oktatás színvonala és követelményrendszere", a megszerzett tudást itt lehet a legjobban használni és itt található meg az intellektuális igényeknek leginkább megfelelő légkör is. "Egyébként.. az egyetem maga is elsősorban a gimnáziumi tanárok képzésére orientált!" /Ferge Zsuzsa, 1980/ Az iskolatípusok között bizonyos hierarchia van. Ezt igazolja, hogy az egyetemre jelentkezők között az általános iskolában és gyermekotthonban elhelyezkedni kívánók száma 1 fő, míg szakközépiskolában és szakmunkásképző intézetben egyetlen személy sem akar tevékenykedni.

Nem pedagógus pályán a vizsgálatban résztvevők 7 %-a /18 fő/ szeretne munkát vállalni.

A leendő munkahely székhelyének választási tervét az alábbi kördiagram szemlélteti.

VII.1. ábra

Meglehetősen alacsony a község, falu választásának %-aránya /14 fő/ ami feltehetően a magasabb fizetés ellenére a kedvezőtlen élet- és munkakörülményekkel, a szakmai fejlődés, továbbá a kulturális java k elsajátításának korlátozott lehetőségével indokolható.

VIII.

Lehetőségek sikertelen felvételi vizsga esetén

Milyen lehetőségekkel szándékoznak élni sikertelen felvételi esetén a vizsgálatban résztvevő tanulók? /Erre a 15. kérdőívi kérdésre adott válaszok adnak információt./ Pályaelhatározásuk szilárdságára utal az az összesített adat, mely szerint legmagasabb számban /49 %~ 126 fő/ képesítés nélkül kívánnak elhelyezkedni, másodszorban pedig jövőre újra jelentkezni fognak /38 %~ 98 fő/. Meglepő azonban az a tény, hogy a tanulóknak csak 29 %-a~ 75 fő él a felsőoktatás ezen területén is bevezetésre került átirányítás lehetőségével. Ez ugyan az óvónőképző intézetbe jelentkezőket /45 fő~ 18 %/ nem érinti, azonban a maradék tanulólétszámnak így is csak 35 %-a él e

lehetőséggel. Feltételezésünk szerint ennek oka, hogy nem tudatosodott még kellőképpen ez a megoldás a diákokban, ami előrevetíti a középiskolák feladatát is. Sikertelen felvétel esetén a jelentkezőknek csupán 2 %-a mond le a pedagóguspályáról. Nem adott további elképzeléséről választ 7 %-a, ami a többség döntésének megfontoltságát és komolyságát látszik alátámasztani.

IX.

Vélemények a jó pedagógussá válás feltételeiről

"A pedagógus szerepe és jelentősége a nevelésben közismert. Semmiféle új irányzat, vagy a bevezetett korszerű oktatási módszerek nem törekszenek a pedagógus helyettesítésére, hanem inkább megteremtik a lehetőségét annak, hogy tevékenységét az oktató-nevelő munka lényegére, a személyiség sokoldalú kibontakoztatására irányíthassa. Ezért a pedagógus alkalmasságának kérdése, személyiségének pedagógiai, pszichológiai szempontú kutatása -amely nem nagy múltra tekinthet vissza- fontos alapkérdéssé vált. A pedagógus személyiség kutatóknak tekintélyes része feltételezi, hogy a pedagógus személyiségét nem általános személyiségdiagnosztikai módszerekkel kell megközelíteni, hanem fel kell fedni a pedagógiai tevékenység törvényszerűségeit, ennek hatásait a tanulóra és visszahatását a pedagógusra. /Komoly Judit, 1978/

Melyek a pedagógussá válás folyamatában a személyiség pszichológiai állapotai és tulajdonságai közül ösztönző és szabályozó szerepük miatt- a legfontosabbak?

- a gyermek iránti értelmileg és erkölcsileg mélyen megalapozott őszinte szeretet;
- a szaktárgy iránti érdeklődés;

Ez a két dolog az alapja a fokozatosan kialakuló hivatás-szeretetnek, majd később a pályavitel során megszilárduló hivatástudatnak.

- Őszinte meggőződéssé vált és társadalmi távlatú pedagógiai értékrendszer birtokában pedagógiai célok megjelölése és megvalósítása;

Ez a valódi alapja a személyes példamutatásnak is, amely nélkül munkánknak nincs fedezete, hitele.

- reális önértéktudat;

Csak ennek a makarenkói alapvonásnak a birtokában van tartása és gerince a pedagógusnak, csak az emberméltóság tisztelete biztosítja tanítványai előtt is azt a pedagógiai alapállást amelyet mindannyian úgy ismerünk: "követelek mert tisztellek".

- önfegyelem;

Az ellenszabályzó ösztönzés, továbbá erkölcsi gátló szabályozások is nélkülözhetetlenek a pedagógus számára, mert ezek nélkül "a tanítvány a pedagógus hatalmának kiszolgáltatott tárgyává" válik. /Rókusfalvy, Stuller, Kelemenné, 1981/.

Mennyiben tükrözi e tulajdonságok fontosságát a vizsgált tanulók véleménye? Erre a kérdésre a 16. kérdőívi zárt kérdés válaszainak feldolgozása, valamint megjegyzéseik adnak részletes tájékoztatást.

Vizsgáljuk meg, mit mutatnak a zárt kérdés válaszai. Az első két tulajdonságot /gyermekszeretet és szaktárgyi érdeklődés/, mint a pedagóguspálya választását motiváló tényezőket igen magas %-ban tartották fontosnak a tanulók már a 6. kérdésre adott válaszokban. Itt inkább a tanulmányi eredményt, pedagógiai célok, távlatok csiráit, a pedagógus személyére vonatkoztatott önértéktudatot, önfegyelmet és külső megjelenést, mint a válaszokban szereplő feltételeket vizsgáljuk. Ehhez a 16. kérdés válaszait az alábbi módon csoportosítottuk:

A./ tanulmányi eredmény fontosságát kiemelő válaszok
/1/ jeles tanuló volt mindig

- /2/ jó tanuló volt, s intellektuális képességei is kedvezőek
- /3/ aki a választott szaktárgyból kiemelkedő

B./ Pedagógiai célok, távlatok csiráit tartalmazó válaszok

- /4/ általánosan jól művelt, nemcsak szaktárgyaiból
- /5/ szeressen, tudjon tanulni, fogékony legyen az új dolgok iránt
- /6/ érdeklődik a neveléssel összefüggő kérdések iránt, ilyen jellegű megbízatásainak jól tesz eleget

C./ pedagógusok személyére vonatkoztatott önértéktudatot igénylő válaszok

- /7/ aki jól tud beszélni, feltalálja magát különböző helyzetekben, más-más közösségben
- /8/ aki kis közösségben oldottan viselkedik
- /9/ kedvező hatást gyakorol másokra, szuggesztív
- /10/ ne legyen közömbös, érdeklődjön a társadalmi kérdések iránt
- /11/ érzéke legyen a szervezéshez.

D./ pedagógus személyére vonatkozó önfegyelmet megfogalmazó válaszok

- /12/ jó idegrendszerű, képes alkalmazkodni másokhoz
- /13/ szeresse a precíz munkát, ne idegenkedjen az írásos feladatok elvégzésétől
- /14/ felelőssége fejlett legyen

E./ külső megjelenés fontosságára utaló válasz

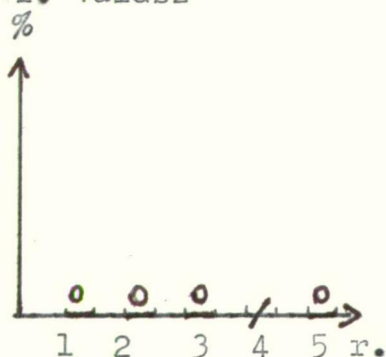
- /15/-/16/ ápolt, gondozott, jó megjelenésű

a./ A jó pedagógussá válás nélkülözhetetlen feltételeinek relatív gyakorisága, valamint szorosságának vizsgálata Spearmann-féle rangkorrelációs módszerrel

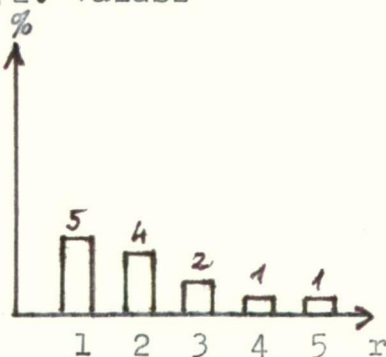
A feltételek relatív gyakorisága a tanulók öt helyezés rangsorában:

A. tanulmányi eredmény

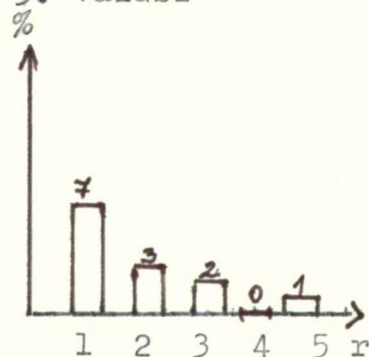
1. válasz

2. válasz

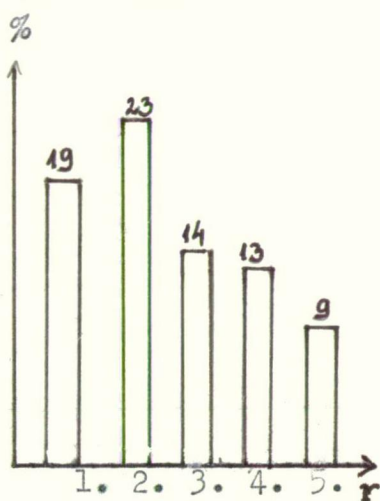

3. válasz

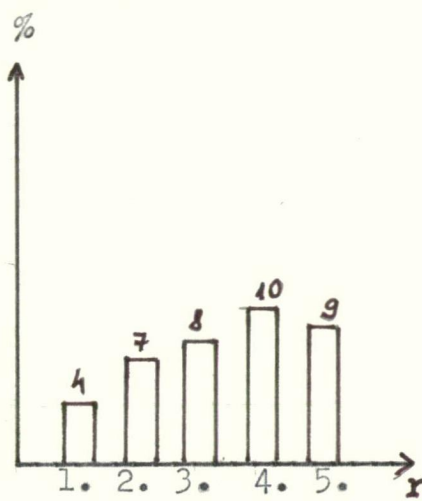

B. pedagógiai célok, távlatok csirái

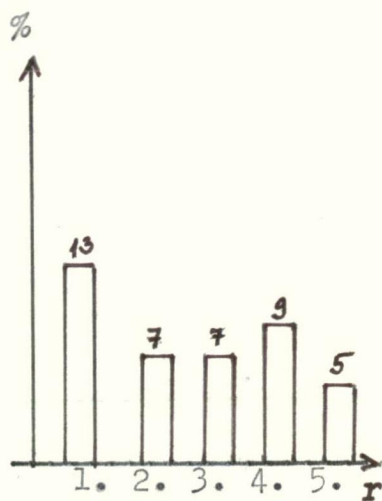
4. válasz

5. válasz

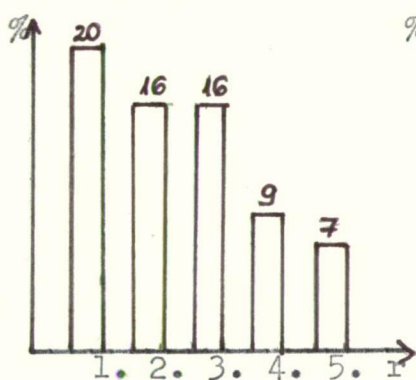

6. válasz

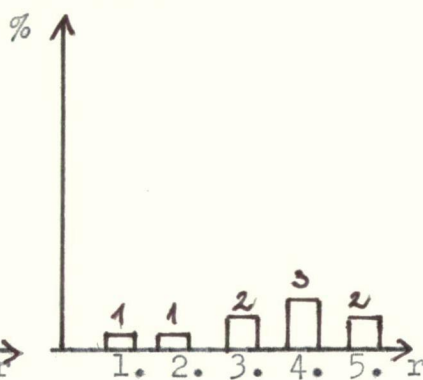

C. a pedagógusok személyére vonatkozó önértéktudat

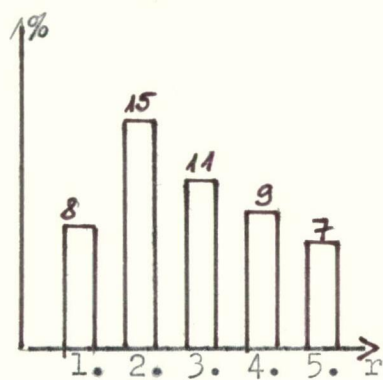
7. válasz

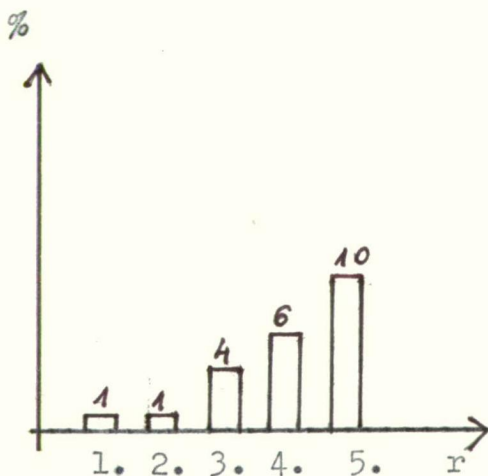
8. válasz

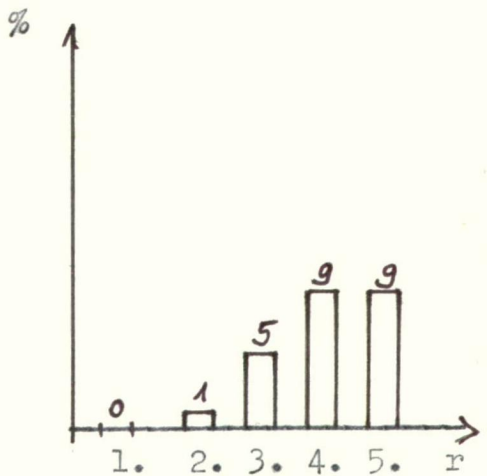
9. válasz

10. válasz

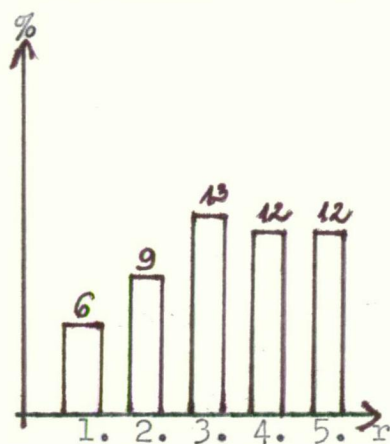

11. válasz

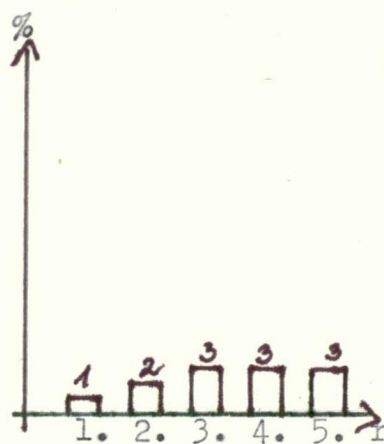

D. a pedagógus személyére vonatkozó önfegyelem

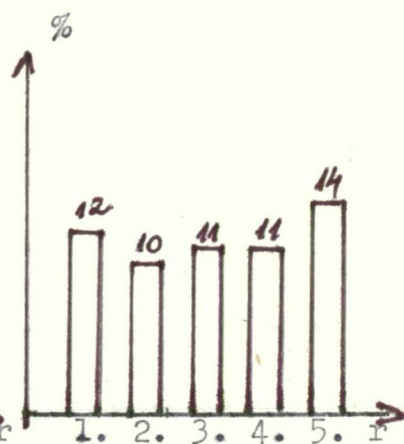
12. válasz

13. válasz

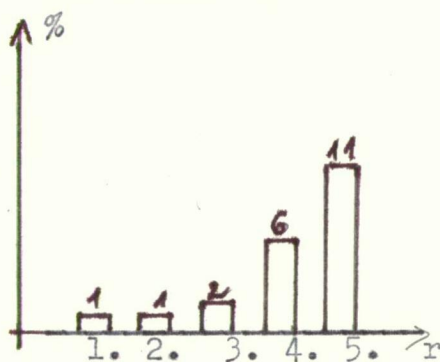

14. válasz

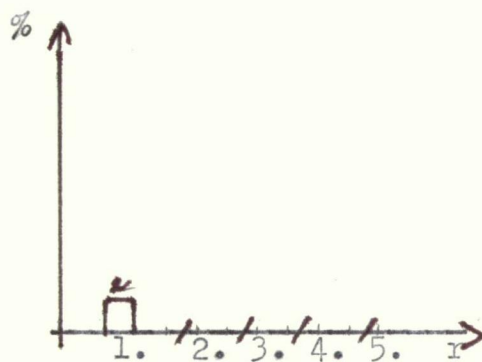

E. külső megjelenés

15. válasz

16. válasz

A feltételek szorosságának vizsgálata Spearmann-fél rangkorrelációs módszerrel:

	1.	2.	3.	4.	5.	rangsor	1.	2.	3.	4.	5.
A	12	7	4	1	2	A	1	2	3	5	4
B	36	37	29	32	23	B	2	1	4	3	5
C	30	34	38	36	35	C	5	4	1	2	3
D	19	21	27	26	29	D	5	4	2	3	1
E	3	1	2	6	11	E	3	5	4	2	1

Az A csoport /tanulmányi eredmény/ a többi /B, C, D, E/ tényezőcsoporttal a 2., 3. és 5. helyen az alábbi módon korrelál:

	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>5.</u>		<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>5.</u>
A-B	1	-1	-1	/A-B/ ²	1	1	1
A-C	-2	2	1	/A-C/ ²	4	4	1
A-D	-2	1	3	/A-D/ ²	4	1	9
A-E	-3	-1	3	/A-E/ ²	9	1	9
n = 4					18	7	20

$$r_2 = 1 - \frac{18}{10} = -0,8$$

$$r_3 = 1 - \frac{7}{10} = 0,3$$

$$r_5 = 1 - \frac{20}{10} = -1$$

A tanulmányi eredmény a többi tényezővel erős negatív korrelációt / $r_2 = -0,8$ / mutat a rangsorban 2. és 5. helyen, ami számszerűen is igazolja, hogy az A tényező nemcsak a pedagógus személyiségre utaló jegy. Más felsőfokú pálya választásánál is meghatározó jelentőségű.

A B. csoport /pedagógiai célok, távlatok csirái/, többi /A, C, D, E/ tényezővel az 1., 3. és 4. helyen az alábbi módon korrelál:

	<u>1.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>		<u>1.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>
B-A	1	1	-2	/B-A/ ²	1	1	4
B-C	-3	3	1	/B-C/ ²	9	9	1
B-D	-3	2	0	/B-D/ ²	9	4	0
B-E	-1	0	1	/B-E/ ²	1	0	1
n = 4					20	14	6

$$r_1 = 1 - \frac{20}{10} = -1$$

$$r_3 = 1 - \frac{14}{10} = -0,4$$

$$r_4 = 1 - \frac{6}{10} = 0,4$$

A pedagógus célok, távlatok

"általánosan jól művelt, nem csak szaktárgyaiból,"

"Szeressen, tudjon tanulni, fogékony legyen az új dolgok iránt"

"érdeklődik a neveléssel összefüggő kérdések iránt, ilyen jellegű megbízatásainak jól tesz eleget"

csirái a többi tényezővel összehasonlítva teljes negatív korrelációt mutat az 1. helyen míg a 3. és 4. helyen igen laza függőség figyelhető meg.

A C. csoport /a pedagógusok személyiségére vonatkozó ön-értéktudat/ a többi /A, B, D, E/ tényezővel a 2. 4. és 5. helyen az alábbi módon korrelál:

	2.	4.	5.		2.	4.	5.
C-A	2	-3	-1	/C-A/ ²	4	9	1
C-B	3	-1	-2	/C-B/ ²	9	1	4
C-D	0	-1	2	/C-D/ ²	0	1	4
C-E	-1	0	2	/C-E/ ²	0	0	4
n = 4					13	11	13

$$r_2 = 1 - 1,3 = \underline{\underline{-0,3}}$$

$$r_4 = 1 - \frac{11}{10} = \underline{\underline{0,1}}$$

$$r_5 = 1 - 1,3 = \underline{\underline{-0,3}}$$

A számítások ezen csoportok között közel teljes értékű függetlenséget jeleznek.

A D. csoport /a pedagógus személyére vonatkozó önfegyelem/ korrelációja a többi /A, B, C, E/ tényezőcsoporttal a rangsor 2. 3. és 4. helyén az alábbi módon alakul:

	2.	3.	4.		2.	3.	4.
D-A	2	-1	-2	/D-A/ ²	4	1	4
D-B	3	-2	0	/D-B/ ²	9	4	0
D-C	0	1	1	/D-C/ ²	0	1	1
D-E	-1	-2	1	/D-E/ ²	1	4	1
					14	10	6

$$r_2 = 1 - \frac{14}{10} = -0,4$$

$$r_3 = 1 - \frac{10}{10} = 0$$

$$r_4 = 1 - \frac{6}{10} = 0,4$$

A pedagógus személyére vonatkozó önfegyelem, mint tényezőcsoport is teljes függetlenséget mutat a többi tényezővel való összehasonlításban, ami arra utal, hogy az önfegyelemre mutató jegyek egyéb foglalkozások választása esetén is nélkülözhetetlenek, tehát nem sajátosan a pedagógus személyiségét jellemzik.

Az E. csoport /külső megjelenésre vonatkozó/ a többi /A, B, C, D/ tulajdonságcsoporttal az 1. 3. 4. helyen az alábbi módon korrelál:

	<u>1.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>		<u>1.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>
E-A	2	1	-3	/E-C/ ²	4	1	9
E-B	1	0	-1	/E-B/ ²	1	0	1
E-C	-2	3	0	/E-C/ ²	4	9	0
E-D	-2	2	-1	/E-D/ ²	4	4	1
					<u>13</u>	<u>14</u>	<u>11</u>

$$r_1 = 1 - \frac{13}{10} = -0,3$$

$$r_3 = 1 - \frac{14}{10} = -0,4$$

$$r_4 = 1 - \frac{11}{10} = -0,1$$

A korrelációs együtthatók értékei szerint e tényezőcsoport is teljes függetlenséget mutat a többivel való összehasonlításban, ami a fentiek alapján teljesen indokolt.

Mind a D és az E tényezőcsoport teljes függetlensége igazolja a tanulók reális képalkotását a pedagóguspályáról. Az a tény, hogy rangsorukban is előkelő helyet foglalnak el e sajátos jegyek, fejlett kritikai érzéküket és igényességüket látszik bizonyítani.

b./ Az egyes csoportok fontosságát kiemelő válaszok elemzése

/A/ A tanulmányi eredmény alacsony %-os megoszlása /1/~2 %, /2/~12 %, /3/~13 %/ azt a tanulói véleményt fogalmazza meg, hogy a jó pedagógussá válásnak nem zárólagos feltétele a középiskolai tanulmányi eredmény mindamellett, hogy a pálya választásánál igen lényeges /amit a 6. kérdésnél ki is emeltek/, hiszen a felvételi vizsgák meglehetősen eredménycentrikusak. Fontos feltétellé kellene válnia az egész személyiség alkalmasságának! Ezt több tanuló is lényegesnek érzi, amikor a felvételi vizsgákon a szaktárgyi tudáson kívül a pályára termettség, a szükséges adottságok, kifejlődött képesség mérését javasolja.

112. sz. személy véleménye:

"Minden pedagóguspályára készülő fiatalra pályaal-
kalmassági vizsgálatnak vetném alá".

86. sz. személy véleménye:

"Ha a rátermettséget is mérnék a pedagógusképző inté-
zetek felvételi vizsgáin, akkor talán több lenne azon
pedagógusok száma akiket szeretnek a diákok, s ered-
ményesebb lenne az oktatás is".

Mindezt azonban a VI. fejezetben részleteztük.

/B/ A pedagógiai célok, távlatok csirái igen hatá-
rozottan bontakoznak ki a vizsgált tanulók véleményé-
ben. Magas %-ban /77 %/ tartják a pedagógussá válás
nélkülözhetetlen feltételének a szaktárgyi műveltsé-
gen túlmenően az általános műveltséget /4/. Rangsor-
ban is legmagasabb pontot a 2. helyen kapott ez a
válasz. A pedagógus személyiségének tudatos megfi-
gyelését igazolja a tanulók /5/ és /6/ válaszokra
adott "szavazata" is. "A pedagógus tudása csak úgy
életképes, ha mindig kész új ismereteket elsajátíta-
ni, ha mindig "újítani" tud, ha nem veszti el állan-
dó érdeklődését a világ iránt" /Galicza János, 1981/.

Ezt vallja a /5/ válaszban a vizsgált tanulók 38 %-a is /rangsorban 4. helyen legmagasabb számban/. Mint ahogyan hasonló %-ban /39 %/ vetítik e feltételt a konkrét neveléssel összefüggő kérdésekre is /6/. Sőt fontosságát az 1. helyen tartják számon.

	1.	2.	3.	4.	5.	Ossz. fő	%
/4/	48	(59)	36	33	22	198	77
/5/	11	19	20	(25)	23	98	38
/6/	(32)	17	18	22	12	101	39

IX.1. táblázat

/C/ Hogyan jelentkezik a vizsgált tanulókban a pedagógusra vonatkozó önértéktudat? Mit tartanak legfontosabbnak, hogyan rangsorolják ezeket a tulajdonságokat?

	1.	2.	3.	4.	5.	Ossz. fő	%
/7/	(50)	43	42	22	19	176	69
/8/	3	2	4	7	4	20	8
/9/	20	(38)	29	23	17	127	49
/10/	2	4	10	16	(25)	57	22
/11/	1	4	14	22	(24)	65	25

IX.2. táblázat

Legmagasabb %-ban /69 %/ az oktató-nevelő munkában oly fontos, az értelmes gondolatokat könnyedén formába öntő kifejezőkészséget, a tiszta, szép magyar beszédet és a minden helyzetben jó fellépést, s cselekvést tartják nélkülözhetetlen személyiségtényezőnek e pályán a tanulók. Ezt az álláspontjukat a rangsorban vezető 1. hely is igazolja. /7/ Lényegesnek ítélik továbbá -49 %-ban jelölik- a pedagógus szuggesztivitását /9/ "a bátran megnyilatkozó élő emberi átélést" /idézi Ancsel Évát Galicza János, 1981/

Azt az erőt, amellyel az őszinte meggyőződéssé vált pedagógiai célokat képes tanítványainak megjelölni és velük megvalósítani. "Ez a valódi alapja a személyes példamutatásnak is, amely nélkül a pedagógus munkájának nincsen fedezete, hitele". /Galicza János, 1981/ Ezt a tényt a fenti jelölésen kívül is leszögezték a tanulók -amit a %-arányba nem számoltunk be-, a rangsorban is 2. helyen tartották jelentős tényezőnek.

Összehasonlítva ezeket az adatokat Ferge Zsuzsa pedagógusok körében végzett 1970-es vizsgálatával /Ferge Zsuzsa, 1980/ azt tapasztaljuk, hogy a tanulók háromszor olyan fontosnak tartják a szuggesztivitást a pedagógus munkájában, mint a tanárok, ugyanakkor kiemelik a példamutatást is.

86. sz. személy

"Elsősorban saját példájával neveljen a pedagógus és ne az úgynevezett papolással".

105 sz. személy

"Példa kell, hogy legyen tanítványai előtt. Tudja, hogy amit csinál, azért felelősséggel tartozik".

117. sz. személy

"A tanárnak a mindennapi dolgokban, pl. az öltözködésben is példát kell mutatnia. Mint embernek is "jelesnek" kell lennie, aki nemcsak mondja, hanem meg is teszi a másoktól, de joggal önmagától is elvárható dolgokat".

124. sz. személy

"Ki kell tünnie a tanárnak az átlag emberek közül".

95. sz. személy

"Egy kiegyensúlyozott, nyugodt tanár mindig példakép".

Mig ez a fontos tényező a tanároknál a hiányolt vonások közé tartozik. Mi lehet ennek az oka? Talán a vizsgálatok nagy időkülönbsége, vagy valóban ezen tulajdonságokkal szemben kevésbé igényesek a pedagógusok, mint a tanulók?

A szervezőképesség szükségessége /11/ -ami a közvetlen oktató-nevelő munka területén túl az önképzés, az egyéni életvezetés, valamint a közéleti tevékenység hatékony megszervezésénél nélkülözhetetlen - a tanulók számára még nem kellően evidens, amit a 25 %-os /rangsorban az 5. helyen legmagasabb/ jelölés is bizonyít.

Pedig a tanuló képességeinek megszerzését mi felnőttek csak azzal segíthetjük, hogy a számára megszervezzük, irányítjuk és értékeljük azokat a tevékenységeket, amelyek nyomán a képességei kifejlődnek. Itt jelentkezik a pedagógus tanító szerepe mellett a vezető-, szervező-, irányító, értékelőtevékenység, amely optimálisan lehetővé teszi a tanulók tanulását, s ezáltal a pedagógiai tevékenység is magasabb rendűvé válik./Lénárd Ferenc, 1981/

A pedagógusoknak érett, társadalmi távlatú világnézettel rendelkező, elvszerű, elkötelezett magatartást tanusító felnőtteknek kell lenniük. Érzik-e, látják-e ennek fontosságát a vizsgált tanulók? A /10/ válasz 22 %-os jelölése azt mutatja, hogy még csak mérsékelten. Ugyanakkor meglepő tapasztalatokra tehetünk szert, ha adatunkat összehasonlítjuk Ferge Zsuzsa szakmunkásképző intézeti, általános iskolai és gimnáziumi tanárokkal 1970-ben végzett vizsgálatának idevonatkozó adataival /Ferge Zsuzsa, 1980/, ami a haladó gondolkodást és közügyek iránti érdeklődést, mint pedagógiai vonást 9 %, 26 % és 25 %-ban tartja fontosnak. Ezek szerint a társadalom kérdései iránti fogékonyság mértéke csak ilyen kicsit emelkedik a pedagógussá válás és e munka végzésének időszakában? Holott "az iskolai munkának minden ízében és minden aktusában társadalmunk érdekelt, előrehaladását kell szolgálnia". /Pataki Ferenc, 1982/ Vagy a meglepő %-os hasonlóságnak az időkülönbség, s a fiatalok látókörének és igényszintjének növekedése volna az oka?

/D/ A tanítványok iránti helyes magatartás kialakításában igen fontos a pedagógus önfegyelme. Mennyire látják ezt így a tanítványok? A kérdésre a D kategóriába sorolt válaszok elemzésével kívánunk választ adni.

	1.	2.	3.	4.	5.	Ossz. fő	%
/12/	18	23	33	30	32	133	52
/13/	3	4	7	8	8	30	12
/14/	31	25	30	29	36	151	59

IX.3. táblázat

A fejlett felelősségérzet /14/, ami tudatosan és hatékony cselekvéssel felelést jelent a minduntalan változó pedagógiai helyzetek "kihívására", igen domináns tényező a vizsgált tanulók számára, ami az 59 %-os jelölésben is megmutatkozik.

A pedagógus munkáját, életét "belülről" figyelő, mintegy mintát kereső vizsgálati személyek jól látják, s bizonyára konkrét esetekből szűrték le az alkalmazkodni tudás, az értelmes tolerancia, a "jó" idegrendszer, a mentálhigiénés követelmények /12/ szükségességét, amit 52 %-os jelölésük számszerűleg is alátámaszt rangsorban legmagasabb számban a 3. helyen jelölve.

A pedagógusszerepet a személyközi megnyilvánulások határozzák meg. A pedagógus-tanuló viszonyban magától értetődően a pedagógus mindig fölérendelt, e viszonyban pedig a fölérendelt személy empátiás képessége inkább romlik, mint javul. Ezt a kapcsolatot az teheti jobbá, ha a pedagógus egyre magasabb színvonalú beleélőképességgel rendelkezik, vagyis nem téveszti szem elől, hogy munkája igazi "objektuma" nem a tantárgy, hanem a gyermeki személyiség. /Lénárd Ferenc, 1981/

A /13/ válaszcsoport viszonylag kisebb arányban /12 %/ "szavaztak" a tanulók. Itt azonban elképzelhető, hogy a mondat második része a jó pedagógussá válásban számukra nem

volt olyan domináns, ugyanakkor a precíz munka iránti igény a többi tényezőben -ha annak sikerül maximálisan megfelelni- megtalálható.

/E/ A külső megjelenésre /15/ vonatkozó választ a tanulók 11 %-a jelölte /rangsorban legmagasabb számban az 5. helyen/, ami figyelembe véve, hogy a 15 válasz közül csak 5 kiválasztására volt lehetőségük, azt igazolja, hogy ezt a tényezőt is elvárásként fogalmazzák meg a pedagógusokkal szemben.

X.

Tulajdonságok, melyekért szeretik,
illetve nem szeretik a vizsgált tanulók tanáraikat

A nevelésben a fő személy, a nevelés tárgya: a gyermek, akinek optimális kibontakoztatása, fejlesztése, felnevelése a társadalom elsődleges érdeke. Ennek megvalósításában -ahogy a tanulók elvárásai is igazolják- kulcsszemély a pedagógus.

Hogyan ítélik meg pedagógusaik tulajdonságait, melyekért kedvelik, melyekért nem szeretik a vizsgálatban részt vett tanulók? A kérdőíven ezen /17. és 18./ kérdéseinket zárt formában fogalmaztuk meg. Hús-hús válasz közül kellett a tanulóknak a véleményük szerint legjellemzőbb ötöt-ötöt kiválasztani.

A pozitív és negatív válaszokat az alábbi elvek szerint csoportosítottuk.

A./ A tanár-diák viszonyban megfigyelhető

pozitív

negatív

tanári megnyilvánulások

1, 2, 3, 4

1, 2, 3, 4

B./ A tanár személyét jellemző állandó

pozitív

negatív

jegyek

5, 6, 7, 8, 9, 10

5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
12, 13

C./ Személyes kvalitáson alapuló

pozitív

negatív

tekintély

11, 12, 13, 14, 15, 16

14, 15, 16

D./ A tanár kontaktusteremtésének, szervezésének, módszereinek

pozitív

negatív

jegyei

17, 18, 19

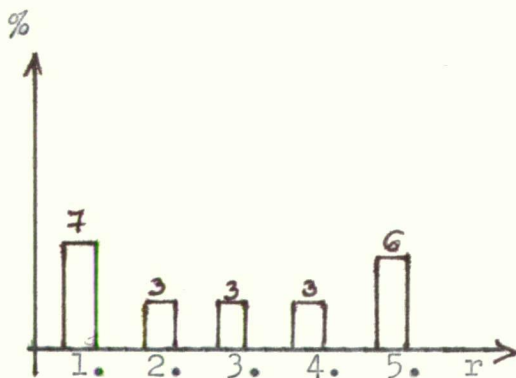
17, 18, 19, 20

a./ A jelölt tulajdonságok relatív gyakorisága és korrelációja

Vizsgáljuk meg e tulajdonságok relatív gyakoriságát a tanulók öt helyezésese rangsorában, majd a válaszok Spearman-féle rangkorrelációs módszerrel számolt korrelációjából a pozitív és negatív jegyek belső összefüggéseit keressük. Pozitív tulajdonságok /17. kérdőívi kérdés válaszai alapján/

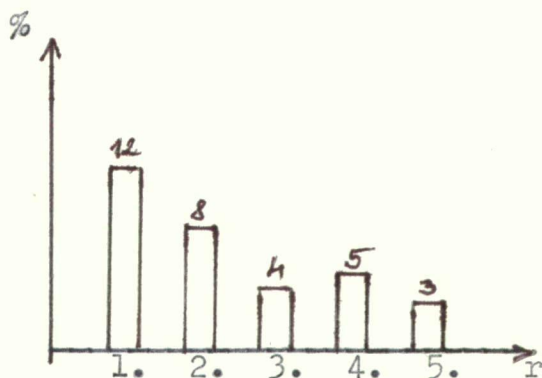
1. válasz

Együtt tud érezni diákjaival

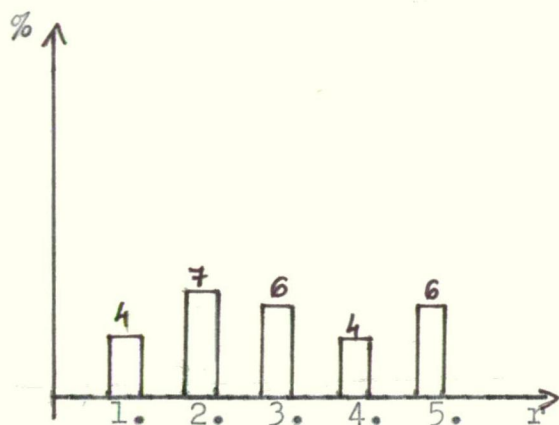
2. válasz

Szigorú, következetes, mégsem durva

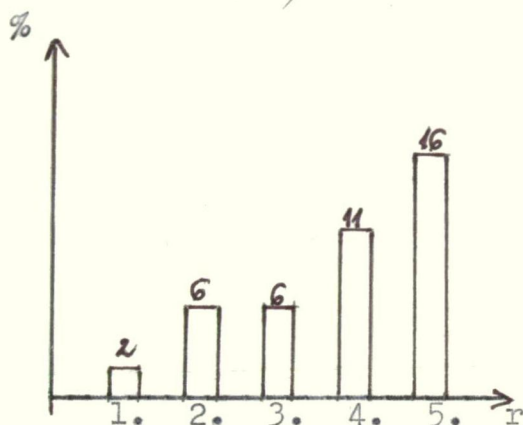
3. válasz

Nem prédikál, mégis jól nevel,
tud ránk hatni

4. válasz

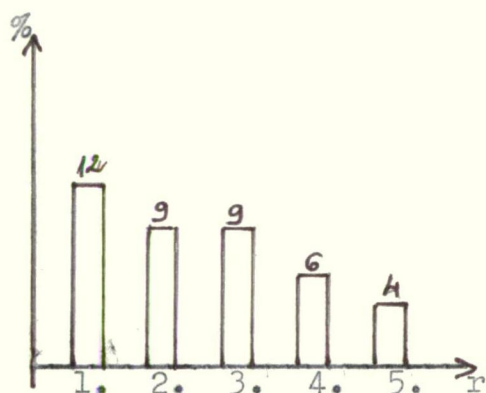
Bizalmas dolgaikkal is
felkereshetjük, segítőkész

B./ A tanár személyét jellemző állandó pozitív jegyek

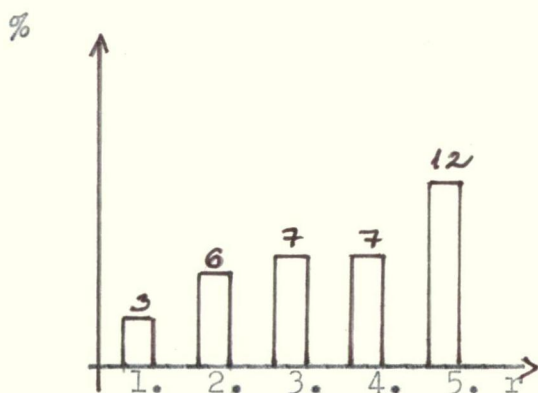
5. válasz

Fel lehet rá nézni emberi tulajdonságai miatt

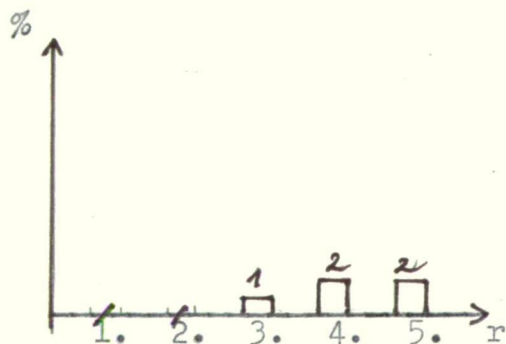
6. válasz

Hangulatos, humoros egyéniség, de nem viszi túlzásba

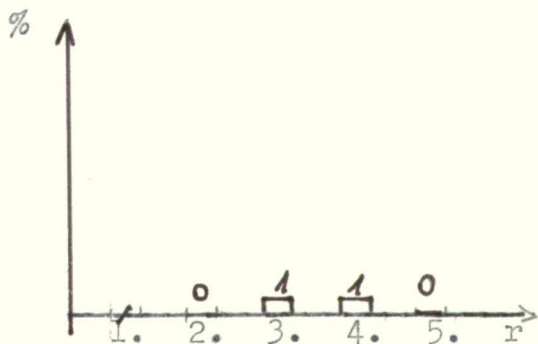
7. válasz

Külső megjelenésére is ad

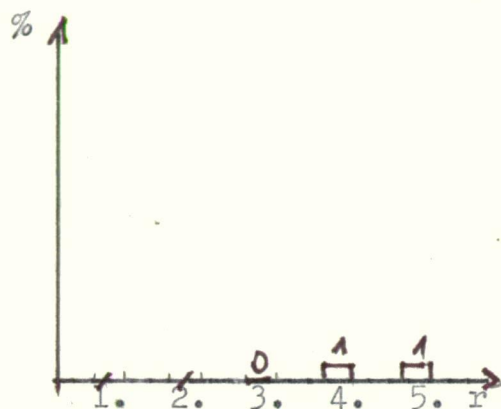
8. válasz

Kedves, tapintatos

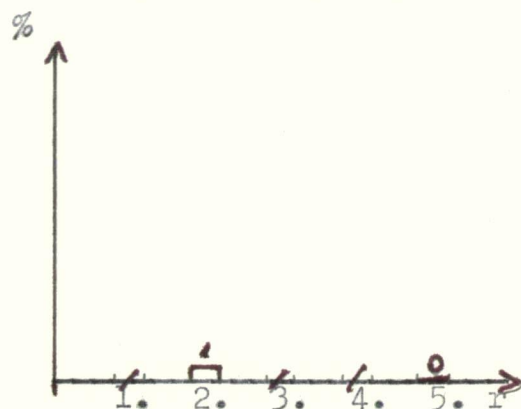
9. válasz

Közel van életkorban hozzánk

10. válasz

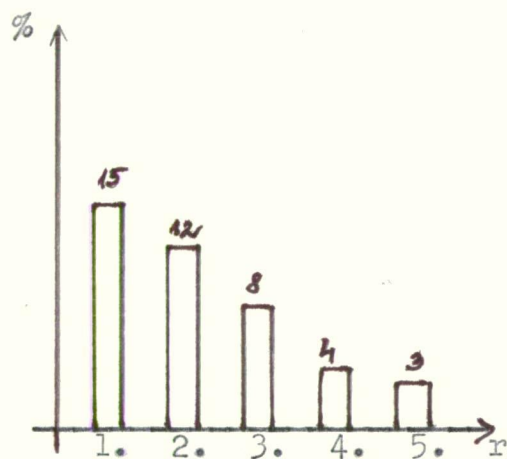
Eszményi személyiség

C./ Személyes kvalitáson alapuló

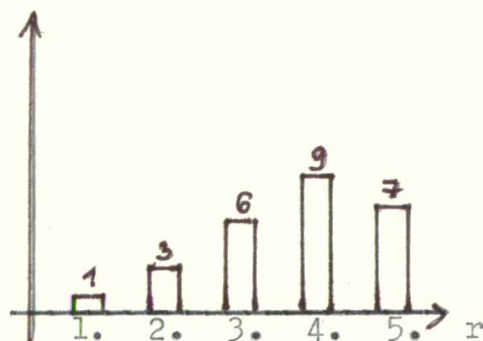
15. válasz

Felelősséget érez munkája iránt

12. válasz

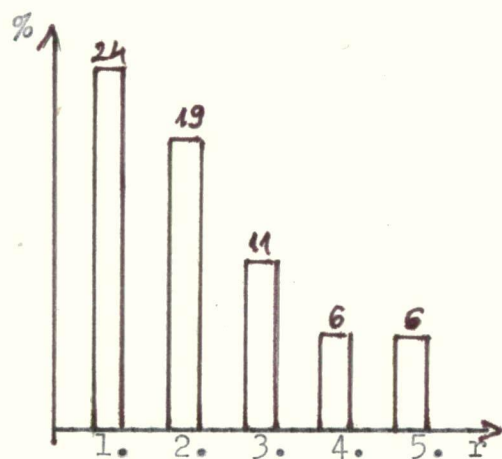
Örül, ha gyengébb tanítványa eredményt ér el

pozitív "tekintély"

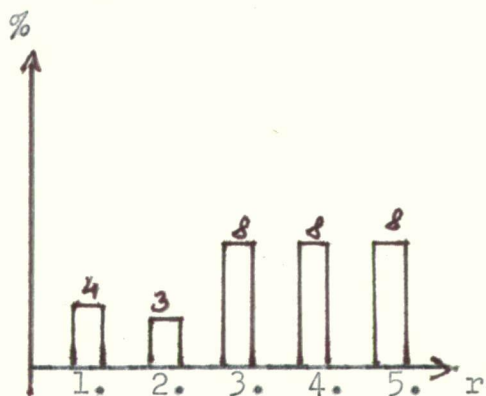
11. válasz

Érthető a magyarázata, jól tanít

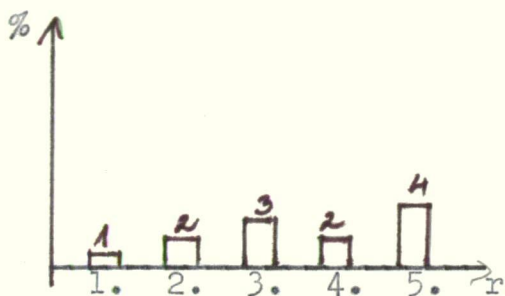
13. válasz

Általánosan művelt szak-
műveltsége mellett

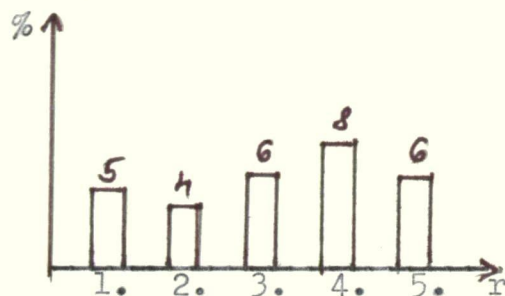
14. válasz

Folyamatosan képezi magát,
olvasott

16. válasz

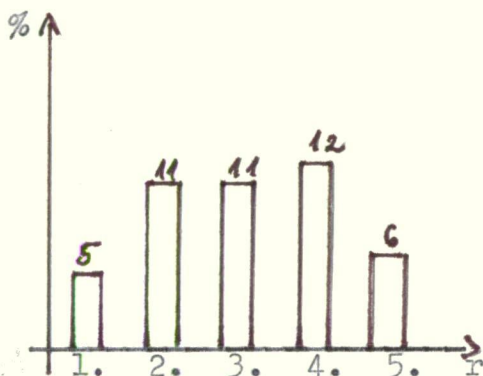
Reálisak a követelményei,
teljesíthetők a kérései

D./ A tanár kontaktusteremtésének, szervezéseinek, módsze-
reinek pozitív jegyei

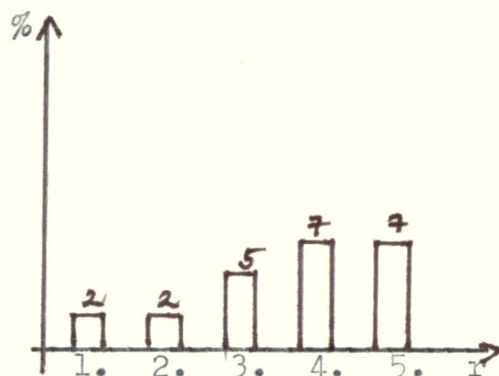
17. válasz

Minden tanítványával megtalálja
a hangnemet

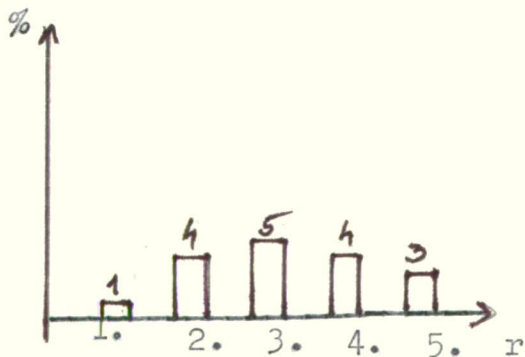
18. válasz

Serkenteni tud jobb eredm^{ény}
elérésére

19. válasz

Be tudja osztani az időt, az
órát jól szervezi

Tulajdonságok -melyekért szeretik a diákok tanáraikat-
szorosságának vizsgálata Spearmann-féle rangkorrelációs
módszerrel

	<u>2.</u>	rangsor	<u>2.</u>
A	24		A 3
B	16		B 4
C	43		C 2
D	17		D 3

A csoport /A tanár-diák viszonyban megfigyelhető tanári
megnyilvánulások a/többi /B, C, D/ tényezővel a 2. helyen
mutat igen laza összefüggést.

	<u>2.</u>		<u>2.</u>
A-B	-1	/A-B/ ²	1
A-C	1	/A-C/ ²	1
A-D	0	/A-D/ ²	0
		Σ	2

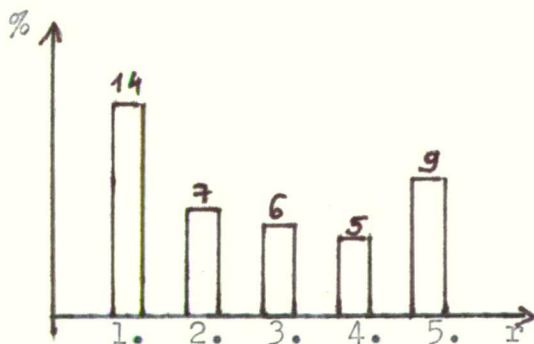
$$r_2 = 1 - \frac{2}{4} = 0,5$$

Negatív tulajdonságok /18. kérdőívi kérdés válaszai alapján/

A./ A tanár-diák viszonyban megfigyelhető negatív tanári
megnyilvánulások

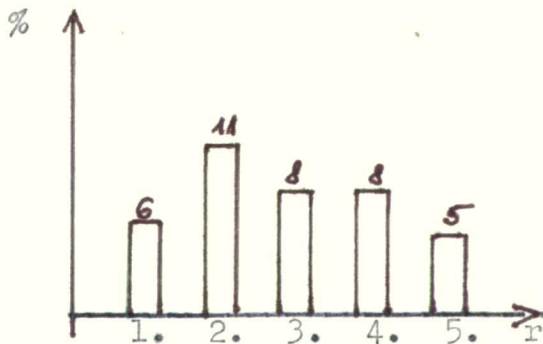
1. válasz

Nem tudja megérteni a tanuló-
kat

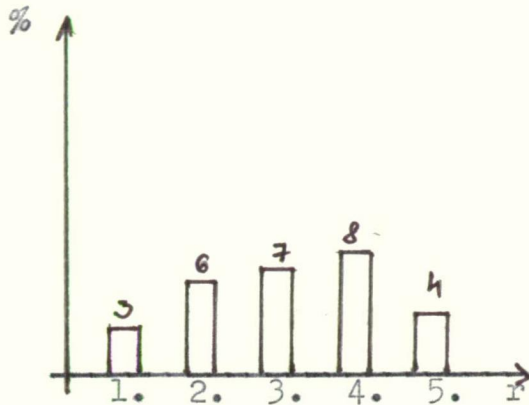
2. válasz

Türelmetlen, mindjárt ide-
ges lesz

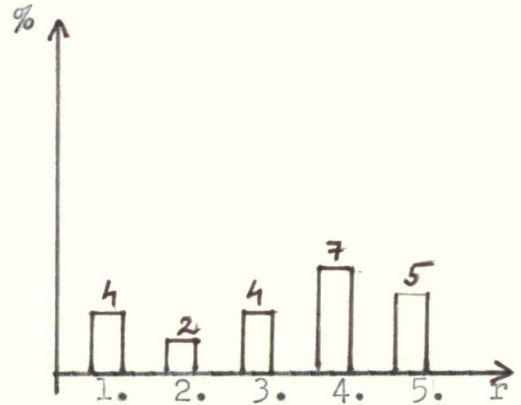
3. válasz

Bizalmatlan, fenntartásai
vannak tanítványaival

4. válasz

Állandóan papol, de maga
nem ezek szerint él

B./ A tanár személyét jellemző állandó negatív jegyek

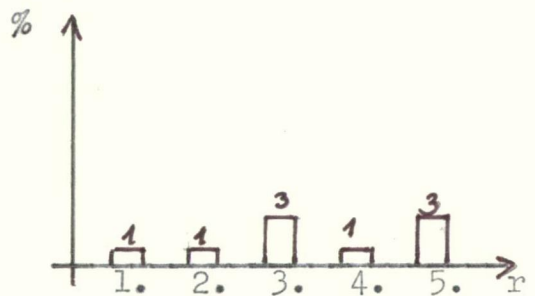
5. válasz

Önkitárulkozó, állandóan
magával van elfoglalva

6. válasz

Engedékeny, mindenre rá
lehet venni

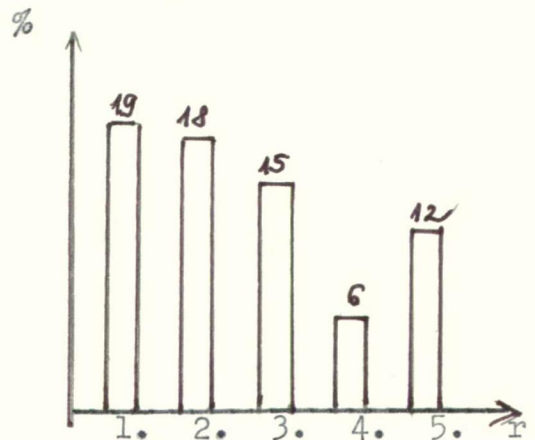
7. válasz

Hangulatember, egyszer így,
máskor úgy követel

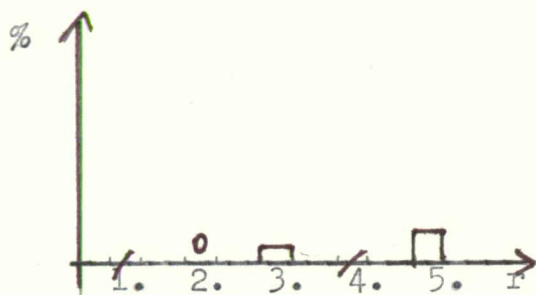
8. válasz

Kivételez, osztályzataival
beskatulyázza a tanulót

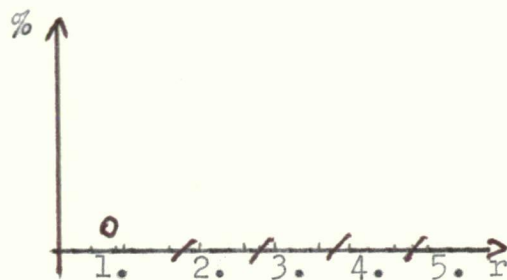
9. válasz

Egyéb

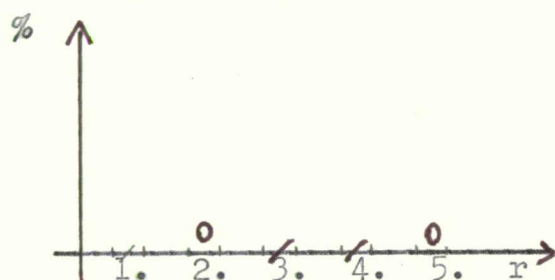
10. válasz

Engedékeny, könnyen befo-
lyásolhatják a diákok

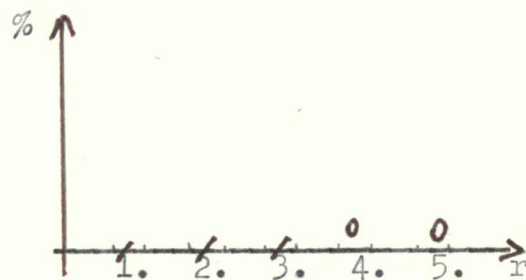
11. válasz

Hangulatember, változtatja
követelményeit is

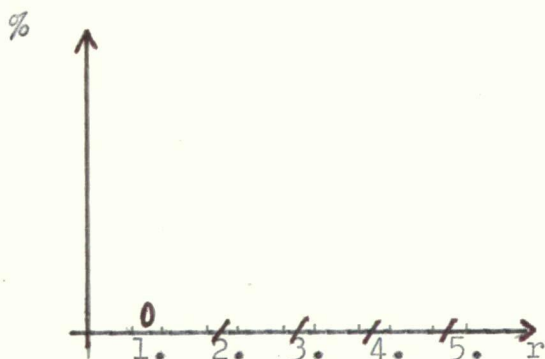
12. válasz

Követel, de ő maga keveset
nyújt

13. válasz

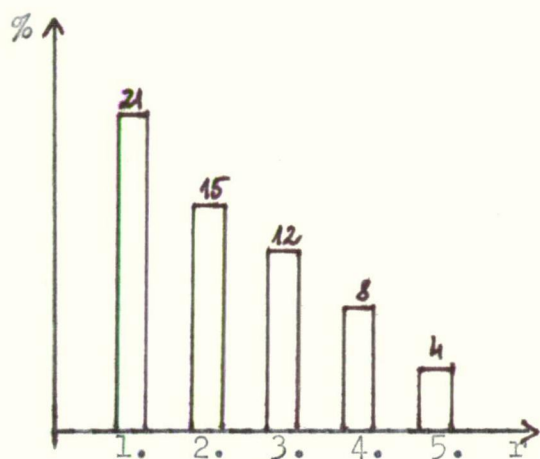
Nem avatkozik bele dolgainkba,
ő nem irányítgat, de leadja az
anyagot

C./ Személyes kvalitáson alapuló negatív tekintély

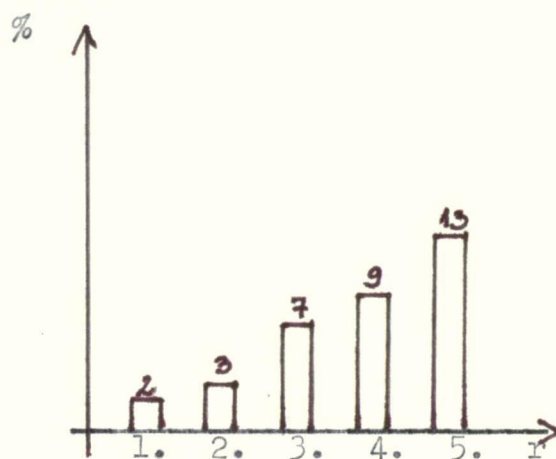
14. válasz

Tudja, de átadni megtanítani
már alig képes a tananyagot

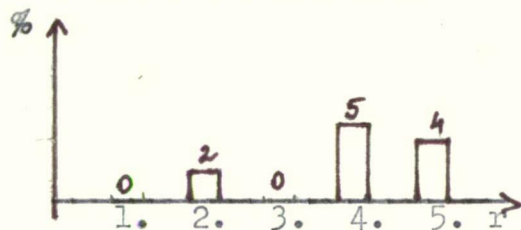
15. válasz

Csak leadja az óráját, szak-
tárgyain kívül másról nem
tud beszélni

16. válasz

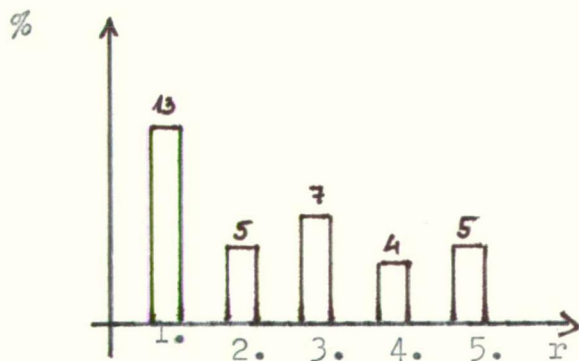
Közömbös, nem érdeklődik a tár-
sadalmi kérdések iránt

D./ A tanár kontaktusteremtésének, szervezéseinek, módszere-
inek negatív jegyei

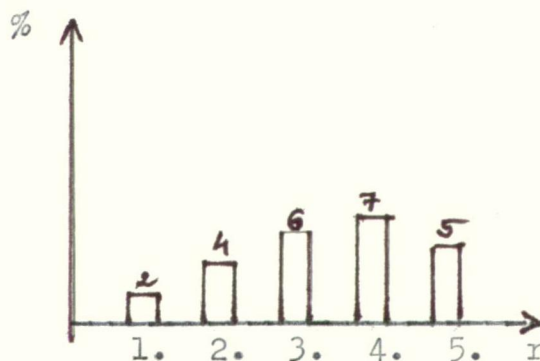
17. válasz

Nem tudja biztosítani a tanu-
láshoz a kedvező légkört

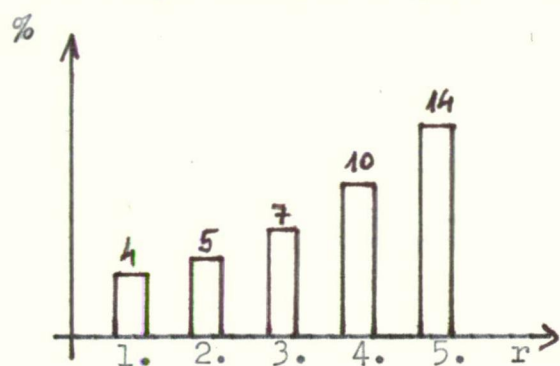
19. válasz

Örökösen kicsúszik az időből,
az óráit nem tudja megszervez-
ni

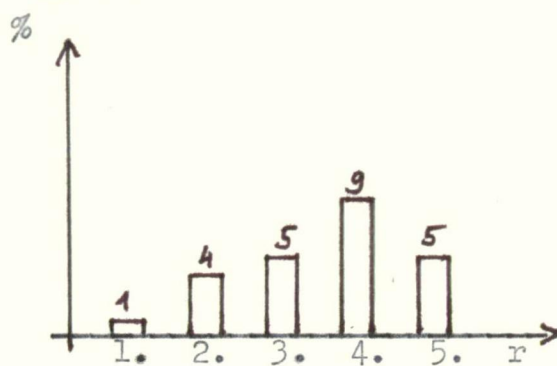
20. válasz

Módszerei megcsontosodtak,
nem tudja önmagát megújítani

18. válasz

Nem méltányolja a tanuló
igyekezetét

Tulajdonságok -melyekért nem szeretik a
diákok tanáraikat- szorosságának vizsgálá-
lata Spearmann-féle rangkorrelációs mód-
szerrel

	1.	2.	3.	5.	sorrendben	1.	2.	3.	5.
A	27	26	25	23	A	2	3	4	5
B	29	35	30	28	B	3	1	2	4
C	23	20	19	21	C	1	4	5	3
D	20	18	25	29	D	4	5	3	2
A-B	-1	2	2	1	/A-B/ ²	1	4	4	1
A-C	1	-1	-1	2	/A-C/ ²	1	1	1	4
A-D	-2	-2	1	3	/A-D/ ²	4	4	1	9
B-C	2	-3	-3	-1	/B-C/ ²	4	9	9	1
B-D	-1	-4	-1	2	/B-D/ ²	1	16	1	4
C-D	-3	-1	2	1	/C-D/ ²	9	1	4	1
					Σ	20	35	20	20

$$r_1 = 1 - \frac{6 \times 20}{6 \times 35} = 0,43$$

$$r_2 = 1 - \frac{35}{35} = 0$$

$$r_3 = 1 - \frac{20}{35} = 0,43$$

$$r_5 = 1 - \frac{20}{35} = 0,43$$

b./ Első-, másod- és harmadsorban nem szeretik tanáraikat a tanulók, mert...

Elsősorban a diákok azért nem szeretik tanáraikat -s erre 69 %-ban szavaztak legmagasabb számban 1. helyen-, mert "kivételez, osztályzataival beskatulyáz" /18/8/. Pedig a pedagógusnak "nincs erkölcsi joga arra, hogy ítéleteiben és értékeléseiben, bánásmódjában másra is tekintettel legyen, mint a gyerekek valóságos teljesítményeire, fejlődésének szükségleteire". /Pataki Ferenc, 1982/ Ezt az igényt támasztja alá a tanulók 17/16. számú "reálisak a tanár követelményei, teljesíthetők kérései" válasza adott 31 %-os "szavazata" is, amely rangsorban 3. helyen a legmagasabb számú.

235. sz. személy

"A gyerekek nagyon érzékenyek arra, ha a tanár kivételez és nem a tanuló tudása szerint osztályoz.

A jó tanuló is tévedhet, nemcsak a gyengébb, és ekkor a jó tanulóval nem lehetne elnézőbb a tanár. Ugyanúgy kellene bírálni, mint a gyengébbet".

E vélemény, melyet több tanuló is megfogalmazott, nem Békés megyei tünet; több pedagógiai kutatómunka /Veszprémi László, 1975/ igazolta, hogy a tanulók az objektív, a reális, rossz hangulattól mentes értékelést és osztályzást várják el tanáraiktól, ugyanakkor ezt nem mindig tapasztalják. Miben keresendőnek ennek az okai?

"A pszichológusok már nagyon korán felfedezték, hogy az embereket igen gyakran csak egy adat, csak egyetlen feltűnő tulajdonság alapján ítéljük meg, és ennek az egy tulajdonságnak szemszögéből befolyásoltan látjuk a többi tulajdonságait. Ez a haloefektus. Ilyenkor egy kellemetlen vonás miatt az egész embert alulértékeljük. Bizonyára ezen jelenség is közrejátszik, hogy a tanulók egyes tanáraiknál a kedvenc könnyű, kellemes szerepét élvezik, vagy súlyos, nehezen gyógyuló sebet szenvednek tanáraik igazságtalan elutasítása miatt". /Lénárd Ferenc, 1981/ A folyamatos rendszeres és igazságos tanári értékelés azért is elen-

gedhetetlen, mert hozzászoktatja a fiatalokat a közös, tárgylagos önértékeléshez. /A gimn-i nevelés és oktatás terve, 1978/

A megkérdezettek másodszorban /61 %-uk/ azért nem szeretik tanárukat, mert "tudja, de átadni, megtanítani már alig képes a tananyagot" /18/14/, ami összefügghet azzal, hogy sokszor a pedagógus számára a tanultak nem válnak személyiségének szerves részévé, hanem különálló, absztrakt életet élnek, és nem vezérlik a konkrét szituációk sorozatában folyó munkát. Tudása ellenére kiszolgáltatott a helyzetnek, a körülmények uralása helyett a körülmények uralják őt.

284. sz. személy

"A tanártól a diákok azt várják el, hogy megkönnyítse az otthoni tanulást. Tehát magyarázza el az anyagot, mert elolvasni mindenki tudja".

Ugyanakkor a képességek kifejlesztésének nincsen "királyi" útja. Egyetlen útja a megfelelő tevékenységek gyakorlása lehet /Lénárd Ferenc, 1981/, amiben az órai tanár-diák közös erőfeszítés a legcélravezetőbb indítás.

293. sz. személy

"Szerintem a legnagyobb hiba az, hogy a tanár tudja a tananyagot, de sajnos nem tudja leadni, és ez kicsit visszahúz a pedagógusi pályától. Én sem fogom tudni elmagyarázni az anyagot?"

Az eredményes oktató-nevelő tevékenység egyik alapvető feltétele, hogy a gyermekek az információkat ne csak felfogják, hanem meg is értsék. Ez keltheti fel érdeklődésüket, erősödik az ismeretszerzés motivációja.

A kíváncsiság kielégítése, a megértés öröme, az önálló teljesítménnyel járó megelégedettség szintjén is nagyon sok zökkenő és félreértés lehetséges, amely azután megzavarja az ismeretek rendszerezését /Pl.: más jelentéstartalmat vehet ki a tanuló az egyes elvont fogalmakból, másképp értelmez összefüggéseket, stb./

"Az oktatói interakcióban a jó tanár ezt könnyen észreveszi és tisztázhatja. Kialakíthatja a megfelelő oktatási légkört, amelyben a kommunikáció kétoldalúvá válhat: a tanulók egyrészt merik megkérdezni azt, amit nem értenek, másrészt gyakorlások és feladatmegoldások során feltett kérdésekkel elárulják azt, ami nem tisztázott". /Buda Béla, 1980/

Nagyon komolyan értékelik a diákok a "jól tanítást, az érthető magyarázatot" /48/7/ azt, hogy alapvető eszközzel - azzal, hogy "tud úgy is gondolkodni, ahogyan növendékei,... képes beilleszkedni a tanulók gondolatmenetébe" /Galicza János, 1981/ - helyesen tud élni a pedagógus, amit a /18/7/-es válaszcra adott 66 %-os és a /18/12/-es "követel, de ő maga keveset nyújt tanítványainak" válaszcra adott 1 %-os "szavazatok" is igazolnak.

A meglévő pedagógiai /kommunikatív, konstruktív, szervező/ képességek vonzó hatását emelik ki az alábbi tanulói visszaemlékezések is.

223. sz. személy

"Szimpatikus egyéniségén kívül követendő tudása, közvetlensége anyag-átadási képessége és művészi tehetsége vonzott".

"A művészi megismerés emberi kifejezésmód is. A felnövekvő nemzedéknek iránytűt kell adni ahhoz, hogy a művészet fejlődését -mint alkotók, vagy befogadók- értsék, támogassák" /Koncz János, 1980/

271. sz. személy

"Óráin mindig lelkesedéssel beszélt, sohasem unatkoztunk vele".

324. sz. személy

"Vonzó volt tanárain elszántsága, önfeláldozó munkája, amivel igyekeztek megértetni az anyagot".

331. sz. személy

"Nem csak az ismeretanyagot sajátíttatták el kiválóan velünk, hanem kötelességtudásra, kitartásra is neveltek".

333. sz. személy

"Mindig kiváló előadásmódja és kedves szokásai ragadtak meg".

109. sz. személy

"Szerettem tanáromat, mert feladattudattal, kötelességérzettel rendelkezett".

Az összefüggések felfedezése mind-mind fokozzák a tanulók munkakedvét, elősegítik, hogy az igazi tudáshoz jussanak.
/Lénárd Ferenc, 1981/

334. sz. személy

"A pedagógus feladata az, hogy nevelje, tanítsa a tanulókat, nem pedig az, hogy elhaddarja az anyagot"

89. sz. személy

"Fontosnak tartom, hogy a tanár úgy követelje az anyagot, hogy meglegyen az erkölcsi alapja erre. Ezalatt azt értem, hogy adja le az anyagot. Nem szeretik a diákok azt a pedagógust, akinek az óráját végigbeszélgetik és azután követeli az anyagot".

291. sz. személy

"Egy tanár ne csak tudja a tananyagot, hanem el is tudja magyarázni értelmesen, világosan. Ha ezt nem teszi, szerintem nincs is joga az adott témát visszakérdezni".

Ha a tanár "leadja" az órát, akkor a "tanuló munkájának egy részét maga a pedagógus végzi el ahelyett, hogy lehetővé tenné a tanulók tevékenységének minél nagyobb méretű kibontakozását; munkájának eredménye nem lesz megfelelő minőségű. Az elmaradt sikerélmény egyénileg a pedagógusra is rossz hatású és az oktató-nevelő munka általános célkitűzésének megvalósulását is gátolja ezen a területen".
/Lénárd Ferenc, é.n./

A tanulói vélemények is nélkülözhetetlenek tartják a pedagógus konstruktív képességeinek meglétét, azt, hogy széleskörű tárgyi tudását megfelelően alkalmazva át tudja strukturálni a tananyagot úgy, hogy a nehezen érthetőt érthetővé, a bonyolultat egyszerűbbé varázsolja. /Komoly Judit, 1981/

Ugyanakkor a megértés hatásfoka sok egyéb körülményre vezethető vissza. Ezek közül az egyik bizonyosan az, hogy a tantárgyak felépítésükben nem vetnek számot a megértési nehézségekkel. Ha figyelmen kívül hagyjuk az érzelmi tényezőket /pl. a tantárgy iránti érdeklődés hiánya, tanulási motivációk elégtelensége, a figyelem összpontosítását zavaró érzelmi és indulati állapotok/, a kognitív folyamatok hatásfoka erősen visszaesik.

Harmadsorban a "nem szeretem a tanárt" indokaként 54 %-ban jelölik a tanulók, hogy "hangulatember, egyszer így, máskor úgy követel" /18/7/.

269. sz. személy

"A tanárnak a személyes gondjait, hangulatát nem lehet az osztály elé vinni".

Ezt az egyöntetű véleményt húzza alá a /18/11/-as kontrollválaszra adott 1 tanulói szavazat is, amely szerint rajta kívül ezért a tulajdonságáért egyetlen tanuló sem szereti tanárát. Ugyanakkor a "szigorú, következetes, mégsem durva" /18/2./ pedagógust 33 %-uk szereti a rangsorban legmagasabb "szavazattal" 1. helyen jelölve. Összességében azt mondhatjuk, hogy az igazi pedagógus belülről motivált, szereti pályáját, nemcsak a szaktárgyában képzett, hanem emocionálisan érett, szociálisan, mentálisan egészséges, vagy legalábbis kontrollált személyiség, akinek saját problémái nem zavarják meg sem tanítási munkáját, sem a növendékekkel való barátságos, tárgyias és jóindulatú kapcsolatát /G. Donáth Blanka, 1977/.

c./ A tanár-diák viszonyról alkotott vélemények értelmezése

"A tanulói személyiség növekvő autonómiája és emancipálódása arányában át kell alakítani a tanár-diák viszony szerkezetét olyképpen, hogy a szakadatlanul növekvő önállóság, a felelősség, az önművelési igény és az egyenlőség-elvű munkatársi-közösségi viszony felé fejlődjék". /Pataki Ferenc, 1972/ Ez fogalmazódik meg a diákok "nem tudja megérteni a tanulókat" /18/1./, "bizalmatlan, fenntartásai vannak tanítványaival szemben" /17/5/ válaszainak magas

71 %-os arányából, ugyanakkor abból, hogy 88 %-uk várja tanárától, hogy "együtt tudjon érezni diákjaival" /17/1/, "nem prédikál, mégis jól nevel, tud hatni" /17/3/, "bizalmas dolgokkal is felkereshető, segítőkész" /17/4/.

Érdekes e számadatok nagyságrendjén elgondolkoznunk annál is inkább, mert már 1970-ben és 1977-ben -Pataki Ferenc /1970/ "A fővárosi középiskolások társas világa" című tanulmányának és G. Donáth Blanka /1977/ középiskolások körében végzett vizsgálatának egybehangzó eredménye az volt, hogy - a fiatalok bizalmi személyei között a pedagógusaik előfordulása igen kismértékű, ami meglehetősen nyugtalanító és aggasztó fejlemény.

"Elsősorban azért, mert arra utal, hogy az iskola túlságosan személytelen, intézményszerű jelleget öltött, s a nevelők személyes vonzása, a diákokkal teremtett sokoldalú kontaktusa elégtelen. Az olyan iskolarendszer pedig, amely nélkülözi a nagy hatású, bizalommal övezett nevelői személyiségeket, csupán korlátozottan érvényesítheti a maga sajátos, kifejezetten nevelési funkcióit".

/G. Donáth Blanka, 1977/

E tényeket illetően vizsgálatunk fenti számadatait figyelembe véve -a tanulók igénye ellenére- még 1982-ben sem tapasztalható változás.

Pedig a nevelés alapvető feladata, hogy a fiatalok a családi élettel, a magánélettel kapcsolatos kérdéseikre is kapjanak választ tőlünk, tanáraiktól. Ehhez azonban egyrészt "készülnünk" kell, másrészt meg kell nyernünk e területen a fiatalok bizalmát. /Koncz János, 1980/ Tudnunk kell ugyanakkor, hogy a fiatal "feltehetően nemcsak arra reagál amit a pedagógus mond, hanem arra is, hogyan mondja. Ebből következik, hogy a viselkedés szabályozásának van egy rejtett metakommunikatív dimenziója, melyben a személyiség spontánul tájékozódik.

/Buda Béla, 1980/

Az "emóciókkal bevont" tanár-diák kapcsolatban minden interakció fontosabbá válik. Finomabb szabályozás kapcsolódik be: egy szó, egy fejcsóválás, tekintet vagy pusztá jelenlét hatékonyabb lesz, mint korábban a súlyos büntetés. /Komoly Judit, 1978/ Mi tehát a tanár-diák kapcsolat "veleje"? Simon Gyula szavai szerint: "a megértés, a bizalom, a szeretet a gyermek iránt, a problémával való azonosulás a pedagógus hivatás lényege". /Hegedüs András, 1976/

d./ A tanár személyét jellemző állandó jegyek

Különös figyelmet érdemel, hogy mily energikusan utasítja el a diákközvélemény a laza, álhumánus, negatív értelemben vett liberális nevelői magatartást, a népszerűség és a diákokhoz való közelkerülés olcsó módjait és formáit, mint amire a 18/6., 18/10., 18/8., 7., 5. és a 18/13 válaszok utalnak.

	1.	2.	3.	4.	5.	Ossz.	
						fő	%
18/6	2	2	7	3	⑧	22	9
18/10	1	-	-	-	-	1	0
18/8	49	45	38	15	30	177	69
18/7	23	38	25	32	22	140	54
18/5	1	3	2	5	⑥	17	7
18/13	1	-	-	-	-	1	0

X.1. táblázat

105. sz. személy

"Nem jó, ha a tanár az egyik órán szigorú, a másik órán csak beszélget. Ne keverje össze a családi életét a munkahellyel".

93. sz. személy

"Az ember magánéletének nem szabad kihatnia munkájára".

Mint a válaszok is igazolják, a tanulók követhető emberi mércét, magatartást várnak tanáraiktól. "A tanár-diák kap-

csolatnak mintegy modellként kell szolgálnia a tanulók szociális viselkedéséhez, közvetlenül kell hatnia a közösségi életre". /G. Donáth Blanka, 1977/

"A szociális tanulás, az egymással való viselkedés kultúrája nem azonos semmiféle "illemtannal, hanem az udvariasságig és tapintatig bezáróan nagyrészt az igazi felelősségtudatra és a minél több területre kiterjedő konstruktív együttműködésre vonatkozik. E készségek átadása elsősorban nem verbális, hanem tapasztalati úton áll elő, követésre alkalmas modellt kíván. Ehhez az kell, hogy maguk a nevelők emeljék saját interperszonális viselkedésük színvonalát és tudatossági fokát.

E korszerű követelmény azonban egyenlőre meghaladja, ha nem is a pedagógusok képességét, de mindenesetre a tanárképzés jelenlegi szintjét! A kérdés tehát összetett: a tanár-diák kapcsolatban megnyilvánuló kölcsönhatásokon kívül és még azt megelőzően érinti a pedagógusképzés, illetve a pedagóguspályára való kiválasztás, a pályaszелеkció kérdését is. /G. Donát Blanka, 1977/

A pedagógus szakmai hozzáértésének együtt kell járnia magas erkölcsiséggel, mély emberséggel. Ugyanakkor ezek a normák nem zárják ki a humort, a tréfát és a vidámságot /17/6/. Sőt a "humor különböző megnyilvánulásai sajátos komplexitások és sajátos értékhierarchiák érzékeltetését, a konfliktusok könnyed "vértelen" megoldását teszik lehetővé". /Galicza János, 1981/ Mindezt a tanulók talán fokozottabban igénylik /vizsgálatunkban 34 %/, mint ahogy tanáraik gondolnák.

Legalább annyira fontos -de ezt inkább a pedagógusok érzik- a "kedvesség és tapintat" /17/8/ a tanulók irányában. Ennek meggyénk gimnáziumi tanárai vagy nem lehetnek híján, mivel a tanulók válaszában -lévén ez természetes számukra, mint a tanár iránti szeretet egyik feltétele-, csak 3 %-ban jelenik meg igényelt motivumként. Vagy azért ilyen alacsony az a számarány, mert a diákok értékhierar-

chiájában ez a pedagógus tulajdonság a 14. helyen van. Ezt a feltételezést támasztja alá a tanulók 38 %-ának az a véleménye, hogy nem szereti a pedagógust, ha "türelmetlen, mindjárt ideges lesz" /18/2/, amit bizonyára tapasztalataikra épít etten fogalmaztak meg.

Említésre számottartó a pedagógus külső megjelenése is. Bár ezt az igényt a diákoknak csak 5 %-a fogalmazta meg pozitív formában /17/7/, de a /18/9/-ban levő egyéb megjegyzéseknél néhány tanuló /3 %/ szintén említi kifogásként a hanyag tanári külsőt.

117. sz. személy

"A tanárnak mindennapi dolgokban pl. az öltözködésben is példát kell mutatnia".

Ugyanakkor az "engedékeny, mindenre rá lehet venni /18/6/ és a /18/20/-as kontroll-választ, továbbá az "önkitárulkozó, állandóan magával van elfoglalva" /18/5/ és a "nem avatkozik bele dolgainkba, ő nem irányítgat, de leadja az anyagot" /18/13/ válaszokat a tanulók főként ötödsorban és pusztán 9-0 %-ban és 7-0 %-ban említik, ami a másik két magatartással szemben sokkal kisebb mértékben jellemző -a tanulók véleménye szerint- megyénk gimnáziumi tanáira.

e./ A személyes kvalitáson alapuló tanári tekintély

"A diákok egyre inkább csupán a teljesítmény és a személyes kvalitások bázisán nyugvó tekintélyt méltányolják az intézményesített és deklarált tekintélyek helyett". /Pataki Ferenc, 1982/ Hogy ez a megállapítás megyénk diákjainak véleménye is, azt a

"közömbös, nem érdeklődik a társadalmi kérdések iránt" /18/3/,

"általánosan művelt szakműveltsége mellett" /17/13/

"folyamatosan képzi magát, olvasott" /17/14/

"tudja, de átadni, megtanítani már alig képes a tananyagot" /18/14/

"csak leadja az óráját, szaktárgyain kívül másról
nem tud beszélni" /18/15/,
"érthető a magyarázata, jól tanít" /17/11/,
"reálisak a követelményei, teljesíthetők a kérései"
/17/16/,
"felelősséget érez munkája iránt" /17/15/

válaszokra magas %-ban adott "szavazatok" is igazolják.

	1.	2.	3.	4.	5.	fő	Ossz %
18/3	1	4	3	8	7	23	9
17/13	10	8	20	21	21	80	31
17/14	2	4	8	5	11	30	12
18/14	55	41	30	21	9	156	61
18/15	6	8	18	22	34	88	34
17/11	63	49	29	15	14	170	66
17/16	13	11	17	21	17	79	31
17/15	39	31	20	12	7	109	42

X.2. táblázat

Lényeges -pedagógussal szemben támasztott- követel-
ménynek tartják /40 %-ban jelölték/ továbbá azt, hogy "fel-
lehet rá nézni emberi tulajdonságai miatt" /17/5/. S mint-
egy ebből következik, de a tanulók által sorrendben elő-
rébb állított /44 %-os/ az a kritérium, hogy a tanár "min-
den tanítványával találja meg a hangnemet" /17/17/. Mint
ahogy Juhász Gyula írta: A tanárt nem a pápaszem, a notesz
és a tekintély teszi, hanem a lélek, és az értelem csodá-
latosan egyesült fogékonysága a gyermek álmai és vágyai
iránt". /Hegedüs András, 1976/

Ezek a követelmények teszik lehetővé, hogy a tanulók ne
csak a "nevelés tárgyai" hanem mindenkor "élethelyzet"
részesei legyenek. Ehhez kooperatív-munkatársi és egyenlő-
ségelvű közösségi viszonyra van szükség tanár és diák kö-
zött.

Mi ennek a feltétele? Az, hogy a "pedagógus kétségtelen
fölénye.... elsősorban a nevelői személyiségben rejlő ha-
talmi forrásokban - a hozzáértésben, a sokoldalú kontak-
tusban, nyíltságban gyökerezzenek". /Pataki Ferenc, 1982/
Továbbá a fejlett empátia, amely nemcsak jó nevelővé, ha-

nem jó oktatóvá is tehet valakit, "hiszen gyakran a tantárgyhoz való viszony ott dől el, hogy mennyire sikerül a tárgyat megértetni és elsajátíttatni". /Buda Béla, 1980/

f./ A tanár kontaktusteremtésének, szervezéseinek, módszereinek jegyei

A tanári hozzáértés kritikája fogalmazódott meg a tanulóknak a

"módszerei megcsontosodtak, nem tudja önmagát megújítani" /18/20/,

"örökösen kicsúszik az időből, az óráit nem tudja megszervezni" /18/19/

"nem tudja biztosítani a tanuláshoz a kedvező légkört" /18/17/,

és "be tudja osztani az időt, az órát jól szervezi" /17/19/,

válaszokra adott 39 %, 22 %, 34 % és a 16 %-os "szavazatok" formájában is.

109. sz. személy

"Sok pedagógus nem foglalkozik a szaktárgyán kívül más kérdésekkel. Ez alapvető hiba, mert ezt a tanulóra is igen gyakran átviszi. Szereti a dolgoknak a könnyebb oldalát megfogni, s így 20 év múlva is ugyanígy adja le az anyagot".

224. sz. személy

"Nem szeretem a kivételezéseket, a skatulyákat, és azt hogy az óra 55 percig tart 45 helyett".

87. sz. személy

"Nem jó, ha a tanár szakadékot épít maga és diákjai közé".

97. sz. személy

"A legsérelmesebb a diáknak, ha nem méltányolják az igyekezetét és a tanulásra fordított idejét. Bizonytalan "hát-hát" szóval illetik a feleletet és a választokat, ez lehangolóan hat".

A pedagógus csak a tanítási órán mutatott teljesítményre fogékony. Figyelmetlenül megy el a tanulói ambíció, szándék és törekvés mellett. Nem fordít kellő gondot a tanulók egyéni elismerésére, teljesítményük, viselkedé-

sük és élményeik figyelemmel kísérésére.

Hiányzik a tanulókkal szembeni élő, emberi kapcsolata. Ezt a megállapítást igazolja Veszprémi László: Értékelés, osztályzás, vizsgák című munkája is, amelyben szintén középiskolások alkotnak véleményt tanáraik értékelő magatartásáról. Tökéletesebb objektivitásra törekvésre van szükség; a tanulói érdeklődést és képességeket differenciáltabban kellene tükröznie az értékeléseknek és osztályzatoknak.

Nem szabadna a feleletet az óra légkörének és egyéb, tanár által produkált lélektani szempontoknak /tanári hangulat, bántó, sértő, csipős megjegyzések/ befolyásolni. /Veszprémi László, 1975/

A pedagógiai célok elérésében nélkülözhetetlen szerepe van a tanár fejlett kontaktusteremtő képességének. Ezt igazolják a vizsgált tanulói

"nem méltányolja a tanuló igyekezetét" /18/18/,

"örül, ha gyengébb tanítványa eredményt ér el" /17/12/

és "serkenteni tud a jobb eredmény elérésére" /17/18/

válaszok 25 %-os, továbbá /26+21/ % = 47 %-os jelölései is.

Összességében a tanulói válaszokból az derül ki, hogy a munkáját hivatásnak érző, megfelelő szaktudású és azt átadni képes pedagógust tudnak szeretni megyénk pedagóguspályára készülő fiataljai. Ugyanakkor őszinte, megfontolt kritikájuk nem hallgatja el a meglevő negatív tanári tulajdonságokat sem.

230 sz. személy

"Ha egy tanárt a diákok nem szeretnek, annak oka a pedagógus egyéniségében keresendő".

"Tanáraim pozitív vonásait elsősorban szakmai felkészültségükben, nem pedig egyéniségükben, emberi tulajdonságaikban látom".

124. sz. személy

"A jó tanár meg tudja tartani a "tisztos távolságot" a diákjaitól, de ugyanakkor bizalommal lehet hozzá fordulni. Nem csak büntetni, hanem jutalmazni is tud".

Kérdés, sikerül-e a tanulóknak e fenti tényezőket önmagukba beépíteni, illetve a negatívak személyiségükbe ágyazódását megakadályozni. Mert a pedagóguspályára készülésnek mindez igen fontos láncszeme.

A kérdőív által sugalmazott gondolatok tovább élnek a tanulók kötetlen megjegyzéseiben, melyekre a kérdőív utolsó pontja: "Mi jutott még eszedbe?" adott kellő bátorítést.

Arra kívánta ösztönözni a tanulókat -ami viszonylag keveseknél sikerült-, vessék papírra a téma által kiváltott gondolataikat. Akik megtették, úgy tűnik, az elkötelezettség, az értékelő tenniakarás hangján szóltak. A pályaalkalmasság és rátermettség igénye fogalmazódik meg az alábbi véleményekben is:

281. sz. személy

"Jobban kellene foglalkozni azzal, hogy a pályaalkalmasságot megismerjük. Sok, igazán nem pedagógusnak való ember lesz pedagógus. Később ennek szerintem hátrányos hatása lesz".

304. sz. személy

"Hasznos volna a "Hogyan készülsz a pedagóguspályára"? kérdést már II. III. osztályban feltenni. Így már korábban olvashatnának és figyelemmel kísérhetnének pedagógiai témájú irodalmat rádió- és tv műsort a fiatalok".

297. sz. személy

"Legtöbben azért mennek pedagógusképző intézménybe, mert a tantárgy amiből éppen jók, oda felvételi tantárgyul szolgál".

288. sz. személy

"Szerintem jó lenne, ha minél hamarabb, pl. már első osztályban is tájékoztatnák a diákokat e pálya kevésbé látványos oldaláról, óralátogatásokat és beszélgetéseket szerveznének e "szakma" megismerésére".

233. sz. személy

"A pedagógus pályára talán nem eléggé készítik fel a diákokat, a leendő pedagógusokat. Sokan vannak, akik a saját szakjukon kívül nem törődnek mással, így a gyerekekkel sem. A pedagógusban lenni kell egy

kis pszichológiai képességnek, ezzel a felmerülő problémákat talán könnyebben és reálisabban oldaná meg".

240. sz. személy

"Nagyon jó az, ha a pedagóguspályára készülőknek mélyebben bemutatják a hivatás követelményeit. Szerintem még mielőtt valaki jelentkezne valamilyen pedagógusképző intézetbe, előtte alkalmassági vizsgán kellene résztvennie, hogy önmaga még biztosabban meggyőződjön a pályaalkalmasságáról".

274. sz. személy

"Az adott tantárgyakból való felvételi vizsga mellett igen jónak tartom az óvónőképzőben szokásos ún. alkalmassági vizsgát".

84. sz. személy

"Szükséges volna olyan programokat összeállítani a középiskolások számára, amely a pedagóguspályát segítené megismerni.

A tanulói elszántság, a pálya iránti elkötelezettség érzése és a realitás igénye csendül ki az alábbi mondatokból is:

97. sz. személy

"Az biztos, hogy később újrakezdeném, ha nem vennének fel".

99. sz. személy

"Kiváncsi vagyok arra, hogy ha pedagógus leszek, meg tudom-e majd valósítani azokat az elvárásokat, megfelelek-e majd azoknak a követelményeknek, amit e kérdőívre beírtam".

Minden gondolat a pedagógus személyisége köré fonódik, a tőle elvárt követelményeket fogalmazza meg. Azt, hogy "a pedagógusnak alkalmassá kell magát tennie arra, hogy a tanulóiban fel tudja kelteni az őket érő tömör információ, kommunikáció integrálására, összeegyeztetésére, sőt rendszerezésére való vágyat, a rendteremtés, a lehetőleg mindent helyretevés szükségletét" /idézi Harsányi Istvánt Koncz János, 1980/

XI.

Hogyan készülnek választott pályájukra a vizsgálatban résztvevők

Sok élethelyzet, momentum van, amely felkeltheti a választó fiatal érdeklődését valamely pálya iránt. Még több azonban azon lehetőségek száma, amely segít a pálya főbb jellemzőinek megismerésében. Felmerült-e ez az igény a vizsgált tanulóknál? Ha igen, mely módszerek segítségével készültek tudatosan a pedagóguspályára? Ezt a 20. kérdőívi kérdés válaszai alapján rögzítettük.

A populáció 89 %-a gondolt arra, hogy a középiskolai megfelelő helytálláson kívül egyéb, esetleg több módon is hasznos volna a pályára készülni. Sok segítséget éreznek a tanulók a tv és a rádió pedagógiai jellegű adásaiban. 88 %-uk említi meg e két tömegkommunikációs eszköz pozitív hatását. A tanulók fele rendszeresen olvas pedagógiai szaklapot, illetve könyvet. Összességében az előbbieknél kevesebb tanuló /40 %/ említi -első helyen azonban a legmagasabb létszámban /85 fő/- az ifjúsági, mint pedagógiai funkció pályára készítők fontosságát.

Miben rejlik ezen önművelő formák jelentősége? A tanulói válaszok szerint a pedagógus személyiségtényezők megismerésében, önmaguk személyiségének csiszolásában, abban, hogy -a tanulók válaszait idézve-

82. személy válasza:

"Még mérhessem önmagam: tudok-e hatni az embertársaimra".

79. sz. személy válasza:

"Tapasztalatot szerzek a szervezésben, kiállításban /KISZ, ifjúsági, úttörőtábor/, lehetőségem van megfigyelni, alkalmas vagyok-e ilyen feladatokra".

98. személy válasza:

"minél több ismeretet gyűjtök a gyermekek és az emberek lelki világáról, érzéseiről és gondolatairól, hogy megérthessem őket".

99. személy válasza:

"sok olyan cselekedetre, emberi megnyilvánulásra felfigyelek és azt értékelni tudom, ami eddig teljesen közömbös volt számomra, vagy észre sem vettem /pszichológiai szakkör/".

85. sz. személy válasza:

"Megismerkedve a pályával, össze tudom hasonlítani a látottakat, hallottakat és olvasottakat, összegezni tudom, mi a jó és mi a rossz, ezzel csiszolódom".

Összességében a felsorolt önművelő formák jelentősége a nevelői hivatástudat ébredésében, az ezzel kapcsolatos kérdéseken való gondolkodásra készítésben, a nevelő-növendék pedagógiai viszonyának felelős kapcsolatként való értelmezésében, azaz a pályára való érzelmi hangolódásban, majd pedig az azzal való azonosulásban nyilvánul meg. Ennek tudatosításában tehetnek sokat középiskoláink, amikor az oktató-nevelő munka során "életközelségbe" engedik tanítványaik számára a pedagógiai hivatást.

XII.

A felvételi vizsgák eredményességének elemzése a vizsgált tanulók szemszögéből

Az 1982/83-as tanévben a vizsgálatban részt vett tanulók további életútjának alakulásáról információt gyűjtöttünk volt iskolájukban.

Eszerint a kérdőívet eredetileg kitöltő 257 Békés megyei fiatal közül 140-en /55 %/ tettek sikeres felvételi vizsgát a terveik szerinti pedagógusképző intézetben. Ezen túlmenően 3 tanuló /1 %/ átirányítással került ilyen jellegű felsőoktatási intézménybe.

1./ Milyen a felvételt nyert tanulók nemenkénti bontása a pályázókkal összehasonlítva?

	pályázó	felvett	felvettek aránya a pályázók %-ában
	tanuló		
Összesen	257	143	55,6 %
ebből fiú	38 15 %	21 15 %*	55,2 %
leány	219 85 %	122 85 %	55,7 %

XII.1. táblázat

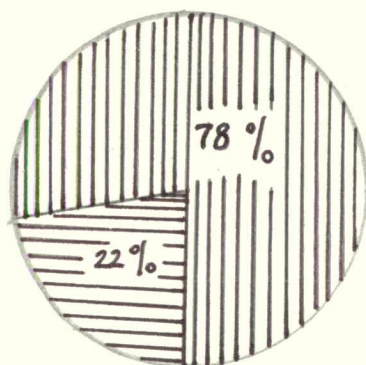
Az összes pályázó fiú-leány bontása ugyanolyan %-os megoszlást mutat, mint a felvett fiataloké. / Σ /

A felvettek aránya a pályázók %-ában 55,6 %. Ettől a nemenkénti bontás csak igen piciny eltérést mutat a leányok javára. Ez a pálya elnőiesedése megakadályozására tett kezdeti törekvésnek is az eredménye lehet, illetve a tanulók megfelelése ilyen arányú volt.

Tehát megállapítható, hogy megyénk viszonylatában a felvételi vizsgán a nemek megkülönböztetése -s ezáltal a pálya "férfiasítása"- nem volt jellemző.

2./ Milyen a felvételt nyert fiatalok várható mobilitásának alakulása?

Vizsgálódásunkat a II. fejezet elvei szerint végeztük. Megállapításainkat az alábbi kördiagram szemlélteti.

 vertikális mobilitás 78 %-a/ mutat.
 horizontális mobilitás 22 %-a/ mutat.

XII.1. ábra

Ez azt jelenti, hogy míg a horizontális esély mobilitást mutató pályázók 70 %-a, addig a vertikális esély mobilitást mutatóknak 53 %-a nyert felvételt megyénkbeli pedagógusképző intézménybe 1982/83. tanévre. Tehát a vertikális mobilitás továbbra is gondot tükröz.

Ha ezt összehasonlítjuk a terveket reprezentáló diagrammal /18. oldal/, azt tapasztaljuk, hogy míg a horizontális esély mobilitású 47 főből /ez a vizsgálatban résztvevők 18 %-a/ 32 /ez a felvettek 22 %-a/ nyert felvételt, addig vertikális mobilitást a 210 /ez az összlétszám 82 %-a/ vertikális esély mobilitású tanulókból csak 111 fő /ez a felvett létszám

A vertikális mobilitást mutatóknál a várható esély mobilitáshoz hasonlóan

Egylépcsős		Kétlépcsős		Háromlépcsős		Néglépcsős		nem vizsg.	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
30	21	17	12	41	29	13	9	10	7

XII.2. táblázat

legmagasabb %-ban a háromlépcsős mobilitás figyelhető meg. Ők a háromlépcsős esély mobilitású vizsgálati személyek 51 %-át jelentik.

Figyelemre méltó a néglépcsős esély mobilitású 21 főből a 13 személy sikeres felvétele /62 % közel áll a horizontális mobilitást mutatók 70 %-os felvételi arányszámához/, ami azt tükrözi, hogy a szülő iskolai végzettségétől függetlenül is lehet a jó képességekhez társuló "vasszorgalommal" felsőfokú tanintézet hallgatójává válni. Ezen fiatalok közül legtöbben /38 %/ tanárképző és tanítóképző főiskolán, valamint óvónőképző intézetben /15 %/ folytatják tanulmányaikat.

A19. oldalon lévő II.1.sz. táblázattal összehasonlítva ez azt jelenti, hogy a néglépcsős esély mobilitású pályázók közül 3-3-an, illetve 2-en nem nyertek felvételt a fent jelzett pedagógusképző intézményekbe.

Az egyetemre jelentkező tanuló sikeres felvételi vizsgát tett.

A nem vizsgált esély mobilitású fiatalok /15 fő/ közül 10-en nyertek felvételt pedagógusképző intézménybe.

2/a. A felvételt nyert tanulók lakóhely szerinti megoszlását összehasonlítva a pályázók megoszlásával

pályázó						felvételt nyert					
városi		nagyközs.		falusi		városi		nagyközs.		falusi	
fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
98	38	74	29	85	33	52	36	33	23	58	41

XII.3/a. táblázat

és a felvételt nyertek megosztását pályázók %-ában

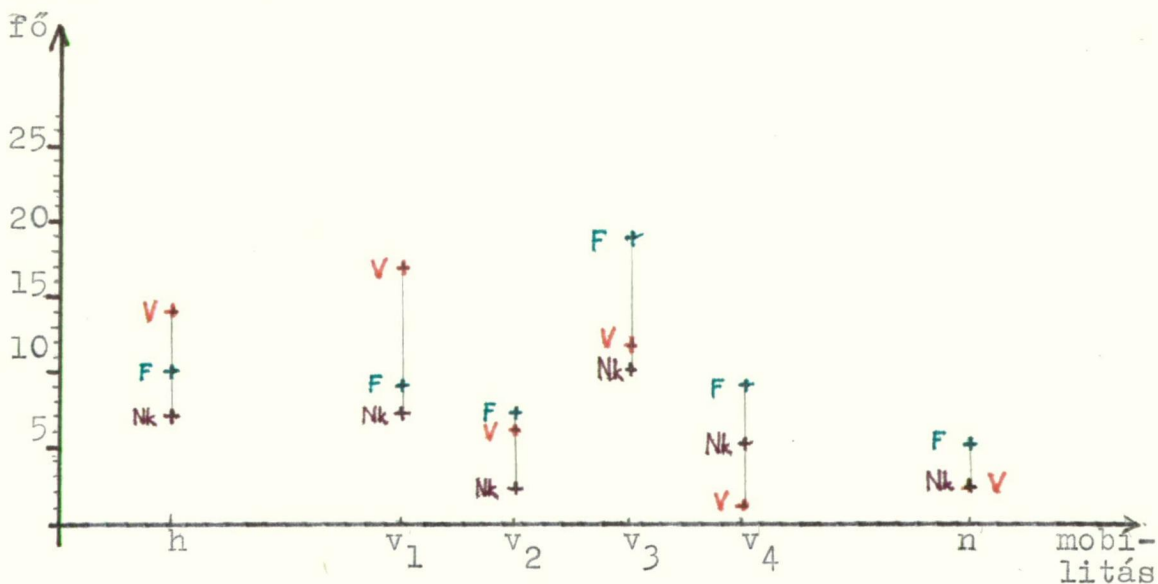
városi	nagyközségi	falusi
tanulók		
53 %	45 %	68 %

XIII. 3/b. táblázat

vizsgálva megállapítható, hogy a faluban élő fiatalok számára sikerült legeredményesebben a felvétel a pedagógusképző intézményekbe.

Megjegyzendő azonban, hogy az óvónőképző, tanítóképző és kisebb mértékben elsősorban főiskolai jelentkezésre vonatkozik és legkevésbé egyetemi tanulmányok folytatására.

Mindezt a lakóhelyi bontásban, mobilitásuk függvényében is szemléltetjük.

h: horizontális mobilitás

v₁: egylépcsős mobilitás

v₂: kétlépcsős mobilitás

v₃: háromlépcsős mobilitás

v₄: néglépcsős mobilitás

n: nem vizsgálható mobilitás

A függőleges tengelyen a tanulók számát tüntettük fel a %-os megoszlásuk helyett, mert kicsiny abszolút számok miatt az utóbbi pontatlanabb szemléltetést biztosítaná.

V: város

Nk: nagyközség

F: falu

XII.2. ábra

Legnagyobb mértékű horizontális és egylépcsős vertikális mobilitást a városban lakó tanulók mutatnak /14 fő, ill. 17 fő/, ugyanakkor érdekes módon mindkét esetben /h, v₁/ ők et a falusi tanulók követik /10 fő, ill. 9 fő/, míg a nagyközségek száma e két mobilitási csoportban azonosan a legalacsonyabb.

A legnagyobb tanulólétszámot érintő háromlépcsős vertikális mobilitást a falusi tanulók érték el, ami azt igazolja, hogy a mezőgazdaságot elhagyók aránya igen erősen megnőtt. Ennek okai között Andorka Rudolf megállapításai szerint "a magyar mezőgazdasági népesség helyzetének alapvető megváltozása, javulása a legdominensebb". /Andorka Rudolf, 1982/

A faluból elkerülő egylépcsős és négylépcsős mobilitást mutató tanulók száma azonos. Az egylépcsős kategóriában ez a szám közepes mértékűnek számít, ami arra enged következtetni, hogy a falusi érettségizett -valószínű többnyire szellemi dolgozó- szülők gyermekeinek családjuk presztizsét tovább emelő pályaválasztása realizálódik a felvételükben.

A négylépcsős csoportban viszont ez a tanulólétszám a legmagasabb, ami a fenti megállapítást méginkább alátámasztja.

Hogyan korrelál a felvett tanulók összessége a lakóhelyük szerinti megoszlásukkal, továbbá a településtípusonkénti megoszlásuk egymással?

A felvett tanulók mobilitásának
lakóhely szerinti bontása

mobilitás	város	/y/	nagyközség	/z/	falu	/f/	összesen	/x/
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
h	14	27	7	22	10	17	31	22
v ₁	17	33	7	22	9	15	33	23
v ₂	6	12	2	6	7	12	15	10
v ₃	12	23	10	31	19	32	41	29
v ₄	1	2	4	13	9	15	14	10
	2	3	2	6	5	9	9	6
össz.	52	100	32	100	59	100	143	100

Korrelációs számítás

mobili- tás	megye			város			nagyközség			falu		
	x/%	$\bar{x}/\%$	$x-\bar{x}=d_x$	y	\bar{y}	d_y	z	\bar{z}	d_z	f	\bar{f}	d_f
h	22		5	27		10	22		5	17		0
v ₁	23		6	33		16	22		5	15		-2
v ₂	10	17	-7	12	17	-5	6	17	-11	12	17	-5
v ₃	29		12	23		6	31		14	32		15
v ₄	10		-7	2		-15	13		-4	15		-2
n ⁴	6		-11	3		-14	6		-11	9		-8

össze-
sen

100

100

100

100

n = 6

	d_x^2	d_y^2	d_z^2	d_f^2
	25	100	25	0
	36	256	25	4
	49	25	121	25
	144	36	196	225
	49	225	16	4
	121	196	121	64
Σ	424	838	504	322

$$s_x = \sqrt{\frac{424}{5}} = 9,2$$

$$s_y = \sqrt{\frac{838}{5}} = 12,94$$

$$s_f = \sqrt{\frac{322}{5}} = 8,02$$

$$s_z = \sqrt{\frac{504}{5}} = 10,03$$

$d_x d_y$	$d_x d_z$	$d_x d_f$	$d_y d_z$	$d_y d_f$	$d_z d_f$
50	25	0	50	0	0
96	30	-12	90	-32	-10
35	77	35	55	25	55
72	168	180	64	90	210
105	28	14	60	30	8
154	121	88	154	112	88
Σ 512	449	305	473	225	351

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n d_1 d_2}{(n-1) s_1 s_2}$$

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^6 d_x d_y}{(n-1) s_x s_y} = \frac{512}{5 \times 9,2 \times 12,94} = 0,86$$

Tehát a városban lakó felvételt nyert tanulók száma szorosan összefügg a megyéből pedagóguspályára felvett összes tanuló létszámával.

$$r_{xz} = \frac{449}{5 \times 9,2 \times 10,03} = 0,973$$

A nagyközségi tanulólétszám is magasan korrelál a megyei ugyanilyen létszámmal.

$$r_{xf} = \frac{305}{5 \times 9,2 \times 8,02} = 0,826$$

Az előbbi megállapításunk a faluban élő tanulókra is ugyanúgy érvényes.

$$r_{yz} = \frac{473}{5 \times 12,94 \times 10,03} = 0,728$$

A városi és nagyközségi tanulólétszám korrelációja közepes mértékű.

$$r_{yf} = \frac{225}{5 \times 12,94 \times 8,02} = 0,433$$

A városi és falusi felvételt nyert tanulók létszáma nem mutat összefüggést.

$$r_{zf} = \frac{351}{5 \times 10,03 \times 8,02} = 0,872$$

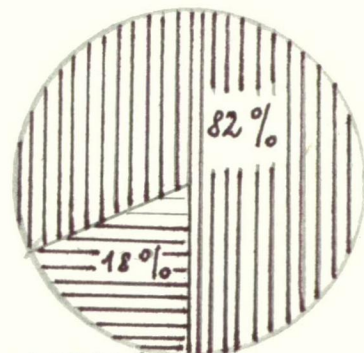
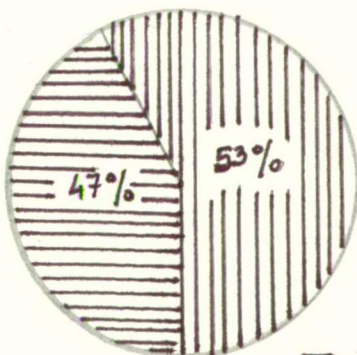
A nagyközségi és falusi tanulók létszáma ugyanakkor szoros korrelációt mutat.

2/b. A felvételt nyert tanulók mobilitásának nemek szerinti bontása

fiúkra

vonatkozóan

lányokra

≡ : horizontális mobilitás
 ||| : vertikális mobilitás

XII .3. ábra

Ha ezt a mobilitást összehasonlítom **26.** oldalon lévő esély mobilitás ilyen jellegű vizsgálatával, arányaiban hasonló képet kapunk, ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy a várható horizontális mobilitású felvett fiúk száma emelkedett /2,61-szeres/.

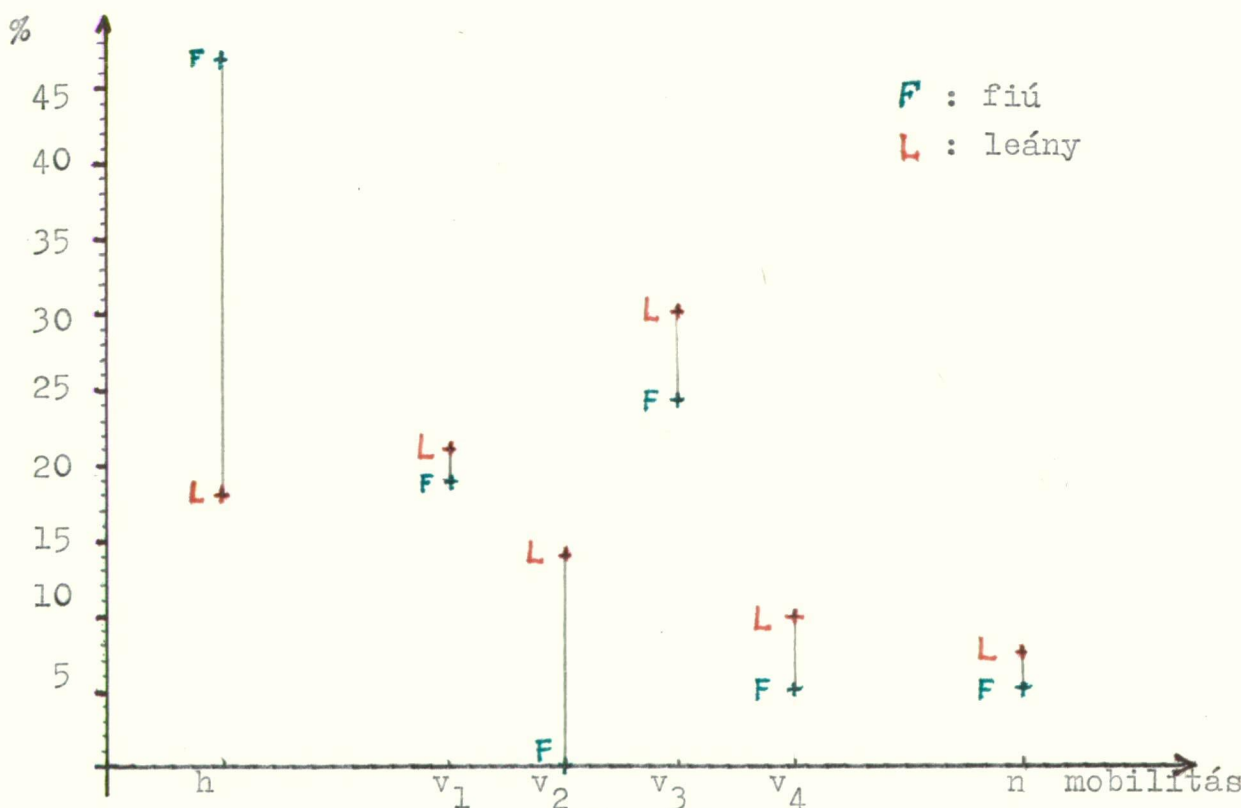
A vertikális mobilitásúak bontása

	horizon		vertikális								nem vizs-		össze-	
	tális		1.		2.		3.		4.		gált		sen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
fiú	10	47	4	19	-	-	5	24	1	5	1	5	21	15
lány	22	18	26	21	17	14	36	30	12	10	9	7	122	85
Össz	32		30		17		41		13		10		143	

XII.5. táblázat

A vertikális mobilitást mutató fiúk a felvett fiúk 52 %-át jelentik. leányok a " lányok82 %-át

A fenti adatokat az alábbi grafikonon közvetlenül is szemlélteti:

XII.4. ábra

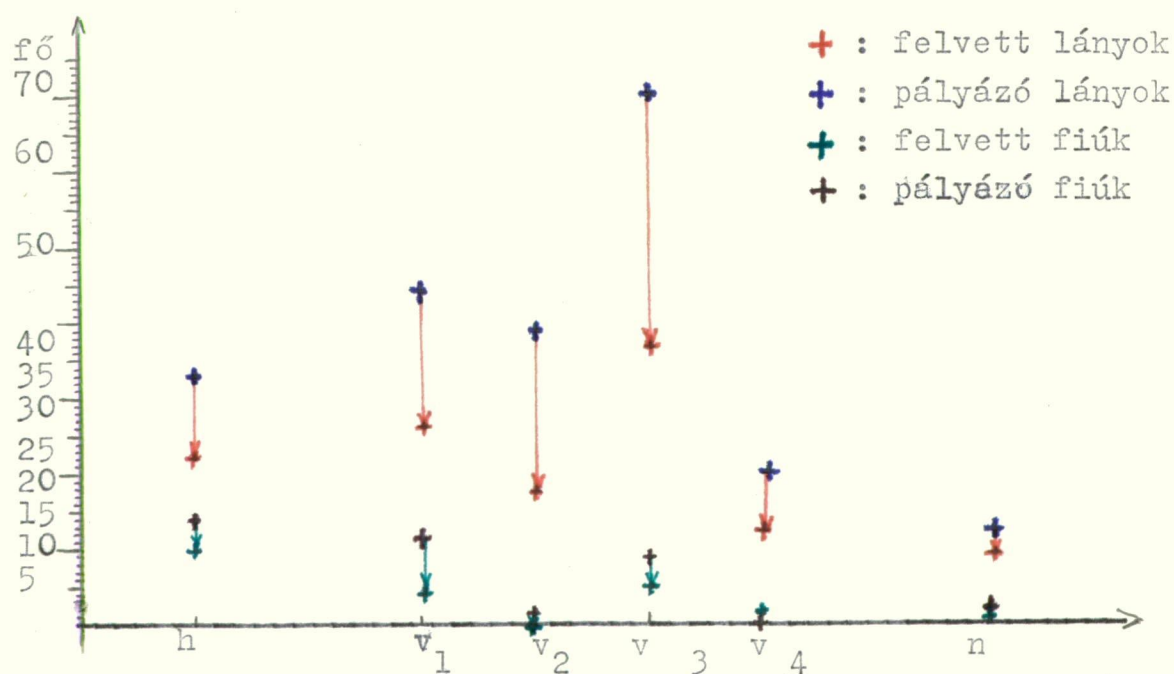
A felvételt nyert tanulók közül a fiúk a lányokhoz viszonyítva lényegesen nagyobb horizontális mobilitást mutatnak, ami megegyezik -a III. fejezetben- a pályázók ilyen irányú vizsgálati eredményével.

A többi mobilizációs csoportban viszont a felvételt nyert lányok számaránya kisebb-nagyobb mértékben, de meghaladja a fiúkét.

A felvett tanulók nemenkénti bontását a pályázók nemenkénti bontásával mobilitásukat figyelembe véve az alábbi táblázat és grafikon hasonlítja össze.

	horizontális		vertikális								nem vizsgált összesen			
			1.		2.		3.		4.					
	lépcsős mobilitás													
	pályázó	felvett	pályázó	felvett	pályázó	felvett	pályázó	felvett	pályázó	felvett	pályázó	felvett	pályázó	felvett
fiú	14	10	11	4	1	-	9	5	-	1	2	1	38	21
lány	33	22	44	26	39	17	70	36	20	12	13	9	219	122
<div>Σ 257 143</div>														

XII.6. táblázat

XII.5. ábra

Eszerint a pályázó fiúk közül sokkal kisebb volt az elutasítottak száma, mint a leányok közül, ami a pedagóguspálya elnőiesedési folyamata csökkentésének szándékával magyarázható, ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni a pályázó fiúk eleve lényegesen alacsonyabb számát sem. A fiúk lányokéhoz viszonyított kisebb mértékű elutasítása, mint azt alább látni fogjuk, %-osan is csak a tanárképző főiskolák reál szakjain és a tanítóképző főiskolákon figyelhető meg.

3./ Milyen a felvételt nyert tanulók megoszlása a különböző pedagógusképző intézetek között? Hogyan alakulnak ezek a számok a pályázók %-ában?

	A felvett			pályázó			felvett tanulók a pályázók		
	össz.	fiú	lány	össz.	fiú	lány	össz.	fiú	lány
ped.int.	tanuló			tanuló			%-ában		
óvónők.	21	-	21	45	-	45	47	-	47
tanítóképz.	51	7	44	99	12	87	51	58	50
tanárképz.									
humán	37	3	34	58	9	47	64	33	72
reál	18	8	9	27	12	15	66	66	60
tudománye.									
humán	12	1	11	24	3	21	50	33	52
reál	4	2	2	4	2	2	100	100	100
Σ	143	21	122	257	38	217			

XII.7. táblázat

A legtöbb Békés megyei fiatal a tanítóképző főiskolára nyert felvételt /51 fő/. Ez az oda pályázók 51 %-át jelent.

A pedagógusképző intézetek közül a tanárképző főiskolák reál szakján volt a legsikeresebb megyénk fiataljainak a felvételi je, mert 66 %-os sikerrel zárult. E viszonyszám mögötti konkrét tanulólétszám alacsony voltát -már korábban is megállapítottuk- az magyarázza, hogy a reál tantárgyak sikeres elsajátítása esetén más típusú felsőfokú intézményekbe orientálódnak megyénk tanulói.

Közel hasonló eredmény /64 %/ figyelhető meg a humán szakokon is, ami azonban jóval magasabb tanulólétszámot takar.

A tudományegyetemek reál szakján minden odajelentkező tanuló felvételt nyert, 2 fiú és 2 leány személyében.

- 4./ Vessük össze a különböző pedagógusképző intézetbe felvett fiatalok létszámát Békés megye alább felsorolt tanévekre vonatkozó pedagógus szükségletével!

pedagógus munkakör	Békés megye		felvételt nyert tanu-		/a/ /b/
	szükséglete /a/	lók száma összesen /b/	fiú	lány	
óvónő /1984/85/	43	21	-	21	0,48
tanítónő /1985/86/	18	51	7	44	2,83
ált.i.tan./1986/87/	18	54	11	43	2,83
gyógyp. /1986/87/	2	-	-	-	0
középi. /1987/88/	24	17	3	14	0,71
összesen:	105	143	21	122	1,36

XII.8. táblázat

Eszerint a "felvételi rosta" a 2,4-szeres szándékot /44.old. III.2. tábl./ 1,36-szorosra csökkentette, ami azonban néhány pedagógus munkakörre vonatkoztatva azt jelenti, hogy a tervezett szükségleti létszám felének, illetve kétharmadának megfelelő hallgató sem kezdte meg tanulmányait az óvónőképző intézetekben, illetve a tudományegyetemek tanár szakjain.

A tanító és tanárképző főiskolákon 2,83-szoros a megyei 1. éves hallgatólétszám a leendő megyei szükséglethez viszonyítva. Így itt a legnagyobb a valószínűsége annak, hogy végzést követően a megfelelő pedagóguslétszám áll majd a megye rendelkezésére.

A demográfiai hullámozást a leendő középiskolai tanárok létszáma látszik a legkevésbé követni, hiszen eleve kevesebb hallgató kezdte el ilyen irányú tanulmányait,

mint ahány főre majdan szükség lesz. Ezt a képet tovább rontja az a tény, hogy a 17 főből csak 5 reál szakos, valamint a 17 főből 3 férfi.

A tanárképző főiskolákra felvett hallgatók között jobb a szakok közötti megoszlás, ugyanakkor a nemek aránya a tudományegyetemi hallgatók megoszlását követi.

5./ Vizsgáljuk meg a felvett tanulók létszámát középiskolánkénti bontásban:

Középiskola	Óvó- nőkép- ző i.	tanító képző főisk.	tanárképző főiskola humán	tudomány egyetem reál	össze- sen		
1. Szlovák Gimn.	1	2	2	-	2	6+1 [✱]	
2. Sebes Gy.szakk.	4	3	1	-	-	8	
3. Ady E. Gimn.	1	-	-	-	-	1	
4. Rózsa F. G.	2	5	2	4	2	15+1 [✱]	
5. Péter A. G.	-	4	3	1	-	8	
6. Mikes K. G.	-	6	-	-	-	2	8
7. Szegedi Kis I.	1	5	1	1	-	-	8
8. Erkel F. G.	4	3	6	4	2	-	19
9. Petőfi S. G.	1	6	4	2	1	1	15
10. Hunyadi J. G.	1	-	1	-	-	-	2
11. Táncsics G.	1	3	7	4	2	-	17
12. Vajda P. G.	3	4	4	2	1	-	14
13. Román G.	2	6	3	-	1	-	12
14. Eü. Szakk.	-	2	-	-	-	-	2
15. Kiss L. Gimn.	-	2	3	-	1	-	5+1 [✱]
Összesen:	21	51	37	18	12	4	140+3 [✱]

✱ jelzés az átirányítással felvételt nyertek számát jelenti

XII.9. táblázat

Hasonlítsuk össze ezeket az adatokat a pályázók hasonló megoszlásával, majd számoljuk ki korrelációjukat.

Középisk. sorszáma	pályázók x/fő/	felvettek y	$\bar{x}/f\bar{o}/$	$\bar{y}/f\bar{o}/$	$d_x = x - \bar{x}$	$d_y = y - \bar{y}$	d_x^2	d_y^2	$d_x d_y$
1.	12	7			-5	-3	25	9	15
2.	13	8			-4	-2	16	4	8
3.	5	1			-12	-9	144	81	108
4.	30	16			13	6	169	36	78
5.	18	8			1	-2	1	4	-2
6.	12	8			-5	-2	25	4	10
7.	16	8			-1	-2	1	4	2
8.	38	17	19	10	21	9	441	81	189
9.	21	15			4	5	16	25	20
10.	5	2			-12	-8	144	64	96
11.	32	17			15	7	225	49	105
12.	27	14			10	4	100	16	40
13.	12	12			-5	2	25	4	-10
14.	2	2			-12	-8	144	64	96
15.	14	6			-3	-4	9	16	12
összesen	257	143					1485	461	767

n = 5

$$s = \sqrt{\frac{\sum d^2}{n-1}}$$

$$s_x = \sqrt{\frac{1485}{14}} = 10,29$$

$$s_y = \sqrt{\frac{461}{14}} = 5,73$$

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^5 d_x d_y}{\sqrt{n-1} \cdot s_x s_y} = \frac{767}{14 \times 10,29 \times 5,73} = 0,929 \sim 0,93$$

A pedagógusképző intézetek iránti érdeklődés /44.o.III.2. táblázat/ és a sikeres felvételek területi bontásban összességében szoros összefüggést mutatnak /r = 0,93/, ugyanakkor pedagógusképző intézeti típusonként vizsgálva a kérdést, már eltérés tapasztalható.

Míg az óvónőképző intézet iránt a szarvasi Vajda Péter Gimnázium tanulói mutatták a legnagyobb érdeklődést, addig a legtöbb tanuló /4-4 fő/ az Erkel Ferenc Gimnáziumból és a Sebes György Közgazdasági Szakközépiskolából nyert felvételt.

Óvónőképző intézetbe pályázók és felvettek
korrelációja

középiskola	x	\bar{x}	y	\bar{y}	dx	d_y	d_{xy}	d_x	d_y
1.	2		1		-1	0	0	1	0
2.	5		4		2	3	6	4	9
3.	2		1		-1	0	0	1	0
4.	5		2		2	1	2	4	1
5.	4		-		1	-1	-1	1	1
6.	-	3	-		-3	-1	3	9	1
7.	3		1		0	0	0	0	0
8.	5		4	1	2	3	6	4	9
9.	1		1		-2	0	0	4	0
10.	2		1		-1	0	0	1	0
11.	4		1		1	0	0	1	0
12.	8		3		5	2	10	25	4
13.	2		2		-1	1	-1	1	1
14.	-		-		-3	-1	3	9	1
15.	2		-		-1	-1	1	1	1
Σ	43		2				29	66	28

$$s_x = \sqrt{\frac{66}{14}} = 2,17$$

$$s_y = \sqrt{\frac{28}{14}} = 1,41$$

x: pályázók
y: felvételt
nyertek

$$r_{xy} = \frac{29}{14 \times 2,17 \times 1,41} = \frac{29}{42,636} = 0,677 \sim \underline{\underline{0,68}}$$

A számítás eredménye is $r = 0,68$ közepes összefüggést mutat az óvónőképző intézet iránt érdeklődő és oda felvett tanulók létszáma között.

A tanítóképző főiskola iránti érdeklődést legmagasabb számban a békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnázium tanulói mutatták, míg a legnagyobb számban /6-6-6 fő/ a battonyai Mikes Kelemen Gimnázium, a mezőberényi Petőfi Sándor Gimnázium és a gyulai Román Gimnázium tanulóinak sikerült felvételt nyerniük.

Tanítóképző főiskolára pályázók és felvettek korrelációja

középiskola	x	\bar{x}	y	\bar{y}	d _x	d _y	d _{xy}	d _x	d _y
1.	4		2		-3	-1	3	9	1
2.	5		3		-2	0	0	4	0
3.	3		-		-4	-3	12	16	9
4.	11		5		4	2	8	16	4
5.	8		4		1	1	1	1	1
6.	10		6		3	3	9	9	9
7.	9	7	5	3	2	2	4	4	4
8.	9		3		2	0	0	4	0
9.	9		6		2	3	6	4	9
10.	2		-		-5	-3	15	25	9
11.	8		3		1	0	0	1	0
12.	8		4		1	1	1	1	1
13.	6		6		-1	3	-3	1	9
14.	2		2		-5	-1	5	25	1
15.	5		2		-2	-1	2	4	1
össz.	99		51				63	124	57

$$s_x = \sqrt{\frac{124}{14}} = 2,976$$

$$s_y = \sqrt{\frac{57}{14}} = 2,017$$

x: pályázók
y: felvételt
nyertek

$$r_{xy} = \frac{63}{14 \times 2,976 \times 2,017} = 0,749 \sim 0,75$$

Számításaink szerint /r = 0,75/ létszámuk a pályázók létszámával éppen szoros összefüggést mutat.

A tanárképző főiskola különböző szakaira a gyulai Erkel Ferenc Gimnázium és az orosházi Táncsics Mihály Gimnázium tanulói jelentkeztek legnagyobb számban, s felvételt is ezen iskolákból nyertek a legtöbben /9, ill. 11 fő/

Ez a létszám az említett középiskolák vizsgálatukban részt vett tanulóinak 47 %- ill. 65 %-át jelenti.

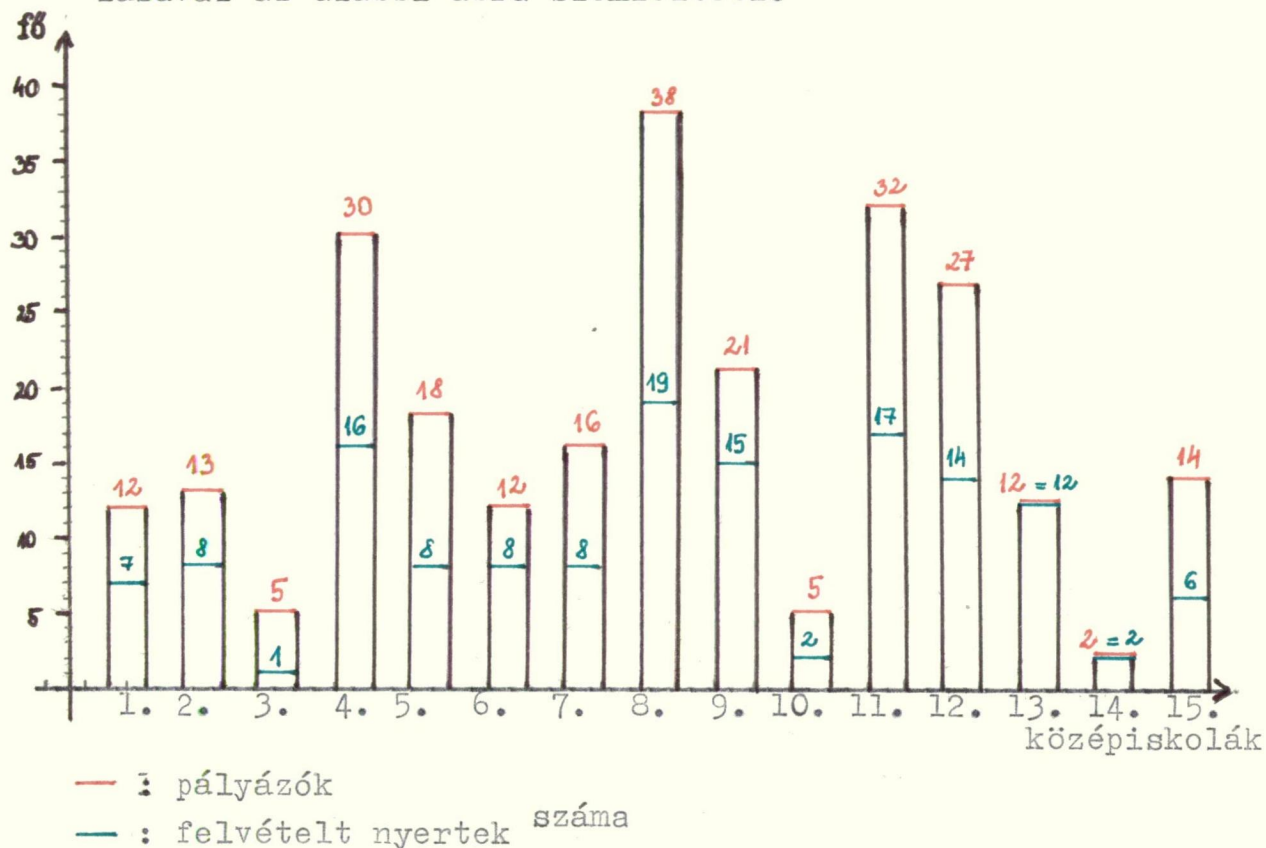
A tudományegyetemek tanár szakai iránt ugyancsak a gyulai Erkel Ferenc Gimnázium diákjai mutatták a legnagyobb vonzódást /7 fő/.

A felvételi vizsgán két tanuló nyert felvételt, míg a békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnáziumból vették fel a legtöbb /3 fő/ tanulót.

A vizsgálatunkban részt vett fiatalok közül iskolánkénti bontásban a legtöbb tanuló a gyulai Román Gimnáziumból

nyert felvételt /12 főből 12-t felvettek/.

Összességében a pedagógus pályára felvett tanulók területi megoszlását eredeti érdeklődésük ilyen jellegű megoszlásával az alábbi ábra szemlélteti.

XII.6. ábra

A középiskolák sorrendje azonos a XII. 9. sz. táblázatban feltüntetetttel.

Milyen lehetőséggel éltek a sikertelen felvételi vizsgát tett fiatalok?

Az 1982/83. tanév első félévében -az adott középiskolákból- gyűjtött információink szerint a vizsgálatban részt vett tanulók 44 %-a /~117 fő/ tett sikertelen felvételi vizsgát. Hova kerültek, mi történt ezekkel a fiatalokkal? Sikerült e terveknek megfelelően alakítani az életüket?

Képesítés nélkül mentek el tanítani 18-an /ez a fel nem vettek 15 %-a/. Közülük, a vizsgálat időpontjában 13-an tervezték ezt a megoldást, míg a többiek vagy nem gondoltak sikertelen felvé-

telre, vagy szakmát akartak tanulni, esetleg dolgozni kívántak valahol.

Szakmát csupán 3 fiatal tanul jelenleg. Közülük ketten a vizsgálat idején képesítés nélkül szerettek volna tanítani sikertelen felvételi vizsga esetén.

Jelenleg két fiatal nem dolgozik. Eredeti terveik szerint ők is képesítés nélküli tanítóként akartak elhelyezkedni. A felvételt nem nyert tanulók 32 %-ának /37 fő/ további életútjáról nem tudnak a középiskolák. Mivel a vizsgálat során nem volt szükségünk a tanulók állandó lakóhelyének cimszerű ismeretére, ezért őket kiegészítő információink gyűjtésekor nem tudtuk felkeresni.

A további 54 fiatal munkahelyet keresett, és dolgozik. Megjegyzendő azonban, hogy közülük néhányan a munkahely választásakor is előtérbe helyezték eredeti vágyuknak megfelelően azokat a lehetőségeket, melyekkel a gyermekkel való kapcsolatukat biztosítani tudják.

Ennek megfelelően 9-en óvodában vagy gyermekotthonban helyezkedtek el. Néhányan pedig kontaktusteremtő képességük felhasználásával a kereskedelem és az egészségügy területén választottak maguknak munkahelyet szociabilitási képességüknek megfelelően.

Ö s s z e g z é s

A felnövekvő generáció társadalmi életre való felkészítését, a más meghaladni képes dinamikus tudás és képességek kialakítását a nevelés hivatott elvégezni, közvetíteni a társadalom általános értékei és a gyermekek között.

A nevelőmunka meghatározója a -"komplex látásmód és a teljesítményre motiváltság, a közvetítő funkcióból adódó dinamika felfogására képes és alakító, konstruktív módon, tevékenyen és aktívan probléma-felfogó és rá éberén reagáló" /Galicza János, 1981/ - p e d a g ó g u s .

Hogyan látják az ő munkáját azok a Békés megyei középiskolás fiatalok, akik maguk is hivatásul kívánják választani a

pedagóguspályát? Melyek azok a motivumok, amelyek -elhatározásuk érlelődése során felülkerekedve- döntésükkor meghatározók voltak? Hogyan sikerült tervük valóra váltása? Milyen várható mobilizálódást jelent számukra tervezett jövőjük, s mindez hogyan lesz képes befolyásolni megyénk pedagógus-szükségletének alakulását?

Ezekre a kérdésekre kívánt választ keresni a vizsgálatunk, összevetve megállapításainkat az egyes kérdésekhez kapcsolódó szakirodalmi véleményekkel és következtetésekkel.

Elsőként szociológiai aspektusú áttekintést kívántunk adni az 1981/82-ben érettségiző pedagóguspályára készülő Békés megyei fiatalokról.

Megállapítottuk, hogy magas arányú vertikális esély mobilitást mutatnak, ami társadalmi szempontból pozitív jelenséget takar, hiszen terveik teljesülésével valószínűleg csökkenni fognak megyénk társadalmi csoportjai közötti kulturális - társadalmi távolságok. Az egyéni többlelépcsős mobilitásra törekvés mögött a "nálam többre vigye a gyermekem" szülői óhaj is felfedezhető, ami azonban -úgy tűnik- nem azonos több fiatal esetében a "többet tudjon, mint én" mondat tartalmával. Inkább a gyermek életkörülményei relatív javulásának igényét takarja, ami napjainkban nincs szoros összefüggésben a többlettudással a tanulmányi előrelépés fontosságával.

Megvizsgáltuk esély mobilitásukat szüleik iskolai végzettségét figyelembe véve, majd adatainkat lakhelyük, nevük, tartózkodási helyük és szüleik foglalkozása alapján elemeztük.

A szempontok különböző csoportosítású rétegbe tartozóan vizsgálják a tanulókat, s ezáltal több oldalról kívánják megvilágítani a jelen pedagóguspálya választásának sarkalatos pontjait:

- az e pályát választók legmagasabb %-ban városban élők, és főként ~~horiz~~ontális, továbbá egylépcsős mobilitásúak, míg a közel annyi, faluban lakó tanuló többsége háromlépcsős mobilitású;

- a nemenkénti bontásban a fiúk kétszer olyan %-ban mutatnak horizontális esély mobilitást -noha ez alacsony létszámukat tekintve abszolút értelemben kicsiny létszám-, mint a lányok. Aminek oka többnyire a lefelé mobilizálódás -még szűkebb formájának is az- elkerülése, ami a "még-is legyen egy diplomám" óhajban fogalmazódik meg a más főiskolába esélytelenül jelentkező fiúk és családjuk részéről;
- a szülők foglalkozása ma közel sem olyan meghatározó gyermekük pályaválasztásában mint régen, s sokkal kevésbé érvényesül a pedagóguspályán, mint még néhány egyéb pályán ma. Amit igazol a pedagógus szülők -feltehetően presztizs, illetve anyagi, erkölcsi elismerésbeli okaira visszavezethető- alacsony számaránya is.

Szintén alacsony tanulóink szülei körében a mezőgazdasági szakmunkás, segéd-, valamint betanított munkások aránya. Az ő gyermekeik -többnyire lányaik- már a középiskola elvégzésével is nagy lépést tettek a felfelé mobilizálódás irányába. Számukra igény szintjük maximumát jelenti jelenleg falujukban a "pedagógus" státusz elérésére törekvés.

- a pedagógusképző intézmények iránti érdeklődés fokát vizsgálva kiderül, hogy a tanítóképző főiskola népszerűsége igen magas -a megye majdani szükségletének 5,5-szeresé- míg a tudományegyetemek szakjainak /főként reálszak/ igen alacsony. Az utóbbi tények okai a jelentkezők tanulmányi eredményében és a pályapresztizs szintjében keresendők.

A kérdés középiskolánkénti vizsgálata a pedagóguspálya iránti vonzódást leginkább a gyulai, orosházi, a békéscsabai és a szarvasi gimnáziumban igazolta /a vizsgálatban résztvevők közel fele volt ezen középiskolák tanulója/.

Munkánk másik fontos célkitűzése megismerni a pályázók választásában szerepet játszó legfontosabb tényezőket.

- Ezek szerint kevés tanuló érzi fontosnak magas általános- és szakműveltség megszerzésének igényét. Elképzelhető, hogy ennek kifejlődése inkább a felsőfokú tanulmányok időszakára tehető.

- Kiemelkedően sokan tartják igen meghatározónak döntésük előkészítésében a pedagógus-minta szerepét. A pályaválasztás egyetlen foglalkozás választása esetén sem belső ügye a fiatalnak, hanem az egész környezetéé, így a tanáraié is. Méginkább így van ez a pedagóguspálya választásakor, hiszen ilyenkor a pedagógus a modell szerepét tölti be. Tapasztalatunk szerint példájuk 10-14 éves korintervallumban alakítja ki leginkább a pálya kívánta adekvát motivációt a tanulóknál, amire a velük készült beszélgetések idézetei is vallanak.
- A pálya fontos tényezőjének tartják továbbá ön- és pályaismeretük egybevetését. Képességeiket próbálják közvetlenül, vagy közvetve, reálisan, vagy irreálisan szemlélni, ugyanakkor a pályakövetelményekhez igazítani. Többen általában írnak pedagógus személyiségjegyekről, ugyanakkor önmagukat is mérlegre helyezik e jegyek alapján. Összességében azonban legfontosabbnak vélik a tanulókkal való identifikációt, továbbá a szociális értelemben vett, a gyermekszereteten alapuló kapcsolatteremtés képességének meglétét minden pedagóguspályára jelentkező fiatalnál.
- A gyermekszeretet -amit közel 100 %-ban rangsoroltak első helyen a tanulók-, mint pedagógussal szemben támasztott követelmény boncolgatása során sok, a gyermekszereetet nem takaró lényeges tényezőt, mint eszmeiség, mély meggyőződés, szuggesztivitás, tekintély, közlőképesség említene fiataljaik.
- Meglepően alacsony a pálya tekintélyére épülő motívum választása, ami igen elgondolkodtató lehet.
- A pálya fontosságára és megbecsültségére utaló válaszok alacsony száma pedig azt a közvéleményt látszik alátámasztani, s ezt az esély mobilitás vizsgálata is megerősíti, és országos jellegét a munkában említett irodalmak is aláhúzzák: "a pedagógus-társadalom nem áll a presztizshierarchia azon szintjén, melyen a jövő társadalmát nevelő szerepénél fogva" állnia kellene.
- A pedagógus-életmódra vonatkozó jegyek szerepe összességében jelentős, ugyanakkor ezen belül kiemelkedő a "ked-

vező foglalkozás nők számára" válasz, amely hűen tükrözi az e pályával kapcsolatos közfelfogást.

- A pedagógusképző intézménybe jutás esélyeire vonatkozó tényezőknek kevesen tulajdonítanak e kérdés kapcsán jelentőséget, a valóságban azonban az esélyek szerepe döntően megnő közvetlenül a jelentkezés időszakában, ami előre vetíti a középiskolák alaposabb, tervezettebb pályaaorientáló és önismeretfejlesztő munkájának feltétlen megvalósítását.

Külön fejezet elemzi a környezet véleményét és befolyását tanulóink döntésében. Összességében a szülők, tanárok, és barátok véleménye összecseng.

Ugyanakkor igen elgondolkoztató, egyben újabb tennivalót fogalmaz meg a középiskolák számára az a tény, hogy a tanulók több mint negyed részénél tanáraiknak nem volt véleményük pályaválasztásukkal kapcsolatban. Ennek a tanári passzivitásnak bizonyára egyenes következménye, hogy az osztálytársak is kevesebb odafigyelést tanusítanak társuk iránt.

"A pedagógiai képességek kialakulása már óvodáskortól nyomon követhető. "N.V. Kuzmina megállapítása tanulóink többségének véleményét is tükrözi a "pálya iránti vonzalmuk kezdete és tartóssága" kérdésre adott válaszaikban. Mindez szintén lényeges, de nemcsak az iskolára, hanem minden nevelő, oktató intézményre kiterjedő feladatot, a pályára termettség figyelemmel kísérésének fontosságát fogalmazza meg. Minden pályára előkészítés során nélkülözhetetlen ez a munka, de különös tekintettel fontos a pedagóguspályához kedvet érők körében, hiszen ki más, ha nem a pedagógus a pálya, s ugyanakkor tanítványa legjobb ismerője is egyszemélyben. Éppen ezért a pedagógusképző intézeteknek építenie kellene a jelölteket küldő pedagógusközösség -több éves megfigyelésének gyakorlati pedagógiai konzekvenciáit tartalmazó véleményére. "Mindenképpen szükséges kialakítani a pedagógusutánpótlás biztosításának ezt az intézményes szűrőrendszerét".

A pedagógusjelöltek folyamatos kiválasztása, pályára küldé-

se is több feladatot állít a középiskolák elé: a pedagógus-adottságok felszínre kerülésének egyik területén, az ifjúsági szervezetben végzett munkát, másrészt a pedagógushivatásról szóló ismeretek biztosítását fakultatív tantárgy, illetve diákköri formában.

A vizsgált tanulók végzést követő elhelyezkedésükről igen egyoldalú ismereti képet alakítottak ki, amiről azonban ők maguk tehetnek a legkevésbé. /Ferge Zsuzsa, 1980/ Meghökkenítő ugyanis az, hogy az óvodán, általános iskolán és gimnáziumon kívül más oktató-nevelő területen a pályázók végzésüket követően el sem tudják magukat képzelni. Egyetlen fiatal sem kíván például szakmunkásképző intézetben elhelyezkedni. Hasonlóan meghökkenítő az, hogy szakközépiskolában is csak 2-en kívánnak majdan dolgozni. Ennek a ténynek a megszüntetésében oktatásügyünknek igen jelentős feladatokat kell magára vállalni és megoldani.

Munkánk harmadik fontos célkitűzése megismerni a pedagóguspályát választani kívánó középiskolások véleményét a jó pedagógussá válás feltételeiről, továbbá azokat a tulajdonságokat amiért szeretik, illetve nem szeretik a tanulók tanáraikat.

A pedagógussá válás folyamatában a személyiség pszichológiai tulajdonságai közül legfontosabbak a gyermek iránti értelmileg és erkölcsileg mélyen megalapozott őszinte szeretet és a szaktárgy iránti érdeklődés. Ez a két dolog az alapja a fokozatosan kialakuló hivatásszeretetnek, majd később a pályavitel során megszilárduló hivatástudatnak.

Nélkülözhetetlen az őszinte meggyőződéssé vált értékrend-szer birtokában a pedagógiai célok, távlatok megjelölése: a pedagógus tudása csak úgy életképes, ha mindig kész új ismereteket elsajátítani, ha mindig "újítani" tud, ha állandó érdeklődést tanusít a világ iránt.

Ezen tulajdonságokat summázza tanulóink több mint háromnegyed részének véleménye is, ami azt igazolja, hogy tudatosan figyelik tanáraik személyiségének megnyilvánulásait, a kifejezőkészséget, a tiszta, szép magyar beszédet, a minden helyzetben jó fellelést.

A pedagógusok körében végzett országos vizsgálat /Ferge Zsuzsa, 1980/ eredményével összehasonlítva tanulóink háromszor olyan fontos pedagógus személyiségtényezőként értékelik a szuggesztivitást, mint tanáraik. Ez a meglepő megállapítás ismét lényeges feladatot ró a ma és holnap pedagógusaira, hiszen a "bátran megnyilatkozó élő emberi átélés" nélkül nincs erő, amellyel pedagógiai céljaikat képesek lennének tanítványaiknak megjelölni és velük megvalósítani. A tanárok iránti szeretet, illetve nem szeretet okaiként többnyire a velük szemben elvárt -a fent említett pedagógus személyiségjegyek- követelmények meglétét, illetve hiányát fogalmazták meg tanulóink. Rangsorukban kiemelt helye az érthetően magyarázó, reális követelményeket támasztó pedagógusnak van, ugyanakkor legfőképpen az ismereteket átadni nem tudás és kivételezés, "beskatulyázás" ellen tiltakoznak.

Véleményük természetesen tapasztalataik szerinti két véglet jellemző jegyeit tükrözi, az utóbbi azonban mégis elgondolkodtató. Ugyanakkor, hogy e tény nem csak megyénk sajátossága, azt Veszprémi László: Értékelés, osztályzás, vizsgák című tanulmánya is alátámasztja.

Az eredményes oktató-nevelő tevékenység alapvető feltétele, hogy a gyermekek az információkat megértsék. Csak így erősödhet az ismeretszerzésük motivációja. Ennek hatásfoka azonban indulati állapotuknak, érdeklődésszintjüknek, figyelemösszpontosításuknak függvénye. Ezen összetett folyamat "vezére" a pedagógus, így hát szavának hitele, toleranciája, kontaktusteremtése, metakommunikációja, személyes vonzása, mint forma, meghatározója a tartalom /a tudásanyag/ befogadásának. Tapasztalataink szerint ez iskoláinkban hagy kívánni valót magaután. Túlságosan személytelenek, intézményjellegűek -főként a nagyobb létszámú- középiskoláink. Hiányzik a nevelők "személyes vonzása".

A tanulói vélemények sokaságát és szubjektivitását is figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a tanár-diák kapcsolat előbbé tételében vannak még teendőink, amelyek már a peda-

gógusképzés, illetve a pedagóguspályára való kiválasztás nem könnyű feladatának megoldásával, ezt megelőzően pedig a tanár személyes példamutatásával kell, hogy kezdődjenek, illetve e körfolyamat magasabb minőségi szinten való működtetésével kell a negatív tanári tulajdonságokat visszaszorítani, majd megszüntetni.

Összességében a tanulói válaszokból az derült ki, hogy a munkáját hivatásnak érző, megfelelő szaktudású és azt átadni képes pedagógust tudnak szeretni megyénk pedagóguspályára készülő fiataljai, ugyanakkor őszinte kritikájuk nem hallgatja el a meglévő negatív tanári tulajdonságokat sem.

Munkánk utolsó fejezete a pályaválasztási szándék válósággá válását kívánta nyomon követni. Eredményeként megállapítottuk, hogy a pályázók több mint fele ma már a pedagógusképző intézmények 1. éves hallgatója.

Bizunk benne, hogy vizsgálatunkban való közreműködésük növelte azt az útravalót, mellyel középiskolájuk szárnyukra bocsátotta őket, hogy képzett kollegákként térhessenek vissza hajdani iskolájukba.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ANDORKA Rudolf 1982.

Társadalmi mobilitásunk tendenciái és jelentősége.
Valóság, 1982. 8. sz.

APRÓ Tibor 1982.

Kérdőív a pedagóguspályára készülő középiskolásoknak.
/IV.o./ Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Inté-
zet, 1982. Sokszorosítás.

ÁGOSTON György - OROSZ Sándor - NAGY József 1971.

Méréses módszerek a pedagógiában. Tankönyvkiadó, Buda-
pest, 1971.

BARTAL Andrea - SZÉPHALMI Ágnes 1982.

Adatgyűjtés és statisztikai elemzés a pedagógiai gyakor-
latban. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.

BERECZKI Sándor 1970.

A pozitív oktatói személyiség a társadalmi igények és a
főiskolai hallgatók megítélésének tükrében. A Szegedi
Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, Szeged, 1970.

BOROS Dezső 1975.

Hivatástudat és pályairányultság. Felsőoktatási Szemle,
1975. 2. sz.

BUDA Béla 1980.

Az empátia - a beleélés lélektana. Gondolat Kiadó,
Budapest, 1980.

G. DONÁTH Blanka 1977.

A tanár-diák kapcsolatáról. Tankönyvkiadó, Budapest,
1977.

FERGE Zsuzsa 1971.

A pedagógusok önértékelése. Valóság, 1971. 11. sz.

FERGE Zsuzsa 1976.

Az iskolarendszer és iskolai tudás társadalmi meghatározottsága. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.

FERGE Zsuzsa 1979.

A szakmunkástanulók munkaideje, kötelezettségei. In: Pedagógusok és tanulók a szakmunkásképzésben. Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetének Kiadványa. II. kötet. A tanulók és a pedagógusok időmérlegei. Budapest, 1979.

FERGE Zsuzsa 1980.

Társadalompolitikai tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1980. /Társadalomtudományi könyvtár/

GALICZA János 1981.

Tekintély és alkotás a pedagógusmunkában.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

/A pedagógia időszerű kérdései./

GÁSPÁRNÉ, ZAUNER Éva 1969.

Tanítói hivatástudatra nevelés pszichológiai gyakorlatokkal. A Budapesti Tanítóképző Intézet 100 éve 1869-1969. Budapest, 1969.

GERGELY Jenő 1981.

Az érdeklődés szerepe a pedagógiai és pszichológiai elméletekben. Acta Universitatis Szegediensis De Attila József Nominatae Sectio Paedagogica Et Psychologica 23. Szeged, 1981.

A gimnáziumi nevelés és oktatás terve. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978.

GRASSEL, H. 1970.

A pedagógus-személyiség kutatási módszere. Probleme und Ergebnisse der Psychologie, 1970. OPKM dok.

GRASSEL, H. 1973.

A pedagógus-személyiség kutatásának lélektani problématikája. /Pädagogische Ferschung 1973. OPKM dok.

HAJTMAN Béla 1972.

Matematikai statisztika pszichológia szakos hallgatók részére. Egységes jegyzet. Kézirat. Tankönykiadó, Budapest, 1972.

HEGEDŰS András 1976.

Magyar írók pedagógiai nézetei. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976.

INKEI Péter 1980.

A továbbtanulási esélyek területi eloszlása. Felsőoktatási Szemle, 1980. 4. sz.

KELEMEN László 1973.

A tanári hivatásra nevelés helyzete, és problémái a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Felsőoktatási Szemle, 1973. 3. sz.

KELEMEN László 1976.

A tanári hivatásra nevelés helyzete és problémái a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Felsőoktatási Szemle, 1976. 5. sz.

KELEMEN László 1981.

Pedagógiai pszichológia, Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

KESSEL, W. 1970.

Tanárjelöltek és óvónőképző intézeti hallgatók hivatástudatának vizsgálata. Probleme und Ergebnisse der Psychologie, 1970. OPKM dok.

KINDLER József - PAPP Ottó 1977.

Komplex rendszerek vizsgálata /összemérési módszerek/ Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1977.

KISS Tihamér 1978.

Az énkép kialakulása és fejlődése. Tankönyvkiadó,
Budapest, 1978.

KLINKER, E - STOPPERAM, L. 1970.

Az eredményes pedagógus a tanulók személyes tapasztalatai tükrében. Probleme und Ergebnisse der Psychologie. 1970. OPKM dok.

KONCZ János 1980.

Pedagógushiyatás. Kossuth Könyvkiadó, 1980.

KORNIDESZ Mihály 1982.

Iskoláink folyamatos korszerűsítésének célja a személyiségfejlesztés. Köznevelés, 1982. 26. sz.

KOVALJOV A. G. 1972.

Személyiséglélektan. Tankönyvkiadó, Budapest, 1972.

KOZMA Tamás 1977.

A nevelésszociológia alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.

KUZMINA N.V. 1963.

A pedagógiai képességek kialakulása. Tankönyvkiadó, 1963.

LADÁNYI Andor 1983.

Gondolatok a pedagógusképzés továbbfejlesztéséről I. Pedagógiai Szemle, 1983. 3. sz.

LÉNÁRD Ferenc é.n.

Alkalmazott pszichológia. A kultúra világa II. kiad. 10. k., Minerva, Budapest.

LÉNÁRD Ferenc 1981.

Emberismeret a pedagógiai munkában. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

PAPP János 1976.

Felvételiző bölcsészjelöltek pályaképe. Felsőoktatási Szemle, 1976. 1. sz.

PATAKI Ferenc 1966.

Makarenkó élete és pedagógiája. Tankönyvkiadó, Budapest, 1966.

PATAKI Ferenc 1972.

Tanárszerep "és diákszerep" a szocialista iskolában. Köznevelés, 1972.

PATAKI Ferenc 1982.

Nevelés és társadalom. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.

PERLAI Béla - Xantus László 1979.

A pályák, foglalkozások köré épült presztizsképzetek vizsgálata. Pályaválasztás, 1979. 1-2. szám.

RÓKUSFALVY P. - STULLER Gy. - KELEMENÉ TÓTH Éva 1981.

Pedagógus személyiség és tanárképzés. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

RUBINSTEIN Sz. L. 1974.

Az általános pszichológia alapjai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974.

RYANS, P. G. 1964.

Tanári magatartásformák és tulajdonságok vizsgálata. New York, 1964. Holt. XIII. OPKM dok.

SCHÜTTLER Tamás 1982.

A pályaválasztás indítékainak vizsgálata I. rész. Pályaválasztás, 1982. 3. sz.

SIPOS Istvánné 1972.

Problémák a tanárképzés körül. Felsőoktatási Szemle, 1972. 5. sz.

UNGÁRNÉ, KOMOLY Judit 1972.

Pedagógiai alkalmassági vizsgálatok a Budapesti Tanárképző Intézetben. Pszichológiai Tanulmányok XIII. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.

UNGÁRNÉ, KOMOLY Judit 1978.

A tanító személyiségének pedagógiai - pszichológiai vizsgálata. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

UNGÁRNÉ, KOMOLY Judit 1981.

A pedagógus személyisége. TIT Pszichológiai Választmányának kiadványa 81. Budapest, 1981.

/Pszichológiai előadások/

VESZPRÉMI László 1975.

Értékelés osztályzás, vizsgák. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.

/A pedagógia időszerű kérdései/

1. sz. melléklet

Ábrák és táblázatok címjegyzéke

II.1.	A vizsgálatban részt vett tanulók esély mobilitásának kördiagramja	18
II.2.	A tanulók esély mobilitása lakóhelyük függvényében vizsgálva	22
II.3.	Különböző lakóhelyű tanulók esély mobilitása relatív gyakoriságának oszlopdiagramja	22
II.4.	A horizontális és vertikális esély mobilitás nemenkénti bontású alakulásának kördiagramja	26
II.5.	A nemek megoszlása esély mobilitásuk függvényében	27
II.6.	"Szűkebb" értelmű esély mobilitást mutató tanulók oszlopdiagramja	28
III.1.	Avizsgálatban részt vett középiskolák pedagóguspályára jelentkező tanulóinak állandó lakóhely szerinti megoszlásának ábrázolása oszlopdiagramon	43
VII.1.	A tanulók leendő munkahelye székhelyének választását szemléltető kördiagram	88
XII.1.	A felvételt nyert tanulók várható mobilitásának kördiagramja	128
XII.2.	A felvett tanulók létszáma lakóhelyi bontásban mobilitásuk függvényében	130
XII.3.	A felvett tanulók mobilitásának nemenkénti bontású kördiagramja	133
XII.4.	A vertikális mobilitásúak nemenkénti megoszlását ábrázoló grafikon	134
XII.5.	A felvett és pályázó tanulók nemenkénti bontású mobilitása összehasonlításának grafikonja	135
XII.6.	A felvettek és pályázók létszámának összehasonlítása oszlopdiagramon	142

Táblázatok:

II.1.	A négylépcsős mobilitást mutató tanulók jelentkezési megoszlása a pedagógusképző intézmények között	19
II.2.	Az esély mobilitás létszám szerinti alakulása	21
II.3.	Az egyetemi és nem egyetemi végzettségű szülők egyetemre jelentkező gyermekének a felvételi tantárgyakból szerzett 4. o. félévi érdemjegyei	30
II.4.	A tanulók szüleinek foglalkozás szerinti megoszlása	32
II.5.	A szellemi dolgozó szülők fiúgyermkeinek településtípusonkénti száma és érdemjegyeik alakulása	33
II.6.	Pedagógus és nem pedagógus szülők gyermekeinek a felvételi tantárgyakból elért eredményei	36
III.1.	A pedagóguspályára készülő tanulók középiskolánkénti megoszlása a pedagógusképző intézménytípusok között	42
III.2.	Avizsgálatban résztvevők szándékának és Békés megye tervezett pedagógus-szükségletének összehasonlítása	44
III.3.	A jelentkezők nemenkénti megoszlása a pedagógusképző intézmények között	47
III.4.	A humán és reál tudományterület szakjaihoz való vonzódás nemek közötti megoszlása	48
IV.1.	A tantárgyi érdeklődés és a választást befolyásoló pedagógus hatások kapcsolata	63
IV.2./a,b	A tanulókat tanító pedagógusok hatásának /a./ a választott pedagógusképző intézet típusával való összehasonlítása	68
IV.3.	A pálya presztízisére vonatkozó válaszok számaránya	75
IV.4.	A pedagóguspálya által meghatározott életmódra vonatkozó válaszok aránya	77

IX.1.	A pedagógiai célok, távlatok csiráit tartalmazó tanulói vélemények számaránya	98
IX.2.	A pedagógus személyére vonatkozó önértéktudatot igénylő válaszok számarányai	98
IX.3.	A pedagógus önfegyelmét kiemelő válaszok számarányai	101
X.1.	Laza, álhumánus, negatív értelemben vett liberális magatartást megfogalmazó válaszok számarányai	118
X.2.	A kvalitáson alapuló tekintélyt kiemelő válaszok számarányai	121
XII.1.	A felvételt nyert tanulók nemenkénti bontása a pályázókkal összehasonlítva	127
XII.2.	A felvett tanulók várható mobilitásának létszám szerinti alakulása	129
XII.3/a	A felvételt nyert tanulók lakóhely szerinti megoszlásának összehasonlítása a pályázók megoszlásával	129
XII.3/b	A felvételt nyertek megoszlása a pályázók %-ában	130
XII.4.	A felvett tanulók mobilitásának lakóhely szerinti bontása	131
XII.5.	A vertikális mobilitásnak nemenkénti megoszlása	134
XII.6.	A felvett és a pályázó tanulók nemenkénti bontású mobilitásának összehasonlítása	135
XII.7.	A felvételt nyert tanulók megoszlása a különböző pedagógusképző intézetek között	136
XII.8.	A különböző pedagógusképző intézetekbe felvett fiatalok létszámának Békés megye pedagógus-szükségletével való összehasonlítása	137
XII.9.	A felvett tanulók létszáma középiskolánkénti bontásban	138

2. sz. melléklet

K É R D Ő I V

a

PEDAGÓGUSPÁLYÁRA KÉSZÜLŐ IV. OSZTÁLYOS
KÖZÉPISKOLÁSOKNAK

K i t ö l t é s i ú t m u t a t ó

Kérünk, figyelmesen gondold át kérdéseinket, majd véleménye-
det -az általunk meghatározott módon- rögzítsd!

Ahol eldöntendő kérdések vannak ott a válaszlehetőségeket
megszámoltuk, így csak a véleményeddel egyező válasz sor-
számát kell beírnod az adott négyzetbe.

Ha válaszaidat rangsorolni kell, akkor azokat az általad
vélt fontosság szerint csoportosítsd! A legfontosabbnak tar-
tott válasz kapja az 1-es számot, majd a kevésbé fontos a
4-5 sorszámot a mellette lévő négyzetben. A számodra közöm-
bös, nem lényeges válaszlehetőségek melletti négyzeteket
hagyd üresen.

Adataid:

Az iskola neve és székhelye:

1./ Nemed: ☐ /1/ fiú, /2/ lány

2./ Az alább feltüntetett iskolai végzettségekhez és fog-
lalkozásokhoz a következő kódszámokat rendeld, és ezt
írd a táblázatba!

Vagyis

/1/ ha az iskolai végzettség:

8 ált. iskolánál kevesebb 1

8 ált. iskola 2

szakmunkásképző int-i végz. 3

Középiskolai végzettség 4

/gimnázium, szakközép, techn./

főiskola, egyetem 5

nem él a szülő, vagy nem tudsz róla 6

/2/ ha a szülők foglalkozása:

Pedagógus 1

/óvónő, tanító, ált.iskolai,
középfokú isk.tanár/

Szellemi dolgozó	2
/pl. szakoktató/	
Ipari szakmunkás	3
Mg-i szakmunkás	4
betanított munkás	5
segédmunkás	6
szakképzetlen mg-i munkás	7
bedolgozó	8
egyéb /pl. htb., gépkocsiv./	9
nem él a szülő, v. nem tudsz róla	10

Ha valamelyik szülő nyugdíjas, vagy az anya GYES-en van, akkor a mostani állapotot megelőző foglalkozásának kódszámát ird.

A 4. oszlopba a megfelelő sorszámot ird be!

- /1/ nagyvárosban /60.000 lakos/
- /2/ városban /30.000-60.000 lakos/
- /3/ nagyközségben /20.000-30.000 lakos/
- /4/ faluban /20.000 lakosig/

Iskolai végzetts.	/1/	Foglalkozása	Kora	Hol lakik?
		/2/	/3/	/4/
Édesapád				
Édesanyád				

3./ Te jelenleg hol laksz?

- ☐ /1/ kollégiumban
- /2/ albérletben
- /3/ szüleimnél
- /4/ egyéb helyen, mégpedig

4./ Van-e /szüleiden kívül!/ pedagógus a családban?

- ☐ /1/ nagyapám, /2/ nagymamám, /3/ idősebb testvérem,
- /4/ nagyszülők, /5/ mindhárman

5/a. Ha eldöntötted, hogy melyik pedagógusképző intézetbe jelentkezel, akkor értelemszerűen jelöld. Ha még ezt nem döntötted el, akkor "0"-t ird a négyzetbe.

- ☐ /1/ a Szarvasi Óvónőképző Intézetbe
/2/ a Debreceni Tanítóképző Főiskolára
/3/ a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára -----
szakpár
/4/ a József Attila Tudományegyetemre -----
szakpár
/5/ más pedagógusképző intézetbe -----
szakpár
Mégpedig melyikbe? -----

5/b. A megadott táblázatba ird be, hogy a felvételi vizsga tárgyaiból a folyó tanév első félévében milyen osztályzatot kaptál.

T a n t á r g y	IV. osztályos é r d e m j e g y
Magyar nyelv és iro- dalom	
Történelem	
Matematika	
Fizika	

Véleményed:

6./ Milyen tényezők játszanak szerepet abban, hogy pedagóguspályára készülsz?

/A válaszlehetőségek közül öt tényezőt jelölhetsz meg. A válaszokat rangsorold 1-5-ig, s a rangsor számát a kiválasztott tényezők előtti négyzetbe ird. Ha a felsorakoztatott válaszokon kívül esetekben más is szerepet játszik, akkor azt az utolsó négyzet utáni sorba ird.

- A./ ☐ /1/ magas általános- és szakműveltséget lehet szerezni
☐ /2/ a tantárgy érdekessége vonzott, tanárain kevésbé hatottak rám
B./ ☐ /3/ képességeimnek megfelel ez a pálya
/4/ szeretem a gyerekeket nevelni, tanítani

- C./ ☐ /5/ fontos és megbecsült pálya, szeretem, ha az átlagnál fontosabb pályán dolgozom
- ☐ /6/ tekintélye van a pedagógusnak
- ☐ /7/ diplomás pályát akarok választani
- D./ ☐ /8/ fizikailag nem nehéz a munka
- ☐ /9/ kedvező foglalkozás a nők számára
- ☐ /10/ csábító a pedagógusok téli, tavaszi és nyári szünete
- ☐ /11/ kevés az óraszám, kötetlenebb a munkaideje, több a szabadideje
- ☐ /12/ tiszta munka, elegánsan lehet öltözni
- E./ ☐ /13/ a családban lévő pedagógusok hatása
- ☐ /14/ óvó nénim kedvező egyénisége hatott rám
- ☒ /15/ általános iskolai tanárom egyénisége hatott rám
- ☐ /16/ középiskolás tanárom erős hatása
- ☐ /17/ általában tanáraim játszottak szerepet elhatározásomban
- F./ ☐ /18/ a képző intézmények nagy számban vesznek fel fiatalokat, ezért szerényebb tudással is be lehet jutni
- ☐ /19/ végzés után kedvezőek az elhelyezkedési lehetőségek
- ☐ /20/ más felsőfokú szakképző intézetbe tudásom alapján nincs esélyem
- ☐ /21/ nem csupán a pedagóguspályán hasznosíthatók az ott szerzett ismeretek
- ☐ /22/ barátaim tanácsolták, mert alkalmasnak tartanak a pedagógus pályára
- ☐ /23/ egyéb, mégpedig:

7./ Indokold tömören rangsorolásod:

.....

.....

.....

.....

8./ Ha elhatározásodban pedagógus/ok/ játszott/ak/ döntő szerepet, akkor tömören fogalmazd meg, hogy mi volt benne /bennük/ a szimpatikus, a vonzó, a követendő:

.....

.....

.....

9./ Környezeted hogyan fogadta döntésedet: pedagógus szeretnél lenni?

☐ szülők ☐ tanáraid ☐ osztálytársaid ☐ barátaid

/1/ helyeselték elhatározásomat

/2/ nem volt egyértelmű véleményük

/3/ le akartak beszélni róla, mert nincs tekintélye a pályának

10./ Mikor ébredt fel benned a pedagóguspálya iránti vonzalmad, érdeklődésed? /Egy választ adj!/
□ /1/ kisiskoláskorodban, /2/ felső tagozatban,

/3/ középiskolában /4/ óvodában

11./ Emlékezz vissza, tartós volt-e érdeklődésed a pedagóguspálya iránt? /Egy választ adj!/
□ /1/ elhatározásom óta kitartottam mellette

/2/ rövid ideig más is akartam lenni, de mindig visszatértem eredeti elhatározásomhoz

/3/ korábban pedagógus akartam lenni, de azután megváltozott elképzelésem, most viszont visszatértem a pedagóguspályához

/4/ csak az utóbbi 1-2 évben gondoltam erre a pályára

12./ Tanulsz-e nevelési alapismereteket?

□ /1/ igen, /2/ nem

Miben segítette pályaismereteket?

.....
.....

13./ Végzés után -pedagógus diplomával- hol, milyen munkakörben szeretnél elhelyezkedni? /Egy választ várunk!/
□ /1/ óvodában, /2/ gyermekotthonban, /3/ alsó tagozatban,

tanítóként, /4/ felső tagozatban szaktanárként, /5/ középiskolai tanárként gimnáziumban, /6/ szakközépiskolában tanárként, /7/ szakmunkásképző intézetben tanárként, /8/ napköziben vagy kollégiumban nevelőtanárként, /9/ nem pedagógus pályán

Ha a 9. választ adod, akkor válaszolj még:

Hol kívánsz dolgozni?

Van-e ennek reális alapja?

Mégpedig mi?

14./ Végzés után hol, milyen településen szeretnél dolgozni? /Egy választ adj!/
☐ /1/ városban, /2/ községben, falun, /3/ szüleim lakóhelyén, /4/ mindegy

15./ Mit teszel, ha nem nyersz felvételt a megjelölt felsőfokú pedagógusképző intézetbe? /Két válasz is adható!/
☐ /1/ a jelentkezési lapon kérem előzetes átirányítást más pedagógusképző intézetbe

/2/ megpróbálok képesítés nélkül elhelyezkedni és újból megpróbálom a felvételt

☐ /3/ lemondok a pedagóguspályáról, szakmát tanulok

/4/ jövőre ismét megpróbálom, addig érettségihez kötött munkát vállalok

/5/ az újabb felvételi vizsgáig egyénileg és magánórán felkészülök, szüleim tudják biztosítani, hogy ne dolgozzam

/6/ egyéb, mégpedig:

16./ Milyen tényezőket tartasz nélkülözhetetlenek, hogy valakiből jó pedagógus legyen?

Fontosság szempontjából rangsorold /1-5 között/ válaszaidat!

A./ ☐ /1/ jeles tanuló volt mindig

☐ /2/ jó tanuló volt, s intellektuális képességei is kedvezőek

☐ /3/ aki választott szaktárgyból kiemelkedő

B./ ☐ /4/ általános jól művelt, nemcsak szaktárgyaiból

☐ /5/ szeressen, tudjon tanulni, fogékony legyen az új dolgok iránt

☐ /6/ érdeklődik a neveléssel összefüggő kérdések iránt, ilyen jellegű megbízatásainak jól tesz eleget

- C./ ☐ /7/ aki jól tud beszélni, feltalálja magát különböző helyzetekben, más-más közösségben
- ☐ /8/ aki kis közösségben oldottan viselkedik
- ☐ /9/ kedvező hatást gyakorol másokra, szuggesztív
- ☐ /10/ ne legyen közömbös, érdeklődjön a társadalmi kérdések iránt
- ☐ /11/ érzéke legyen a szervezéshez
- D./ ☐ /12/ jó idegrendszerű, képes alkalmazkodni másokhoz
- ☐ /13/ szeresse a precíz munkát, ne idegenkedjen az írásos feladatok /adminisztráció/ elvégzésétől
- ☐ /14/ felelősségérzete fejlett legyen
- E./ ☐ /15/ ápoltság, gondozottság, jó megjelenésű
- ☐ /16/ Egyéb, mégpedig:
Röviden indokold rangsorolásodat!
.....
.....
.....
- 17./ Miért szereted tanárokat? Rangsorold válaszaidat 1-5-ig.
- A./ ☐ /1/ együtt tud érezni diákjaival
- ☐ /2/ szigorú, következetes, mégsem durva
- ☐ /3/ nem prédikál, mégis jól nevel, tud ránk hatni
- ☐ /4/ bizalmas dolgainkkal is felkereshetjük, segítőkész
- B./ ☐ /5/ fel lehet rá nézni emberi tulajdonságai miatt
- ☐ /6/ hangulatos, humoros egyéniség, de nem viszi túlzásba
- ☐ /7/ külső megjelenésére is ad
- ☐ /8/ kedves, tapintatos
- ☐ /9/ mert közel van életkorban hozzánk
- ☐ /10/ eszményi személyiség
- C./ ☐ /11/ érthető a magyarázata, jól tanít
- ☐ /12/ örül, ha gyengébb tanítványa eredményt ér el

- ☐ /13/ általánosan művelt szakműveltsége mellett
- ☐ /14/ folyamatosan képezi magát, olvasott
- ☐ /15/ felelősséget érez munkája iránt
- ☐ /16/ reálisak követelményei, teljesíthetők kérései

- D./ ☐ /17/ minden tanítványával megtalálja a hangnemet
- ☐ /18/ serkenteni tud a jobb eredmény elérésére
- ☐ /19/ be tudja osztani az időt, az órát jól szervezi
- ☐ /20/ egyéb, mégpedig:

Tömören indokold meg válaszaidat:

.....

.....

.....

18./ Mi lehet az oka, hogy a diákok sok pedagógust nem szeretnek? Az okok súlyossága szerint rangsorold válaszaidat 1-5-ig.

- A./ ☐ /1/ nem tudja megérteni a tanulókat
- ☐ /2/ türelmetlen, mindjárt ideges lesz
- ☐ /3/ bizalmatlan, fenntartásai vannak tanítványaival
- ☐ /4/ állandóan papol, de maga nem ezek szerint él

- B./ ☐ /5/ önkítárulkozó, állandóan magával van elfoglalva
- ☐ /6/ engedelkeny, mindenre rá lehet venni
- ☐ /7/ hangulatember, egyszer így, máskor úgy követel
- ☐ /8/ kivételez, osztályzataival beskatulyázza a tanulót
- ☐ /9/ egyéb miatt:
- ☐ /10/ engedelkeny, könnyen befolyásolhatják a diákok
- ☐ /11/ hangulatember, változtatja követelményeit is
- ☐ /12/ követel, de ő maga keveset nyújt tanítványainak
- ☐ /13/ nem avatkozik bele dolgainkba, ő nem irányítgat, de leadja az anyagot

- C./ ☐ /14/ tudja, de átadni megtanítani már alig képes a tananyagot
- ☐ /15/ csak leadja az óráját, szaktárgyain kívül másról nem tud beszélni

☐ /16/ közömbös, nem érdeklődik a társadalmi kérdések iránt

D./ ☐ /17/ nem tudja biztosítani a tanuláshoz a kedvező légkört

☐ /18/ nem méltányolja a tanuló igyekezetét

☐ /19/ örökösen kicsúszik az időből, az óráit nem tudja megszervezni

☐ /20/ módszerei megcsontosodtak, nem tudja önmagát megújítani

Tömören indokold meg rangsorodat:

.....
.....
.....

19./ Milyen élményeket, tapasztalatokat szereztél a pályáról a pályához kapcsolódó tevékenységek során?

Sorold fel ezeket:

.....
.....

20./ Hogyan készülsz a pedagóguspályára?

Rangsorold a leggyakoribb tényezőket 1-3 között.

☐ /1/ ifivezető vagyok általános iskolában

☐ /2/ Kilián-kört vezetek első évfolyamosoknál

☐ /3/ pedagógiai szaklapot, könyvet olvasok rendszeresen

☐ /4/ a tv és a rádió pedagógiai jellegű adásait figyelem

☐ /5/ pedagógiai diákkörre járok az iskolában

☐ /6/ nem is gondoltam arra, hogy ez hasznos lehet

☐ /7/ egyéb módon, mégpedig:

Miben látod ezeknek az önművelő formáknak a jelentőségét?

.....

21./ Mi jutott még eszedbe?

.....
.....